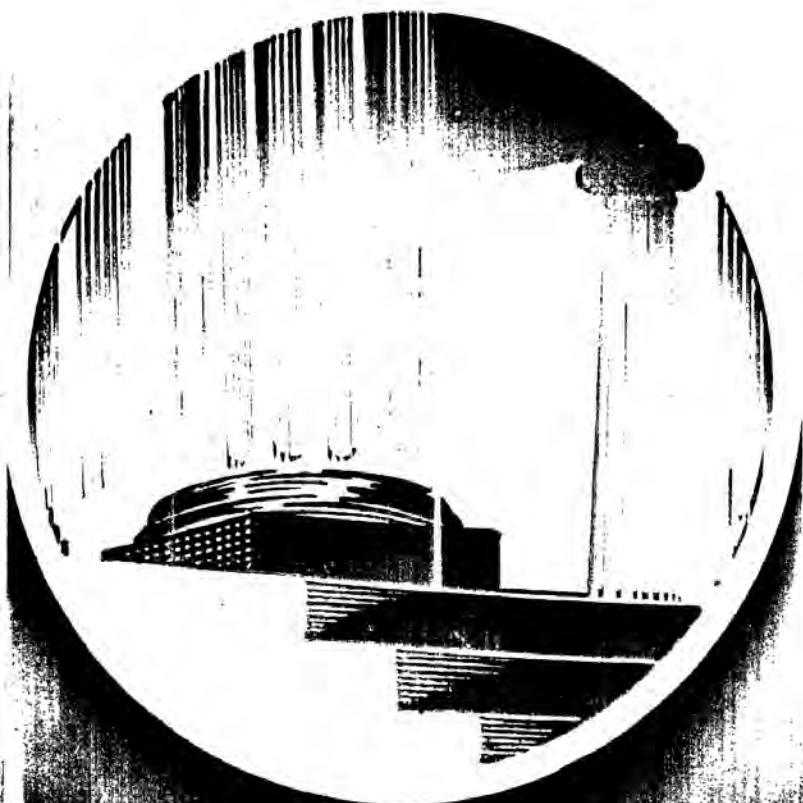

ΒΗΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ
ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ: Πρὸς τὸ ἕκτον ἔτος 1	
Κ. Δ. ΓΕΩΡΓΟΥΔΗ: Ἡ πολιτικὴ ἀγωγή 2	
Θ. Χ. ΚΑΛΤΣΟΥΝΗ: Νέον Ἀναλυτικὸν Πρόγραμ- μα θ' ἀποτελέσῃ βῆμα σημαντικῆς προόδου. 6	
ΚΩΝ. ΠΑΖΑΡΤΖΗ: Διαφοροποιήσεις τῶν τάξεων καὶ ἐξατομίκευσις τῆς δι- δασκαλίας. 8	
Κ. Ε. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ πνευματικὴ τροφή τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας 12	
Β. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ: Ὁ θεσμὸς τῶν ὑποτροφιῶν 17	
ΕΥΣΤ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ λειτουργία τοῦ νυκτερι- νοῦ Σχολείου Μυγαδaliās - Γορτυνίας 23	
Α. Β. ΤΣΙΜΠΟΥΔΗ: Κοινωνικὲς θέσεις καὶ προ- σωπικὴ ἀξία 26	
Μ. ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΔΗ: Λαϊκὲς παραδόσεις 28	
Π. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΥ: Πορίσματα Παιδαγ. Συν- δρίου Περιφ. Ἡλείας 29	
ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ: Τὸ πρόβλημα τῶν σιωπη- ρῶν ἐργασιῶν εἰς τὸ Δημ. Σχολεῖον Παν. Κασσιμάτη Ἐπιθ. Δημ. Σχολείων 31	
— Ἡ Νάξος τοῦ κ. Γ. Με- λισσηνοῦ 31	
— Πρακτικὸς ὁδηγὸς ὁρθο- γραφίας, στίξεως καὶ συν- τάξεως, Ἀλέκον Παπα- γεωργίου - Ν. Ἀσωνίτη 32	
— Σοφοκλέους Φιλοκτήτης, Ι. Μ. Ἀρβανίτη 32	

ΕΤΟΣ ΣΤ'
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ Iον — 2ον
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1958

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ - ΕΚΔΟΤΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 15α ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

Διοικητικόν Συμβούλιον

ΗΛΙΑΣ ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ	Πρόεδρος
ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ	Ἀντιπρόεδρος
ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΑΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ	Γεν. Γραμματεὺς
ΠΕΤΡΟΣ ΤΖΑΒΑΡΑΣ	Ταμίας
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΚΩΛΙΚΗΣ	Εἰδ. Γραμματεὺς
ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΗΝΑΣ	Μέλος
ΧΡΥΣ. ΑΝΘΟΥΛΗΣ	Μέλος

Επιστημονικόν Βήμα τοῦ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΕΤΑΙ
ΥΠΟ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ 18Α — ΑΘΗΝΑΙ
ΤΗΛΕΦΩΝΟΝ 36-547

ΕΤΟΣ ΣΤ' — ΤΕΥΧΟΣ 1^{ον} — 2^{ον}
Σ/ΒΡΙΟΣ — ΟΚΤ/ΒΡΙΟΣ 1958

Τιμή τεύχους Δρχ. 5
Συνδρομή διὰ μὲν μέλη » 50

ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΚΤΟΝ ΕΤΟΣ

Μὲ τὸ ἀνὰ χεῖρας τεύχος τὸ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ εἰσέρχεται εἰς τὸ ἕκτον ἔτος τῆς ἐκδόσεώς του.

Ἡ κατὰ τὸ ἀρξάμενον σχολικὸν ἔτος συνεχιζομένη ἐκδοσις τοῦ περιοδικοῦ τούτου, θὰ ἐκτιμηθῇ, φρονούμεν, ὅχι μόνον ὑπὸ τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ παντὸς ἄλλου, ὁ ὁποῖος ἀκροθιγῶς, ἔστω, ἀσχολεῖται μὲ τὰ παιδαγωγικὰ καὶ διδακτικὰ θέματα τῆς συγχρόνου Ἀγωγῆς. ὡς ἓνα σοβαρὸν, διὰ τὸν Διδασκαλικὸν Συνδικαλισμὸν, γεγονός, τὸ ὁποῖον σκοπεῖ νὰ συμβάλῃ, οὐσιωδῶς, εἰς τὴν ποθομένην καὶ πανταχόθεν ἐπιζητουμένην, σήμερον, ὥθησιν πρὸς πραγματικὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θεωρητικῶν καὶ πρακτικῶν σκοπῶν τῆς Ἀγωγῆς τῶν Ἑλληνοπαίδων.

Τὸ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ἐξεδόθη τὸ πρῶτον τὸ 1953 ὑπὸ τῆς τότε Διοικήσεως τῆς Διδασκαλικῆς Ὀμοσπονδίας Ἑλλάδος, κατόπιν ἀποφάσεως τῆς ΚΕ' Γεν. Συνελεύσεως, ἑκτοτε δὲ ἀνελλιπῶς συνεχίζεται ἡ ἐκδοσις του. Ἀπὸ ἑτους εἰς ἔτος ἀπουτίθεται εἰς περιεχόμενον καὶ ἐμφανίζεται ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὡς περιοδικόν, ἐγγίζον τὰ ὅρια τοῦ τελείου περιοδικοῦ ἐντύπου.

Ἀναντιρρήτως, τὸ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΒΗΜΑ ΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ὅπως καὶ κάθε ἄλλο περιοδικὸν ἐπάλαισε, κατὰ τὰ πρῶτα αὐτοῦ βήματα, ἐναντίον ἀνυπερβλήτων ἐμποδίων καὶ δυσχερειῶν. Κατ' ἀρχὰς ἐξεδίδετο εἰς ἀπλὰ φυλλάδια — τεύχη, καὶ ἐκυκλοφόρει ὡς παράρτημα τοῦ «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ» ἐπισήμου ὀργάνου τῆς ὁργανώσεώς μας.

Ἐν συνεχείᾳ, δι' ἀκαταπονήτων προσπαθειῶν τῶν Διοικήσεων τῆς Ὀμοσπονδίας, ἐγινεν ἀνεξάρτητον καὶ ἐβελτιώθη, αἰσθητῶς, ἀπὸ πάσης πλευρᾶς, ὥστε εὐλόγως, ὁ διδασκαλικὸς συνδικαλισμὸς καυχᾶται, ὅτι διὰ τοῦ περιοδικοῦ του, ἐπιτυχῶς, ἐμφανίζει τὴν ὅλην Παι-

δαγωγικὴν καὶ διδακτικὴν δραστηριότητα τῶν Διδασκάλων τῆς χώρας μας, πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, δεδομένου, ὅτι τοῦτο ἀποστέλλεται πρὸς πολλοὺς συνδικαλιστικοὺς ὀργανισμοὺς, ἐσωτερικοῦ καὶ ἐξωτερικοῦ, πρὸς ὅλα τὰ ἐκπαιδευτικὰ περιοδικὰ καὶ πρὸς τὰ πρόσωπα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἔχουν σχέσιν μὲ τὴν Παιδαγωγικὴν ἐπιστήμην.

Εἶναι γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος τὸ «Επιστημονικὸν Βήμα» ὅχι μόνον ἀπὸ ἀπόψεως περιεχομένου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἀπόψεως ἐμφανίσεως ἐφθασεν εἰς τὴν τελικὴν ἐκείνην μορφήν, οἷαν ὠραματίσθησαν οἱ τὸ πρῶτον ἐκδόσαντες τοῦτο.

Ἄρθρα διακεκριμένων Παιδαγωγῶν τῆς χώρας, οἵτινες προσεφέρθησαν νὰ ἐνισχύουν τὴν προσπάθειάν μας, εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος ἀπὸ τῶν στηλῶν τοῦ Ε. Β. Ἀκόμη ἄρθρα συναδέλφων ἀναφερόμενα εἰς τὴν πρακτικὴν, κυρίως, ἐφαρμογὴν τῶν μεθόδων διδασκαλίας ἐδημοσιεύθησαν καθ' ὅλον τὸ διαρρεῦσαν πεντηετὲς διάστημα.

Οὕτω, οἱ Διδασκαλοὶ ἠδυνήθησαν νὰ παρακολουθήσουν, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὴν ἐξέλιξιν τῆς Παιδαγωγικῆς Ἐπιστήμης ἀπὸ θεωρητικῆς, κυρίως, πλευρᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν δυνατότητα ἢ μὴ ἐφαρμογῆς τῶν διαφόρων μεθόδων διδασκαλίας. ἠδυνήθησαν ἀκόμη ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν Ἑλληνικὴν πραγματικότητα νὰ διατυπώσουν τὰς ἀπορίας των, τὰς δυσκολίας τὰς ὁποίας συναντοῦν ἀνὰ πᾶν βῆμα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀνησυχίας ἀπὸ τὰς ὁποίας διακατέχονται ἐν τῇ ἐνασχήσει τῶν καθηκόντων των.

Ἀνεξαρτήτως βαθμοῦ τελειότητος εἰς τὴν ἐφθασε τὸ Ε. Β. φρονούμεν, ὅτι πάντοτε θὰ ὑπάρχῃ περιθώριον περὶ τῶν βελτιώσεώς του. Ἐχοντες λοιπὸν ὑπ' ὄψιν μας τοὺς σκοποὺς τοῦ: ὁποῖους ἔθεσαν ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι συνέλαβον τὴν ἰδέαν τῆς ἐκδόσεως τοῦ «Επιστημονικοῦ Βήματος» φιλοδοξούμεν νὰ ἀναγά-

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Του κ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΔΗ

«ἔστι δὲ φύλον ἐν ἀνθρώποις καταιότατον,
δοῦναι ἀλοχύνων ἐπιχώρια καπταίνειν τὰ πόρρω
μεταμῶντα θηροῦν ἀκράντοις ἐλπίσιν».

Πίνδαρος Πυθ. ΙΙΙ, 21

Τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς εἶναι σήμερον νὰ παρουσιασθῇ ὡς θέμα ἀμέσου ἐπικαιρότητος διὰ τὴν δημοσίαν γνώμην. Πρὸ ὀλίγων δεκαετηρίδων, κατὰ τὴν μεσοπολεμικὴν περίοδον, εἶχε θεωρηθῇ ὡς ζήτημα ὑπαγόμενον ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν σχολικὴν ἀγωγὴν. Σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως, μαζὶ μὲ τὴν ἐπέκτασιν τῆς ἐννοίας τῆς ἀγωγῆς πέρα τῶν τοίχων τῶν σχολείων καὶ τῶν ὁρίων τῆς σχολικῆς ἡλικίας, ἀπέβη ζήτημα γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος. Εἰς τὴν σύγχρονον παιδαγωγικὴν δὲν γίνεται λόγος μόνον περὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἀνηλίκων τῆς σχολικῆς ἡλικίας. Διαμορφώνεται εἰς ὅλως νέος παιδαγωγικὸς κλάδος, ἡ ἀγωγή τῶν ἐνηλίκων. Ἡ σπουδαιότης, ἣν προσέλαβεν ἀπ' ἐτέρου κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας τοῦ αἵωνος μας ἡ δρᾶσις τοῦ πολιτικοῦ παράγοντος καὶ ἡ εὐρυτάτη ἀνάπτυξις καὶ ἐξάπλωσις τῶν τεχνικῶν μέσων τῆς μεταδόσεως εἰς τὰς μεγάλας λαϊκὰς μάζας κοσμοθεωρητικῶν καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν κατέστησαν τὸ πρόβλημα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς θέμα πρὸ τοῦ ὁποίου οὐδεὶς δύναται νὰ μείνῃ ἀδιάφορος.

Προκειμένου νὰ κατατοπισθῶμεν ὡς πρὸς τὸ σύνολον τοῦ προβλήματος, κρίνομεν σκόπιμον, ἀκολουθοῦντες τὴν πορείαν, ἣν ἐνεφάνισεν ἡ ἐξέλιξις του, νὰ ἐξετάσωμεν πρῶτον τοὺς δρῶντες καὶ τὰς συνθήκας, ὑπὸ τὴν πίεσιν τῶν ὁποίων ἤρχισε νὰ γίνεται λόγος εἰς τὸν τόπον μας περὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα καὶ ἔπειτα νὰ προχωρήσωμεν εἰς μίαν εὐρυτέραν καὶ συστηματικωτέραν θεώρησιν.

Εἰς τὴν ἰδικὴν μας παιδαγωγικὴν φιλολογίαν ἤρχισαν νὰ συζητοῦνται τὰ θέματα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς κατὰ τὴν ἐπακολουθήσασαν μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν δεκαετίαν. Κατὰ τὴν προηγούμενην τῆς ρηθείσης δεκαετίας περίοδον τὰ σχολεῖα παρείχον ἐθνικὴν ἀγωγὴν. Δὲν ὑπῆρχε δεδαιώς εἰς τὸ πρόγραμμα μάθημα ὑπὸ τὸν τίτλον «ἐθνικὴ ἀγωγή». Παρὰ τὴν φαινομενικὴν ταύτην παράλειψιν, ἡ ἐθνικὴ ἀγωγή ἀπετέλει παιδαγωγικὴν ἀρχὴν ρυθμίζουσαν οὐ μόνον τὸ πρόγραμμα ἀλλὰ καὶ τὸν σχολικὸν βίον. Τὰ θεωρητικὰ περιεχόμενα τῆς ἐθνικῆς ἀγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα παρείχοντο διὰ τῶν φρονηματιστικῶν μαθημάτων καὶ ἰδίᾳ διὰ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς πατριδογνωσίας. Ὁ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν

.....
γόμεν τοῦτο εἰς περιοδικὸν ἐφάμιλλον τῶν ξένων, ἀλλὰ καὶ νὰ προβάλωμεν διεθνῶς τὴν Παιδαγωγικὴν κίνησιν τῆς χώρας μας.

Πρὸς τοῦτο ἐπικαλούμεθα τὴν συνεργασίαν παντὸς δοῦντος διακονεῖ εἰς τὸν ναὸν τῆς Παιδείας καὶ παντὸς δοῦντος αἰσθάνεται ὑπερηφάνειαν ἀπὸ τὴν διεθνῇ προβολῇ τῆς χώρας μας εἰς τὸν Παιδαγωγικὸν τομέα.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ

κλονισμὸς τῆς πίστεως εἰς τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν ἤρχισε νὰ δίδῃ τόπον διὰ τὰς περὶ τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς συζητήσεις.

Εἰσηγῆται τῶν εἰς τὸ θέμα τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς ἀρξαμένων μετὰ τὸ ἔτος 1923 συζητήσεων ὑπῆρξαν κυρίως ἐκεῖνοι οἱ κύκλοι τῶν ἐκπαιδευτικῶν, ἐξ ὧν ἐξεπορεύθη κατόπιν ἡ κίνησις, ἥτις ἐπέβαλεν ἀνευ ἀντιστάσεως διὰ τῆς κοινοβουλευτικῆς δικτατορίας τοῦ Ἐλευθερίου Βενιζέλου τὴν ὑφ' ὧν σήμερον ὡς καταστρεπτικὴν χαρακτηρίζομένην ἐκπαιδευτικὴν μεταρρύθμισιν τοῦ 1929. Ἡ δὲ ἐκείνη τῶν ἐκπαιδευτικῶν δὲν δύναται νὰ διαμφισβητήσῃ πρωτοτυπίαν ὡς πρὸς τὴν προσπάθειαν νὰ εἰσαχθῇ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὡς ἰδιαιτέρον μάθημα ἡ πολιτικὴ ἀγωγή. Ἐνεπνέετο ἀπὸ ξένα πρότυπα. Ἐτέλει ἐν προκειμένῳ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν παιδαγωγικῶν ρευμάτων, ἅτινα εἶχον ἐμφανισθῇ δρῶντα ἐν Γερμανίᾳ μετὰ τὴν κατὰ λυσιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ καθεστώτος. Αἱ δύο ἀρχηγετικά μορφαὶ αἱ πρωταγωνιστήσασαι διὰ τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μαθήματος τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς ἦσαν ὁ Εὐάγγελος Κακούρος καὶ Ἄλξανδρος Δελμούζος, οἵτινες συγχρόνως ὑπῆρξαν οἱ κυριώτεροι φορεῖς τοῦ μεταρρυθμιστικοῦ κινήματος τοῦ 1929. Ἐπὶ τοῦ πνεύματος ἀμφοτέρων εἶχεν ἀσκήσει ἰσχυροτάτην ἐπίδρασιν ὁ γερμανὸς παιδαγωγὸς Γεώργ. Κερχεστάινερ (G. Kershestainer 1854-1932), τοῦ ὁποίου ἡ ὅλη παιδαγωγικὴ δρᾶσις εἶχεν ὡς σκοπὸν νὰ ἐκυπηρέτησιν δύο ἰδέας, ἥτοι τὴν ἰδέαν τοῦ σχολείου ἐργασίας καὶ τὴν ἰδέαν τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς. Γεγονὸς μαρτυροῦν περὶ τῆς ἀσκηθείσης ὑπὸ τοῦ γερμανοῦ παιδαγωγοῦ ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ πνεύματος τῶν δύο Ἑλλήνων παιδαγωγῶν εἶναι καὶ ἡ ἐκ μέρους τοῦ Εὐάγγ. Κακούρου μεταγλώττισις εἰς τὴν Ἑλληνικὴν κατὰ τὸ 1929 τοῦ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἡ ἔννοια τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς» ἔργου τοῦ Κερχεστάινερ.

Τὸ Ἑλληνικὸν Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας, τοῦ ὁποίου ἡ διοίκησις ἦτο σχεδὸν ἀποκλειστικῶς εἰς χεῖρας τῶν ρηθέντων ἐκπαιδευτικῶν, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ 1923 νὰ προπαγανδίζῃ ὑπὲρ τῆς εἰσαγωγῆς τοῦ μαθήματος. Ἐπεδιώκετο ὅχι μόνον νὰ εἰσαχθῇ εἰδικὸν θεωρητικὸν μάθημα πολιτικῆς ἀγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα, ἀλλὰ καὶ νὰ ὀργανωθῇ καὶ ὁ σχολικὸς βίος κατὰ τρόπον ὥστε ὁ μαθητὴς νὰ ἀσκήται καὶ πρακτικῶς εἰς τὴν πρόσκτησιν καὶ τῶν ἀπαραιτήτων διὰ τὸν πολιτικὸν βίον ἀρετῶν. Ἡ πράγματις τοῦ δευτέρου τοῦτου ἐφηρμοσμένου σκοποῦ τοῦ μαθήματος ἐπεδιώχθη διὰ τῆς εἰσαγωγῆς εἰς τὰ σχολεῖα τοῦ θεσμοῦ τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως. Τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας δι' ἐπανελημμένων ἐγκυκλίων τοῦ ἐπέβαλε νὰ ὀργανοῦνται εἰς τὰ σχολεῖα οἱ μαθηταὶ εἰς μαθητικὰς κοινότητας. Πράγματι κατεβλήθη διὰ τοῦ προσωπικοῦ πᾶσα προσπάθεια διὰ νὰ ὀργανωθοῦν αἱ τάξεις εἰς

κοινότητας με καταστατικά, με προέδρους κτλ. με μαθητικά δικαστήρια, με πάσης φύσεως επιτροπές.

Νομοθετικώς εισηχθή η θεωρητική διδασκαλία του μαθήματος εις την έκτην τάξιν του εξαταξίου γυμνασίου δια του αναλυτικού προγράμματος του 1931 του έκδοθέντος επί της ύπουργίας του κ. Γ. Παπανδρέου. Δια την διδασκαλίαν του διετίθετο το μεγαλύτερον τμήμα του σχολικού έτους της τελευταίας γυμνασιακής τάξεως. Το αναλυτικόν πρόγραμμα ώριζεν ως διδασκτέα θέματα, την σπουδην της έν γένει εξέλιξεως και οργανώσεως της κοινωνίας και της πολιτείας, ειδικώτερον δέ το έν Ελλάδα: εγκαθιδρυμένον δημοκρατικόν πολίτευμα από της απόψεως των λειτουργιών του και των οργάνων του. Κατά την γενομένην κατά το 1935 τροποποίησιν του αναλυτικού προγράμματος επί της ύπουργίας του κ. Θ. Τουρκοβοσίλη διετηρήθη η διδασκαλία του μαθήματος εις την έκτην τάξιν, εξήρθη δέ ο έθνικός αυτού χαρακτήρ. Έκτοτε εξακολουθεί να διδάσκεται το μάθημα της πολιτικής αγωγής εις την έκτην τάξιν των γυμνασίων των αρρένων, διότι Βασιλικόν Διάταγμα έκδοθέν την 16/25-1-1937 ώρισεν ότι το έν λόγω μάθημα δέν θα διδάσκεται εις τά γυμνάσια των θηλέων.

Κατά τά έτη τά επακολουθήσαντα μετά την λήξιν του δεύτερου παγκοσμίου πολέμου ουδεμία επήλθε ριζική μεταβολή, καιτοι πολλαί συζητήσεις εγένοντο επί του αντικειμένου τούτου. Έπανάγκες τυγχάνει να σημειωθώ ότι το ζήτημα επανήχθη εις την επικαιρότητα υπό την επίδρασιν νέων παραγόντων. Η στενότερα πνευματική επικοινωνία, εις την ήλθεν η χώρα μας με τάς Ένωμένας Πολιτείας της Βορείου Αμερικής, υπήρξεν άφορμή να ειδικωθώ, κατ' άπομίμησιν των εκεί κρατούντων, η επέκτασις της διδασκαλίας του μαθήματος όχι μόνον εις όλας τάς τάξεις των σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως αλλά και εις την στοιχειώδη. Όχι μόνον εις την χώραν μας αλλά και εις τά νέα προγράμματα της γαλλικής Δημοκρατίας μετά το 1945 παρε-ηρήθη η αυτή τάσις της εισαγωγής θεωρητικού μαθήματος αναφερομένου εις την πολιτικήν άγωγήν. Δέον να σημειωθώ ότι υπέρ της επέκτασεως του μαθήματος εις όλας τάς βαθμίδας των σχολείων έχει ταχθώ και η όργάνωσις της UNESCO. Κατά το 1956-1957 επί της ύπουργίας του κ. Π. Λεβαντή το Έκπαιδευτικόν Συμβούλιον κατήρτισεν έκτενές και έμπεριστατωμένον αναλυτικόν πρόγραμμα δια την διδασκαλίαν της πολιτικής αγωγής εις τά σχολεία της Στοιχειώδους Εκπαιδεύσεως. Έξεδόθη δέ επί τη βάση του προγράμματος εκείνου και Βασιλικόν Διάταγμα, ούτινος όμως η εφαρμογή ανεστάλη επί της ύπουργίας του κ. Γεροκωστοπούλου.

Ανασκοπούντες την άνωτέρω ιστορικήν έκθεσιν περί των γενομένων προσπαθειών δυνάμεθα να συνοψίσωμεν αυτάς εις δύο περιόδους, ήτοι :

1ον Εις την από του 1923—1940 περίοδον, καθ' ήν επίδρασιν άσκούν αι γερμανικαί περί της πολιτικής αγωγής αντιλήψεις.

2ον Εις την μετά το 1945 επακολουθήσαντα περίοδον, καθ' ήν άσκούν επίδρασιν αι εις Ένωμένας Πολιτείας επικρατούσαι αντιλήψεις και αι απόψεις της UNESCO.

Τυγχάνει αυτοφανές ότι δια να έμβαθύνωμεν εις το πνεύμα έκάτερας των άνωτέρω σημειωθείσών επι-

δράσεων, πρέπει να προβώμεν εις συνοπτικήν επισκόπησην των ως πρός το περιεχόμενόν των και τάς προθέσεις των.

Έάν θελήσωμεν να εξετάσωμεν την αρχικήν άφ'ητηρίαν της έν Γερμανία σημειωθείσης κινήσεως, θα διαπιστώσωμεν ότι η αρχική πρωτοβουλία ανήκει εις τον τελευταίον αυτοκράτορα της Γερμανίας Γουλιέλμον τον Β'. Εις το συγκροτηθέν έν Βερολίνω κατά το 1890 «Συνέδριον δια τά ζητήματα της Μέσης Εκπαιδεύσεως» ο Γερμανός αυτοκράτωρ, όστις έμελλε άργότερον να αίματοκυλίση την ανθρωπότητα, με ζωηρότατας εκφράσεις έτόνισε την ανάγκην να εισαχθώ το μάθημα της πολιτικής αγωγής εις τά σχολεία, δια να άνακοπή η συνεχώς τότε όγκουμένη αύξησης του αριθμού των όπαδών του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος. Μία δευτέρα άπαίτησις του αυτοκράτορος διατυπωθείσα άργότερον ήτο να έκδηλθώ από τά γερμανικά γυμνάσια η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών και λατινικών¹. Αμφοτέραι αι αξιώσεις του αυτοκράτορος δέν έτυχον άμέσου δοκιμασίας, διότι προσέκρουσαν εις σφοδράν αντίδρασιν προκληθείσαν υπό του διδάσκοντος εις τά σχολεία προσωπικού. Έσχον όμως σοβαράν ιδεολογικήν απήχησιν, ήτις είχε σοβαρώτατα επακόλουθα εις το μέλλον. Την πραγμάτωσιν της αυτοκρατορικής ύποδείξεως ανέλαβον ιδιωτικαί παραστρατιωτικαί οργανώσεις, όπως η υπό την προεδρίαν του στρατηγού φόν ντερ Γκόλτς, ήτις κατώρθωσε να επεκτείνη την έράσιν της και επί των δημοσίων σχολείων της Πρωσίας κατά το 1911. Άλλά και δύο εκ των σημαντικωτέρων Γερμανών παιδαγωγών, ο έπιζών εισέτι έν Αμερικη Φρ. Φέρστερ (Fr. Foerster) και ο κατά το 1932 άποθανών Γ. Κερχστάινερ ένέκριναν την ιδέα της πολιτικής αγωγής και επειράθησαν να δώσουν εις αυτήν παιδαγωγικήν και φιλοσοφικήν επένδυσιν. Ο πρώτος εξέδωκε κατά το 1900 σύγγραμμα υπό τον τίτλον «Πολιτική άγωγή». Επίσης και υπό του δεύτερου εξέδόθη κατά το 1909 αξιολογωτάτη πραγματεία «Η έννοια της πολιτικής άγωγής», ήτις, ως είπομεν άνωτέρω, μεταφράσθη κατά το 1929 υπό του Εύαγγ. Κακούρου. Εις το κύρος των δύο τούτων μεγάλων παιδαγωγών όφείλεται και το περίεργον γεγονός ότι μετά την κατάλυσιν του αυτοκρατορικού καθεστώτος έν Γερμανία έξηκολούθησεν η κίνησις δια την αναγνώρισιν της αξίας του μαθήματος. Το σοσιαλδημοκρατικόν κόμμα έπίστευεν ότι εις τάς χείρας του το μάθημα της πολιτικής αγωγής θα ήτο πρόσφορον μέσον να άπολυτρωθώ το πνεύμα του γερμανικού λαού από τάς υπέρ της άπολυταρχίας προκαταλήψεις. Όθεν αι εις τάς διαφόρους γερμανικάς χώρας κυβερνήσεις αρχίζουν να εισάγουν από του 1918 εις τά σχολεία τον θεσμόν της σχολικής αυτοδιοικήσεως, δια να έθισθούν οι μαθηταί από της σχολικής των ήλικίας εις το πολιτικώς και δημοκρατικώς σκέπτεσθαι και ενεργείν. Και η διδασκαλία των θεωρητικών στοιχείων του μαθήματος ήρχισεν ει-

Σημ. 1 Δέν κρίνομεν άσκοπόν να μνημονεύσωμεν ότι την υπόδειξιν του Κάιζερ επραγματοποίησεν ο Χίτλερ, όστις κατά το 1939 περλώρισε εις 190 τον συνολικόν αριθμόν των έν Γερμανία κλασικών γυμνασίων. Οι τύραννοι και οι δικτάτορες μισούν θανάσιμως την κλασικήν παιδείαν, διότι βλέπουν εις αυτήν τον ύπερμαχον της έλευθερίας.

σαγομένη εις τὰ σχολεία τῆς Πρωσίας ἀπὸ τοῦ 1920, καθιερώθη δὲ ὀριστικῶς διὰ τῶν κατὰ τὸ 1925 ἐκδοθεισῶν ὁδηγίων περὶ τοῦ ἀναλυτικοῦ προγράμματος τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τοῦ Πρωσικοῦ ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἄς ἴδωμεν τώρα τὰ ἀποτελέσματα τὰ προκύψαντα ἀπὸ τὴν θεωρητικὴν διδασκαλίαν τοῦ μαθήματος καὶ τὰς σχετικὰς πρακτικὰς ἐφαρμογὰς. Ὅστε ὁ θεσμός τῶν σχολικῶν κοινοτήτων ἀπέφερε τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα, οὔτε ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία ἡδυνήθη νὰ ὁδηγήσῃ τὴν νέαν γενεάν εἰς τὸ ἰδεώδες τῆς δημοκρατίας, ὅπως εἶχον ἐλπίσαι οἱ Σοσιαλδημοκράται. Ἡ δημοκρατικὴ διὰ τῆς αὐτοδιοικήσεως πρακτικὴ ἀγωγή καὶ ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία, ἀπεδείχθησαν ἀνίσχυροι ἐναντι τῆς ἐξωσχολικῆς προπαγάνδας τῶν ἐθνικοσοσιαλιστῶν. Παρὰ τὰς προσπάθειας τοῦ σχολείου, ἡ γερμανικὴ νεολαία εὐρέθη συσσωματωμένη ὀπισθεν τοῦ Χίτλερ.

Τὴν αὐτὴν τύχην ἔσχεν καὶ ἡ ἐν Ἑλλάδι προσπάθεια, ἥτις ἀπετέλει ὥχρὰν ἀπομίμησιν τῶν ἐν Γερμανίᾳ συμβαινόντων. Καὶ αἱ σχολικαὶ κοινότητες ἐσημείωσαν οἰκτρὰν ἀποτυχίαν, καὶ ὡς εἰρωνικὴ ἀντίθεσις πρὸς δημοκρατικοποίησιν τῆς νέας γενεᾶς ἐπηκολούθησεν ἡ ἐξάπλωσις τῆς ἐθνικῆς ὁργανώσεως τῆς νεολαίας καὶ κατόπιν τῆς κομμουνιστικῆς ὁργανώσεως νεολαίας. Τοιοῦτος εἶναι ὁ ἀπολογισμός τοῦ ἐν Ἑλλάδι συντελεσθέντος πειράματος. Ἐπρόκειτο περὶ δοκιμῆς, ἥτις δὲν ἐστηρίχθη εἰς τὴν μελέτην τῶν ἐν τῇ χώρᾳ δημιουργημένων ἀπὸ τὴν πολιτικὴν καὶ ἱστορικὴν παράδοσιν δεδομένων καὶ συνθηκῶν.

Εἰσερχόμεθα ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς κινήσεως, ἥτις ἐσημειώθη εἰς τὴν χώραν μας μετὰ τὸ 1945 ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν εἰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ εἰς τοὺς κόλπους τῆς UNESCO κρατουσῶν ἀντιλήψεων. Διὰ νὰ κατανοήσωμεν ὅμως τὴν φύσιν τῆς ἀσκουμένης ἐπιδράσεως, πρέπει πρωτίστως νὰ ἐπισκοπήσωμεν τὰ ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν ἀγωγήν ἱσχύοντα ἐν Ἠνωμέναις Πολιτείαις.

Εἰς τὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα τῶν σχολείων τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν δὲν ἀναγράφεται ὡς αὐτοτελὲς μάθημα ἡ πολιτικὴ ἀγωγή. Ἐχει ἐνσωματωθῇ εἰς ὁμάδα μαθημάτων, ἃτινα φέρουν τὸν τίτλον «Κοινωνικὰ μαθήματα» (Social Studies). Ἡ συναπαρτιζούσα τὸ μάθημα τοῦτο ὅλη ἀποτελεῖται ἐκ στοιχείων εἰλημμένων ἀπὸ τὴν ἱστορίαν, τὴν γεωγραφίαν, τὰς πολιτικὰς ἐπιστήμας, τὴν κοινωνικὴν ἀνθρωπολογίαν καὶ τὴν κοινωνικὴν ψυχολογίαν. Τὰ ἐν λόγῳ στοιχεῖα συγχωνεύονται κατὰ ἐνότητάς εἰς ἐνιαῖον μάθημα καὶ προσαρμόζονται πρὸς τὴν ἀνάλογον πρὸς τὴν ἡλικίαν ἀντιληπτικὴν ἱκανότητα τῶν μαθητῶν, ὅστινες φοιτοῦν εἰς τὰς διαφόρους σχολικὰς βαθμίδας. Τὸ κοινωνικὸν τοῦτο μάθημα διδάσκεται εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῆς στοιχειώδους καὶ τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως.

Εὐθὺς ἀμέσως ἀνακύπτει τὸ ἐρώτημα: εἰς τί ὀφείλεται ἡ εἰσαγωγή τοῦ ἰδιούτου τούτου μαθήματος εἰς τὰ ἀμερικανικὰ σχολεία;

Εὐκόλον εἶναι νὰ δοθῇ ἱκανοποιητικὴ ἀπάντησις. Αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι εἶναι νέον κράτος τὸ ὅποιον κατὰ τὸ 1974 θὰ συμπληρώσῃ ἀνεξάρτητον πολιτικὸν βίον δύο αἰώνων. Δὲν ὑπάρχει εἰς αὐτὸ μακρὰ ἱστορικὴ παράδοσις, ὅπως εἰς τὰ κράτη τῆς γηραιᾶς εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου. Ἐκτὸς τούτου αἱ Ἠνωμέναι Πο-

λιτεῖαι ἐδέχοντο ἀνέκαθεν μεγάλας μάζας πληθυσμοῦ ἐκ ξένων χωρῶν. Ἐπομένως ἦτο ἐπείναγκες οἱ νεήλυδες οὗτοι νὰ ὑποβάλλωνται τρόπον τινὰ εἰς μίαν νέαν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατῆχσιν.

Ὑπάρχει προσέτι καὶ ἕτερος λίαν σημαντικὸς λόγος. Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἔχει εἰς εὐρυτάτην ἔκτασιν ἐξαπλωθῇ ἡ τεχνικὴ. Ὅλα τὰ ἐνγίλκα πρόσωπα τοῦ πληθυσμοῦ ἀπασχολοῦνται μὲ τὴν ἐκτέλεσιν ἐργασίας εἰς χώρους ἔξω ἀπὸ τὴν οἰκιακὴν ἐστίαν. Ἡ οἰκογένεια δὲν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἐπιβλέψῃ καὶ νὰ μορφώσῃ τὸ παιδί κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν του. Ὅστε εἶναι δυνατόν τὸ παιδί νὰ ἀντλήσῃ κοινωνικὴν μόρφωσιν ἀπὸ τὸ οἰκογενειακὸν ἢ καὶ τὸ συνοικιακὸν περιβάλλον. Κατ' ἀκολουθίαν ἀνέκυψεν ἡ ἀνάγκη νὰ δώσῃ εἰς τὸ παιδί τὸ σχολεῖον τὴν κοινωνικὴν μόρφωσιν, τὴν ὅποιαν ἐδίδεν εἰς αὐτὸ ἡ οἰκογένεια καὶ τὸ στενὸν περιβάλλον τῆς διαβιώσεώς του. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εἰσῆχθη ὁ θεσμός τῆς αὐτοδιοικήσεως καὶ ἡ θεωρητικὴ διδασκαλία στοιχείων τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς. Ἐφ' ὅσον ἡ οἰκογένεια ἔπαυσε νὰ ἀποτελῇ παιδευτικὴν κοινότητα, ἔπρεπε νὰ ὁργανωθῇ τὸ σχολεῖον κατὰ τρόπον ὥστε νὰ ἀποτελέσῃ ἐν ὑποκατάστατόν της. Ὁ θεσμός τῆς μαθητικῆς αὐτοδιοικήσεως εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας καὶ γενικώτερον εἰς τὰς χώρας εἰς τὰς ὁποίας ἔχει εὐρύτατα διαδοθῇ ἡ βιομηχανικὴ ἐργασία, καθὼς καὶ τὸ λεγόμενον «Νέον Σχολεῖον» δὲν εἶναι ἐπιτεύγματα τῆς δημιουργικῆς μεγαλοφυΐας ἐξόχων παιδαγωγῶν, ὅπως συνήθως νομίζεται. Εἶναι σχολικοὶ θεσμοὶ ἐπιβληθέντες ἀπὸ τὴν ἀδήριτον ἀνάγκην τῶν πραγμάτων. Εἰς μίαν ἀνευ μακρᾶς καὶ ἐπιχωρίου ἱστορικῆς παραδόσεως χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἔχει γενικευθῇ ἡ βιομηχανικὴ ἐργασία ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, ἡ μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις καὶ ἡ διδασκαλία τῆς πολιτικῆς ἀγωγῆς τυγχάνουν μέσα ἃτινα ἀναγκαστικῶς χρησιμοποιοῦνται πρὸς ἀναπλήρωσιν ἐλλείψεων. Γεννᾶται ὅμως τὸ ἐρώτημα ἂν οἱ αὗτοὶ ἐκπαιδευτικοὶ θεσμοὶ εἶναι ὠφέλιμοι εἰς χώρας ὅπου ἐπιζῇ μακρὰ ἱστορικὴ παράδοσις καὶ ὅπου ἡ οἰκογενειακὴ κοινότης παραμένει σταθερὰ καὶ ἀκτινοβολεῖ μορφωτικὴν ἐπίδρασιν. Τὸ ἐρώτημα τοῦτο τὸ ἀντιπαρέρχονταί καὶ τὸ ἀφίνουν ἀναπάντητον οἱ εἰς τὴν χώραν μας συνήγοροι τῶν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἐφαρμοζομένων ὡς πρὸς τὸ ἀπασχολοῦν ἡμᾶς θέμα μέτρον.

Ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν καὶ τὰς κρατούσας εἰς τοὺς κύκλους τῆς UNESCO ἀντιλήψεις. Ὡς ἐκ τῆς φύσεως τῆς συνθέσεως καὶ τῆς ἀποστολῆς τῆς ἡ ὁργάνωσις αὕτη βλέπει τὸ ὅλον πρόβλημα ὑπὸ κοσμοπολιτικὴν καὶ διεθνιστικὴν προοπτικὴν. Δυστυχῶς διὰ τὰ ἔθνη, ἃτινα ἔχουν ἀκόμη ἀλυτρώτους ἀδελφοὺς ὑπὸ τὸν ζυγόν, ὅπως ἡμεῖς τοὺς Κυπρίους, τὸ διακηρυσσόμενον διεθνιστικὸν καὶ κοσμοπολιτικὸν πνεῦμα ἀποβαίνει πρὸς ὠφέλειαν σκοπῶν ἀντιτιθεμένων πρὸς τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν λαῶν. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῆς UNESCO ἡ πολιτικὴ ἀγωγή θέλει νὰ λάβῃ τὴν μορφήν ἀγωγῆς ἐνγίλικων καὶ ἀνγλίλικων πρὸς κοινωνικὴν συνεργασίαν. Ἐπιδιώκει νὰ συνδεθοῦν τὰ άτομα διὰ τῶν μέσων τῆς συναισθηματικῆς δεσμεύσεως (ἐορτῶν, συγκεντρώσεων) καὶ τῆς διανοητικῆς καθοδηγήσεως (διαλέξεις, συζητήσεις) εἰς ὁμάδας πρὸς κοινωνικὴν συνεργασίαν. Ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάπτυξις τῆς λεγομένης «κοινωνικῆς ἀναπτύξεως» ἰδίως εἰς περιοχάς, εἰς τὰς ὁποίας λόγῳ

της διασποράς των εργασιών επί μεγάλων εκτάσεων (π. χ. αμερικανικά γεωργικά περιοχά) ή λόγω της τεχνικοποιημένης εργασίας, έχουν εξαφανισθή οι δεσμοί της κοινότητας ζωής.

Η επίδρασις των αντιλήψεων περί πολιτικής αγωγής ως έχουν διαμορφωθή εις τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας ἤρchiσε νὰ γίνεται αἰσθητὴ μὲ τὴν ἐξάπλωσιν τῆς ἀμερικανικῆς ἐπιρροῆς τὴν ἐπακολούθησαν μετὰ τὴν λήψιν τοῦ τελευταίου πολέμου. Ἡ Γαλλία εἰσήγαγε ἀπὸ τοῦ 1945 τὸ μάθημα τῆς πολιτικῆς αγωγῆς προοδευτικῶς εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν σχολείων τῆς Μέσης Ἑκπαιδεύσεως. Εἰς τὴν Αὐτικὴν Γερμανίαν ἡ διαμόρφωσις τοῦ μαθήματος καθοδηγεῖται ἀπὸ τὴν ἰδέαν τῆς κοινωνικῆς συνεργασίας. Ὅμοιαι τάσεις σημειοῦνται εἰς τὴν Δανίαν καὶ εἰς τὰς Σκανδιναβικὰς χώρας. Παρ' ἡμῖν τὸ πρόβλημα εὐρίσκεται εἰς τὸ στάδιον τῆς συζητήσεως.

Ἀφοῦ ἐξητάσαμεν τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἐξειδικευμένης ἱστορικῆς του πλευρᾶς, καιρὸς εἶναι νὰ εἰσελθῶμεν καὶ εἰς τὴν συστηματικὴν αὐτοῦ διερεύνησιν. Ἡ πολιτικὴ αγωγή ἐμφανίζεται ὑπὸ δύο μορφάς, ἥτοι ἀφ' ἑνὸς μὲν ὡς μάθημα θεωρητικῶς διδασκόμενον καὶ ἀφ' ἑτέρου ὡς αγωγή ἀσκοῦσα ροπὴν ἐπὶ τοῦ τρόπου, καθ' ὃν ὀργανοῦνται ὁ σχολικὸς βίος (μαθητικὴ αὐτοδιοίκησις) καὶ γενικώτερον ἡ κοινωνικὴ ζωὴ (κοινωνικὴ ἀνάπτυξις). Τὰ πορίσματα αὐτὰ συνήχθησαν ἐκ τῆς πείρας δὲν τυγχάνουν εὐνοϊκὰ διὰ καμμίαν ἐκ τῶν δύο μορφῶν.

Ἡ ἀφηρημένη θεωρητικὴ διδασκαλία περὶ τῶν πολιτικῶν θεσμῶν δὲν φαίνεται νὰ ἀσκή ὕπολογισμον φρονηματιστικὴν ἐπίδρασιν. Ἡ πολυχρόνιος κοινωνικὴ καὶ δικαστικὴ ἐμπειρία ἔχει δείξει ὅτι ἡ γνῶσις τῶν διατάξεων τοῦ ποινικοῦ νόμου οὐδόλως ἐξασφαλίζει εἰς τὸν κάτοχόν της σύμφωνον μὲ αὐτὰς διαβίωσιν. Ἀντιθέτως οἱ στρεψοδικοῦντες δικολάβοι καὶ οἱ ἐξ ἐπαγγέλματος κακοποιοὶ διακρίνονται διὰ τὴν πλήρη γνῶσιν τῶν διατάξεων τοῦ ποινικοῦ νόμου. Ἐπίσης ἡ θεωρητικὴ περὶ πολιτευμάτων καὶ περὶ τῆς ὀργανώσεως τῆς πολιτικῆς ζωῆς διδασχὴ ἡ μὴ συνδεομένη μὲ τὴν βίωσιν τῶν ἱστορικῶν γεγονότων, εἰς ἀσήμαντον βαθμὸν ἀποβαίνει ὠφέλιμος.

Ὅμοιως ἀμφιβολίαι ἐγείρονται καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀποτελεσματικότητά τῆς ἐφηρμοσμένης εἰς τὴν σχολικὴν ζωὴν πολιτικῆς αγωγῆς. Αἱ κατὰ τὴν μεσοπολεμικὴν ἐποχὴν γενόμεναι ἐφρημογαὶ καὶ ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἐν Ἑλλάδι δὲν ἀπέδωκαν τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα. Εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας φαίνεται ἐπιτυχάνων ὁ θεσμὸς τῆς σχολικῆς αὐτοδιοικήσεως. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ ἀποσιωπηθῇ ἐν σύνδρομον ἀνησυχαστικὸν φαινόμενον. Τοῦτο εἶναι ἡ ἐκεῖ συνεχὴς καὶ ἐπιφόβως ὀγκουμένη ἐγκληματικότης τῶν ἀνηλίκων.

Ἀπὸ γενικῆς ἀπόψεως θεωρουμένων τῶν πραγμάτων διαπιστοῦται ὅτι τὸ μάθημα τῆς πολιτικῆς αγωγῆς συχνάκις μεταπίπτει εἰς κομματικὴν καὶ κοσμοθεωρητικὴν προπαγάνδαν καταπνίγουσαν τὴν ἐλευθέραν σκέψιν καὶ κρίσιν ὅχι μόνον τοῦ ἀνηλίκου ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐνηλίκου. Ὑπὸ τὴν τοιαύτην μορφήν ἔχει σταθεροποιηθῇ ἡ πολιτικὴ αγωγή εἰς τὰ Σοβιετ καὶ εἰς τὰς χώρας τὰς εὐρισκομένας ὑπὸ τὴν κομμουνιστικὴν ἐπιρροήν.

Μία θεώρησις τῶν πραγμάτων, ὡς ἡ ἀνωτέρω ἀναπτυχθεῖσα, θέτει ὑπὸ δευτέραν μορφήν τὸ ἐξεταζό-

μενον πρόβλημα. Μὲ δικαιολογημένην ἀνησυχίαν πᾶς εὐσυνείδητος Ἕλλην πολίτης δικαιούται νὰ θέσῃ τὸ ἐρώτημα: τί δύναται νὰ γίνῃ εἰς τὴν χώραν μας ὡς πρὸς τὴν πολιτικὴν αγωγήν;

Ἡ εὐκολωτέρα λύσις εἶναι νὰ ἀπομιμηθῶμεν τὰ εἰς ἄλλα ἔθνη κρατοῦντα. Ἡ λύσις αὕτη ἠκολούθηθ' ὑπὸ τὴν μεσοπολεμικὴν ἐποχὴν ὑπὸ τῶν τότε λεγομένων προοδευτικῶν παιδαγωγῶν, οἵτινες, ὡς ἐδείξαμεν προηγουμένως, εἰσήγον εἰς τὴν χώραν ξένους θεσμούς, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο περὶ ἐμπορευμάτων καὶ μηχανῶν. Ἐπίσης καὶ κατὰ τὴν δευτέραν σύγχρονόν μας περίοδον ἀκολουθεῖται ἡ αὕτη λύσις ἀπὸ τοὺς λεγομένους προοδευτικοὺς κύκλους τῆς ἐποχῆς μας, μὲ τὴν διαφορὰν ὅτι αὐτοὶ ἀκολουθοῦντες τὴν μόδον τοῦ συγχρονισμοῦ ἔχουν ὡς πρότυπα τὰ εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας κρατοῦντα καὶ τὰ κηρύγματα τῆς UNESCO.

Ἀμφότεραι λοιπὸν αἱ λύσεις παρουσιάζουν τὸ αὐτὸ σφάλμα. Οὐδόλως ἀπασχολοῦνται μὲ τὰς δεδομένας εἰς τὴν χώραν μας συνθήκας. Εἶναι φανερόν ὅτι πρέπει νὰ προηγηθῇ μία προσεκτικὴ διερεύνησις, προκειμένου νὰ γίνουν συνειδητὰ τὰ κληροδοτημένα ἀπὸ τὸ ἱστορικόν μας παρελθὸν ἰδιότυπα στοιχεῖα τῆς πολιτικῆς αγωγῆς. Ἡ ἱστορία τοῦ ἔθνους, τόσον παλαιὰ ὅσον καὶ ἡ πρόσφατος, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει κατ' ἐξοχὴν ἀνεπτυγμένον τὸ ὅγιόν πολιτικὸν αἰσθητήριον. Οὐδέποτε ἠρνήθη τὴν ἐμπιστοσύνην του εἰς τὰς παρουσιασθείσας ἐνώπιόν του μεγάλας πολιτικὰς προσωπικότητας. Οὐδέποτε ὁμοῦς ἐδίστασε νὰ ἐπιβάλῃ σκληρὰς κυρώσεις εἰς τὰς μεγάλας αὐτὰς πολιτικὰς προσωπικότητας, ὁσάκις ἔκρινεν ὅτι αὐταὶ ἀπεμακρύνθησαν ἀπὸ τὰ ἔθνικα ἰδεώδη καὶ ἀπὸ τὴν εὐθειαν ὁδόν. Ἐδείξεν πάντοτε ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἀφοσίωσιν εἰς τὰ ἔθνικα ἰδεώδη καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ ἀποδυθῇ εἰς ὑψίστους ἀγῶνας διὰ τὴν ὑπεράσπισίν των. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς ἔχει τὴν ἀπαίτησιν νὰ ἔχῃ ὀργανωθῇ ἡ πολιτεία κατὰ τρόπον ὥστε νὰ φρονηματίζῃ τὴν νέαν γενεάν ὅχι μὲ λόγους ἀλλὰ μὲ τὴν πραγματικὴν παράστασιν τῆς καὶ μὲ τὸ ὕψιλόν της ἡθός. Θὰ ἦτο λοιπὸν οὕτοπία νὰ σκεπτώμεθα ὅτι θὰ ρυθμίσωμεν τὰ κατὰ τὴν πολιτικὴν αγωγήν τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἀπομιμούμενοι τοὺς θεσμούς, οἵτινες ἐφρημίζονται εἰς κράτη εἰς τὰ ὅποια εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου διάφορος ἡ πολιτικὴ καὶ ἡ πολιτιστικὴ παράδοσις. Πρὸ παντὸς ἄλλου ὀφείλομεν νὰ θέσωμεν τὸ ἐρώτημα, μὲ ποῖον πολιτικὸν ἡθός, μὲ ποῖαν θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν πολιτικὴν διδασχὴν κατάρθωσεν τὸ ἔθνος νὰ ἐπιδιώσῃ διὰ μέσου τραγικῶν περιπετειῶν.

Δυστυχῶς αἱ ἐν ἐξελίξει συζητήσεις δὲν ἐκφεύγουν ἀπὸ τὴν ἐσφαλμένην γραμμὴν, ἥτις ἠκολούθηθ' ἕως σήμερον. Προβάλλονται ἀκρίτως καὶ ἀνεξετάστως πρὸς μίμησιν ἀπροσάρμοστοι πρὸς τὴν ἑλληνικὴν παράδοσιν θεσμοί, οἵτινες εἶναι δυνατόν νὰ ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν δημιουργίαν ἐγωῤιστικῆς χρησιμοθηρικῆς διαθέσεως. Ὁ κίνδυνος οὗτος εἶναι περισσότερον ἀπειλητικὸς σήμερον, ὅποτε οἱ προοδευτικοὶ λεγόμενοι κύκλοι προβάλλουν ὡς ἰδεώδες πρὸς τῆς νεολαίας τὴν ἀμέσου οἰκονομικῆς ἀποδοτικότητος χρησιμοθηρίαν. Ἡ τοιαύτη προβολὴ ἀποτελεῖ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῆς ἡμιμορφωμένης ἰντελλιγκέντσιαις τῆς χώρας μας, τῆς ἀπαρτιζομένης ἀπὸ ξενομανεῖς καὶ ξενοπλήκτους. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τυγχάνουν λίαν ἐπί-

ΝΕΟΝ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ Θ' ΑΠΟΤΕΛΕΣΗ ΒΗΜΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΟΔΟΥ

Με ἐξαιρετικό ἐνδιαφέρον ἐδιαβάσαμε τὸ ὑπό τὸν τίτλον «Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα» ἄρθρον εἰς τὸ Ἐπιστημονικὸν Βῆμα τοῦ Διδασκάλου τοῦ παρελθόντος Νοεμβρίου—Δεκεμβρίου. Ἡ ἀνάγκη ἀνασχηματίσεως τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀπὸ πάσης ἀποψέως, θεωρητικῶς ἢ πρακτικῶς, καὶ συγκεκριμένα γιὰ τοὺς ἐξῆς εἰδικούς καὶ θεμελιώδεις λόγους:

Σὲ κάθε ἐλεύθερη χώρα τὸ σχολεῖο ἀντανακλᾷ πάντοτε τὴν συνθήκην ποὺ ἐπικρατοῦν στὴν κοινωνία. Οἱ Smith, Stanley καὶ Shores τοῦ πανεπιστημίου Illinois γράφουν: «Ὅποιοιδήποτε κι ἂν εἶναι οἱ σκοποὶ τοὺς ὁποίους τὸ σχολεῖο ἐπιδιώκει πρέπει νὰ εἶναι ἀναγνωρισμένοι καὶ ἐπιθυμητοὶ ἀπὸ τὸ μορφωτικὸ καὶ ἐκπολιτιστικὸ ἐπίπεδο (culture) τῆς κοινωνίας τὴν ὁποία τὸ σχολεῖο ἀνήκει»⁽¹⁾. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου οἱ ἐπιδιώξεις κάθε κοινωνίας μεταμορφοῦνται καὶ τοῦτο σημαίνει πρόοδος. Ὁ Ἀμερικανὸς φιλόσοφος καὶ παιδαγωγὸς Dewey ὑποστηρίζει τὴν περίπτωσιν γράφων: «Οἱ σπουδαιότερες μορφές προόδου ἐγκαινιῶνται στὸν ἐμπλουτισμὸ προϋπαρχόντων σκοπῶν καὶ στὴ σχηματῆσιν νέων»⁽²⁾.

Μὲ βεβαιότητα θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι κατὰ τὴν πορεία τῆς κοινωνικῆς προόδου δὲν ὑπάρχουν στὴν Ἑλληνικὴ κοινωνία ὅσες ἀντιθέσεις ὑπάρχουν σὲ ἄλλες κοινωνίες, γιὰ τὴν ὁποίαν ἡ Ἑλληνικὴ λαὸς κατευθύνεται καὶ προσαρμόζεται σὲ ἐπιβαλλόμενες ἀλλαγές τοῦ ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ. Ὅπως οὐδέποτε ὅμως ἀλλαγές λαμβάνουν χώρα καὶ δὲν εἶναι οὔτε λίγες, οὔτε ἀσημαντές.

Γιὰ παράδειγμα, ἡ παγκοσμία κατάστασις εἶναι σήμερα κατὰ πολὺ διαφορετικὴ ἀπ' ὅταν ἦταν μὲν προστὰ ἀπὸ 45 χρόνια, ὅταν τὸ Ἀναλυτικὸν Πρόγραμμα γιὰ τὰ σχολεῖα μας συνετάχθη. Κατὰ συνέπειαν ἡ σημερινὴ παγκοσμία κα-

τάστασις ἐπιδρά κατὰ διαφορετικὸ τρόπο στὸ λαὸ μας καὶ ἡ ἀντίδρασις τοῦ λαοῦ μας εἶναι ἀνάλογα διαφορετικὴ. Ἐνῶ μὲν προστὰ ἀπὸ 45 χρόνια ἡ ἀπόστασις, τὰ φτωχὰ μέσα συγκοινωνίας καὶ οἱ διάφορες γλώσσες ἀποτελοῦσαν τὰ κύρια ἐμπόδια στὴν ἐπικοινωνίαν τῶν ἀνθρώπων, σήμερα ὁ περισσότερος κόσμος εἶναι κρυμμένος πίσω ἀπὸ πολιτικὰ καὶ ἰδεολογικὰ κουρτίνες. Οἱ ἀλλαγές αὐτές καὶ πολλὰς ἄλλας ἐπιτακτικὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀμεση ἀνασχημάτισιν τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος.

Ἐνας ἄλλος σημαντικὸς λόγος γιὰ τὸν ὁποῖον ἐπιβάλλεται ἡ ἀνασχημάτισις, μπορούμε νὰ ποῦμε ἡ ἀνανέωσις τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι αἱ ἐφευρέσεις καὶ αἱ ἀνακαλύψεις ἐρρίξαν φῶς σὲ πολλοὺς φυσικοὺς νόμους καὶ σὲ πολλὰ πράγματα τὰ ὁποῖα ἦσαν τελείως ἀγνωστα μὲν προστὰ ἀπὸ 45 χρόνια. Τότε οἱ ἄνθρωποι μόλις εἶχανε κατόρθωσι νὰ ξεφύγουν ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς καὶ μὲ τ' ἀεροπλάνο νὰ πετάξουν στὸν ἀέρα. Σήμερα κατόρθωσαν νὰ καταλάβουν τὸ κενὸ μὲ τίς σποῦντικ καὶ ἐξπρόδερ καὶ ἐτοιμάζονται γιὰ τὴ σελήνη. Μὲν προστὰ ἀπὸ 45 χρόνια τὸ οὐράνιον ἐχαρακτηρίζετο σὲ ἐγκυκλοπαιδεῖες καὶ τὰ λεξικά ὡς ἀχρηστο καὶ σήμερα εἶναι παντοδύναμο.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι οἱ ἐφευρέσεις καὶ οἱ ἀνακαλύψεις τῶν τελευταίων 45 χρόνων ἀποτελοῦν σὲ τίς μέρες μας στοιχεῖα ἀπαραίτητα γιὰ τὴ ζωὴ τῶν πολιτισμένων ἀνθρώπων καὶ ἂν ἐπιθυμοῦμε νὰ συστήσωμε τὰ στοιχεῖα αὐτὰ στὰ παιδιὰ μας γιὰ τὸ καλὸ τους καὶ γιὰ τὸ καλὸ τῆς χώρας μας πρέπει νὰ τοὺς δώσωμε ὅχι ἀπλῶς θέσι, ἀλλὰ πρωτεύουσα θέσι στὸ Ἀναλυτικὸ Πρόγραμμα.

Εἶναι ἀλήθεια πὼς μὲ τὴ συνεχὴ προσθήκην νέας ὕλης τὸ πρόγραμμα τοῦ σχολείου θὰ παραγεμισθῇ. Προβλέποντας τὸν κίνδυνον αὐτὸ ὁ Ἀμερικανὸς παιδαγωγὸς Edward Krug γράφει: «Στὴν προκειμένη περίπτωσιν ἔχομε μίαν διπλὴν ἐργασίαν: πρῶτον, νὰ εἰσαγάγωμε στὸ ἀναλυτικὸ μας πρόγραμμα τὸ σημαντικὸ περιεχόμενον τὸ ἀπαιτούμενον γιὰ τὴν μοντέρνα ζωὴ· δεύτερον, μὲ προσοχὴ νὰ ἐξετάσωμε τὸ παρὸν περιεχόμενον καὶ νὰ ξεκαθαρίσωμε τὰ ξερά ξύλα»⁽³⁾.

Ὅταν τὸ Ἀναλυτικὸ μας Πρόγραμμα συνετάχθη ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου ὅχι μονάχα στὴ χώρα μας ἀλλὰ καὶ σχεδὸν παντοῦ ἦταν μονομερὴς καὶ ἀπέβλεπε μονάχα στὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοητικῆς πλευρᾶς τοῦ παιδιοῦ. Τὸ παιδί ὅμως δὲν ἀποτελεῖται μονάχα ἀπὸ διανοητικὰς

1. Smith, O. B., Stanley, O. W., Shores, H. J., *Fundamentals of Curriculum Development*, World Book Co., New York, 1957, p. 107.

2. Dewey, John, *Democracy and Education*, The Macmillan Co., New York, 1916, p. 261.

καίροι οἱ ὡς προμετωπίς τοῦ ἀρθροῦ μας ἀναγραφέντες στίχοι τοῦ Πινδάρου, τοῦ κατ' ἐξοχὴν τούτου ποιητοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἡρώϊκῆς παραδόσεως. «Ἵπάρχει» λέγει ὁ Θηβαῖος ποιητὴς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων μία μερίς ἀναξιώτατη, ἣτις περιλαμβάνει ἀνθρώπους, ὡς ἂν ἔχουν ὅστις περιφρονῶν τὰ ἐγγύρια στρέφει τὸ δῖλμα του πρὸς τὰ πέρα τῶν συνόρων τῆς πατρίδος του, ἐπιδιώκων νὰ πραγματοποιήσῃ, μὲ ἐλπίδας μὴ δυνάμενας νὰ πραγματοποιηθοῦν, σκοποὺς ἐσπερημένους παντός περιεχομένου».

3. Krug, E., *Curriculum Planning*, Harper and Brothers, New York, 1957, p. 283.

ικανότητες, οἱ ὁποῖες βεβαίως πρέπει ν' ἀναπτυχθοῦν, ἀλλὰ ἀποτελεῖται καὶ ἀπὸ σῶμα καὶ συναισθήματα. Ἐπίσης καθημερινῶς ἔρχεται σὲ κοινωνικὲς ἐπαφές ποὺ κατὰ πολὺ ἐπηρεάζουν τὴν διανοητικὴν τοῦ ἀνάπτυξι. Τὸ σχολεῖο σήμερα λαμβάνει ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅλου αὐτοῦ τοῦς παράγοντας καὶ ἀποβλέπει στὴν ἀρμονικὴ ἀνάπτυξι ὁλοκλήρου τοῦ παιδιοῦ. Ἦτοι προσπαθεῖ νὰ καλλιεργήσῃ τὸ παιδί ἀπὸ διανοητικῆς, σωματικῆς, συναισθηματικῆς καὶ κοινωνικῆς πλευρᾶς ἐξ ἴσου. Ὁ δάσκαλος σήμερα ἐπιβάλλεται νὰ δημιουργήσῃ στὴν τάξι τοῦ μιὰ εὐτυχὴ ἀτμόσφαιρα στὴν ὁποία οἱ μαθηταὶ διὰ τῆς συνεργασίας, τῆς πρωτοβουλίας καὶ τῆς αὐτοδιαθέσεως θ' ἀναπτύξουν τίς ἀρχὲς ἐκείνες οἱ ὁποῖες θὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ προσαρμοσθοῦν στὴν κοινωνία καὶ νὰ γίνουν χρήσιμοι πολῖτες. Οἱ ἀρχὲς αὐτές, λένε οἱ αὐθεντικὲς ἐπὶ τοῦ ζητήματος, δὲν ἀναπτύσσονται μονάχα μὲ τὴν ἀνάγνωσι ἢ καὶ τὴν ἀνάλυσιν κειμένων ἠθικοῦ περιεχομένου. Τὸ παιδί πρέπει νὰ τίς ζῇ καὶ νὰ τίς υἱοθετήσῃ χωρὶς καθόλου νὰ τὸ νοιώσῃ.

Ἡ μελέτη ἐπάνω στὸ παιδί ἔδωσε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια πορίσματα ποὺ ἀποτελοῦν σημαντικοὺς παράγοντες στὴν πορεία τῆς μαθήσεως καὶ τὰ ὁποῖα ἔδωσαν μιὰ νέα μορφή στὸ γενικώτερο σκοπὸ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Οἱ καθηγηταὶ Caswell καὶ Foshey τοῦ Κολομβιανοῦ πανεπιστημίου γράφουν: «... ἡ δυσκολία ὡς πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παιδιῶν ἔχει ἀυξηθῇ κατὰ πολὺ, γιὰ τὸν ὅτι νὸς κόσμος τῆς μελέτης τῆς ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ ἀπαιτεῖ ἐκ μέρους τοῦ δασκάλου διαγνώσεις καὶ εὐαισθησίες ποὺ τὸ παλαιὸν σχολεῖο ποτὲ δὲν ἔλαβε ὑπ' ὄψιν τοῦ. Κατὰ συνέπεια, οἱ σκοποὶ τῆς παιδαγωγικῆς πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ δημοτικὸν σχολεῖο δύναται νὰ συμβάλῃ ἔχουν εὐρέως πλατυνθῇ...». (*) Εἶναι ἀνάγκη τὸ Ἀναλυτικὸν μᾶς Πρόγραμμα νὰ ἀνανεωθῇ καὶ νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς γιὰ νὰ μὴ μὴ ν' ἀναπτύξῃ ὁλόκληρο τὸ παιδί.

Ἐνθυμεῖται ὁ γράφων πῶς ὅταν οἱ σπουδασταὶ τῶν Παιδαγωγικῶν Ἀκαδημιῶν ἐνθουσιῶδεις μιλοῦσαν στοὺς ἐν ὑπηρεσίᾳ δασκάλους γιὰ τὴ σημασία τῶν νεωτέρων παιδαγωγικῶν θεωριῶν, ἐκεῖνοι χαμογελοῦσαν περίεργα καὶ ἔλεγαν συνήθως: «Περίμενε νὰ διορισθῇς καὶ ἰδῇς ποὺ αὐτές οἱ θεωρίαι εἶναι ἀδύνατον νὰ τεθοῦν σὲ ἐφαρμογή». Γιὰ τὸ φαινόμενον αὐτό; Ἕνας ἀπὸ τοὺς λόγους εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ Ἀναλυτικὸν μᾶς Πρόγραμμα δὲν βασίζεται, στὶς τελευταῖες παιδαγωγικὲς θεωρίαι καὶ ἐπομένως δὲν διευκολύνει τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νέων μεθόδων τῆς διδασκαλίας. Ἔτσι καταλήγομε στὴ συμφορὰ τῆς ἀπαγορευτικῆς τῶν νέων δασκάλων καὶ τῇ χρησιμοποίησιν μεθόδων ποὺ ἁριστικά ἀνήκουν στὸ παρελθόν.

Ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα οἱ δασκάλοι μᾶς σήμερα διδάσκουν μαθήματα καὶ ὄχι μαθητὰς. Οἱ μεγάλοι τῶν Ἀθηνῶν κατέγραψαν μὲ τὴν αὐθεντικὴν τοὺς πέννα καὶ μὲ λεπτομέρεια ὅλη τὴν ὄλη ποὺ πρέπει νὰ διδαχθῇ σὲ κάθε σχολεῖο τῆς χώρας καὶ σὲ κάθε τάξι ξεχωριστά. Γιὰ τὸν κάθε δάσκαλο ἡ παράδοσις τῆς ὅλης σῆς ἀποτελεῖ βασικὸν καθήκον καὶ μεγάλαν φροντίδα, ἂν ὄχι γι' ἄλλο λόγο τοῦλάχιστο γιὰ τὴν μὴ καθυστέρησιν τῆς προαγωγῆς τοῦ. Στὴν προκειμένη δὲμὼς περίπτωσιν παραβλέπονται τρεῖς μεγάλοι παράγοντες ποὺ παίζουν πρωτεύοντα ρόλο γιὰ τὴν ἐπιτυχία τῆς διδασκαλίας καὶ τοῦ σχολείου γενικά.

Πρῶτ' ἀπ' ὅλα παραβλέπονται οἱ συνθήκες ποὺ κάθε σχολεῖο ξεχωριστὰ ἢ καὶ τάξι ἀκόμα παρουσιάζει. Τὸ μορφωτικὸν ἐπίπεδο π.χ. τῶν παιδιῶν τοῦ σχολείου ἐνὸς χωριοῦ καὶ τοῦτο ἀσφαλῶς εἶναι ἀποτέλεσμα περιβάλλοντος. Ὁ πρωτεύων σκοπὸς τοῦ δασκάλου δὲν πρέπει νὰ εἶναι ἡ παράδοσις τῆς καταγεγραμμένης ὅλης, ἀλλὰ ἡ ἐπέκτασις τῆς μορφώσεως τοῦ παιδιοῦ ξεκινῶντας ἀπ' ἐκεῖ ποὺ τὸ παιδί, τὸ κάθε παιδί ἂν εἶναι δυνατόν, εὐρίσκεται. Ὁ μαθητὴς πρέπει νὰ εἶναι τὸ κέντρο τῆς προσοχῆς τοῦ δασκάλου καὶ ὄχι ἡ ὄλη πρὸς διδασκαλίαν. Μὲ τὰ παραπάνω δὲν ὑποστηρίζεται, ἀσφαλῶς, κατάργησις ἢ παραμέλησις τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος. Ἀπλῶς προτείνεται ἐλαστικότητα ὥστε ὁ κάθε δάσκαλος, τὸ κάθε σχολεῖο, ἢ κάθε περιφέρεια νὰ μπορέσῃ νὰ τὸ προσαρμόσῃ στὶς εἰδικὰς συνθήκας ποὺ ἀντιμετωπίζει.

Δεύτερος παράγων ποὺ παραβλέπεται εἶναι οἱ ἀνάγκες τοῦ κάθε ἐλληνικοῦ τόπου. Ὁ σκοπὸς τοῦ σχολείου εἶναι νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς κατοίκους γιὰ τοὺς ὁποίους ἰδρύθη. Ἡ ἀποστολή του εἶναι νὰ βοηθήσῃ τίς νέας γενεὰς κάθε τόπου νὰ διάγουν μιὰ καλύτερη ζωὴ ὡς ἐνήλικοι. Ἐὰν εἶναι γεωργοὶ πρέπει νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ γίνουν καλῶτεροι γεωργοί· ἂν εἶναι κτηνοτρόφοι πρέπει νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ γίνουν καλῶτεροι κτηνοτρόφοι· ἂν εἶναι ψαράδες πρέπει νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ γίνουν καλῶτεροι ψαράδες· ἂν εἶναι βιομήχανοι, πρέπει νὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ γίνουν καλῶτεροι βιομήχανοι κ.ο.κ. χωρὶς συγχρόνως νὰ παραγνῶρίζωνται καὶ οἱ γνώσεις ποὺ μποροῦν νὰ εἶναι κοινὲς γιὰ τὸν κάθε τόπο καὶ ἀπαραίτητες γιὰ τὴ δημιουργία κοινῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως.

Πολλὰ παιδιὰ καὶ προπαντὸς στὶς ἐπαρχίας ἐγκαταλείπουν τὸ σχολεῖο προτοῦ τελειώσουν τὴν ΣΤ' τάξι. Γιὰ τί; Ὁ κυριώτερος ἴσως λόγος εἶναι τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν δσων τὰ παιδιὰ μαθαίνουν στὸ σχολεῖο δὲν συνδέεται καθόλου μὲ τὴν καθημερινὴν τοὺς ζωὴν. Ἐπομένως, ἀπαιτεῖται ὅσο τὸ δυνατόν ἀποκέντρωσις τοῦ Ἀναλυτικοῦ Προγράμματος καὶ προσαρμογὴ τοῦ στὶς τοπικὰς ἀνάγκες ὥστε νὰ συμβάλῃ στὴν ἀνύψωσιν τοῦ μορφωτικοῦ ἐπιπέδου ὅλης τῆς χώρας.

Ὁ τρίτος καὶ ἐξ ἴσου σπουδαῖος παράγων ποὺ παραβλέπεται μὲ τὸ ὑπάρχον Ἀναλυτικὸν

4. Caswell, H. L. and Foshey, A. W., Education in the Elementary school, American Book Co., New York, 1957, p. 205.

ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Υπό τοῦ Δημοδιδασκάλου ΚΩΝ. ΠΑΖΑΡΤΖΗ
Πτυχιούχου τῶν Παιδαγ. Ἐπιστημῶν καὶ τοῦ Ἐπαγγελ-
ματικοῦ Προσανατολισμοῦ τοῦ Πανεπισμίου τῆς Βιέννης

Μία ἀπὸ τίς σύγχρονες μεθοδολογικὲς πρωτοτυ-
πίας εἶναι, ἀναμφισβήτητα, ἡ μέθοδος τῶν Δελτίων
—Fishes—ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν καθηγητὴ κ. Dot-
treps. Μὲ τὸ σύστημα αὐτὸ πού ἐδοκιμάσθη καὶ
ἐφαρμόζεται ἐπὶ 25εῖαν στὸ Πειραματικὸ Σχολεῖο
τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης—στὸ σχολεῖο τοῦ
Mail ὅπως λέγεται—ἐπιτυγχάνεται πολὺ ἱκανοποιη-
τικὰ ἡ ἐξατομικευμένη διδασκαλία.

Πρέπει ὅμως εὐθύς ἀμέσως νὰ κάνουμε μιὰ δια-
στολὴ μεταξὺ ἀτομικῆς καὶ ἐξατομικευμένης ἐργα-
σίας. Ἀτομικὴ ἐργασία εἶναι αὐτὴ πού ἐφαρμόζεται
ἀνέκαθεν στὸ σχολεῖο: μετὰ τὸ ὁμαδικὸ μάθημα δι-
νόνται ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς, τίς ὁποῖες θὰ ἐκτελέσῃ
κάθε παιδί χωριστὰ, ἀτομικά. Αἱ ἀσκήσεις εἶναι
πρὸς ὅλους οἱ ἴσως καὶ ἐπιβάλλονται ἀπὸ τὸ δάσκα-
λο ἀνεξήγητα ἀπὸ τὸ ἐπίπεδο νοημοσύνης, τὸ βαθμὸ
κατανόησως, τὴν ἐξέλιξι τῶν δεξιοτήτων καὶ τὸ
ρυθμὸ τῆς ἐργασίας κάθε μαθητοῦ. Τὸ παιδί δὲν
ἔχει σχεδὸν καμμιὰ δυνατότητα ἐκλογῆς.

Ἡ ἐξατομικευμένη ἐργασία εἶναι ἐντελὲς διαφο-
ρετικὴ. Πρόκειται γιὰ μιὰ ἐργασία προσαρμοσμένη
στὸ κάθε παιδί. «Ἡ ἐξατομικευμένη ἐργασία, λέγει
ὁ κ. Dottreps, δὲν συνίσταται στὴν ἐκτέλεσι ἀπὸ
κάθε παιδί ἀτομικὰ μιᾶς κοινῆς γιὰ ὅλους ἐργασίας,
ἀλλὰ στὴν ἐπιλογὴ τῆς ἐργασίας πού ταιριάζει στὸν
καθένα».

Εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ ἀνάπτυξι τῶν διαφορῶν
πνευματικῶν λειτουργιῶν γίνεται κυρίως εἰς ὁρι-
σμένα στάδια τῆς ἐξελίξεως. Δὲν εἶναι δηλαδὴ δυνα-
τὸν νὰ καλλιεργηθοῦν ἀποτελεσματικὰ οὔτε νωρίτερα

Πρόγραμμα εἶναι ὁ δάσκαλος. Ἡ ἐλευθερία του
νὰ ὁργανώσῃ τὸ πρόγραμμα τῆς τάξεώς του
σύμφωνα μὲ τὰ ἐνδιαφέροντα, τίς ἀνάγκες καὶ
τίς ἱκανότητες τῶν μαθητῶν του εἶναι κατὰ πο-
λὺ περιορισμένη. Οἱ εὐκαιρίες στίς ὁποῖες μπο-
ρεῖ νὰ δείξῃ δημιουργικότητα καὶ ἐπαγγελμα-
τικὸ ἀνδιαφέρον εἶναι γι' αὐτὸν πολὺ λίγες. Πολ-
λὰς φορές τὰ πάντα καταντοῦν στὴ ρουτίνα καὶ
τὸ ἀδίκημένο μέρος εἶναι τὰ παιδιά μας, τὸ ἐκ-
παιδευτικὸ μας σύστημα, ἡ χώρα μας.

Καταλήγοντες, τονίζομεν καὶ πάλι ὅτι ἡ ἀ-
νανέωσις τοῦ Ἀναλυτικοῦ μας Προγράμματος
εἶναι ἐπιτακτικὴ καὶ γιὰ τὴν καλυτέρα του σύν-
θεσι ἀπαιτεῖται ἡ συμμετοχὴ τῶν πολιτικῶν ἀρ-
χῶν, τῶν διδασκάλων καὶ ἄλλων ἐκπαιδευτικῶν,
τοῦ κοινοῦ γενικά καὶ κατὰ τόπους καὶ ἐπίσης
τῶν μαθητευομένων. Στὴ δική μας περίπτωσι
κάθε κίνησι πρέπει νὰ λάβῃ χώρα ὑπὸ τὸ φῶς
τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεῶδων

ΘΕΟΔΩΡΟΣ Χ. ΚΑΛΤΣΟΥΝΗΣ

Βοηθὸς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πολιτείας Illinois
ἐκπαιδευτικὸς διδάτωρ εἰς τὰ Παιδαγωγικά

οὔτε ἀργότερα. Συμβαίνει τὸ ἴδιο ὅπως καὶ στίς αἰ-
σθησιο—κινητικὲς λειτουργίες. Ἐνα βρέφος ὀλίγων
μηνῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ καταστῇ ἱκανὸν νὰ βαδίζῃ,
ὅσον καὶ ἂν προσπαθῇσμεν. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν παρα-
κωλυθῇ ἡ ἀσκήσις κατὰ τὴν περίοδο τῆς νευρομυϊ-
κῆς πλαστικότητος, τὸ ἄτομον θὰ ὑποχρεωθῇ ἀργό-
τερα νὰ καταβάλῃ πολὺ μεγαλύτερη προσπάθεια γιὰ
πολὺ μικρότερα ἀποτελέσματα. Ἐὰν ἐπίσης ἀποκα-
τασταθῇ ἡ ἀκουστικὴ λειτουργία ἐνὸς κωφαλάου
σὲ προχωρημένη ἡλικία, δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ
ὁμιλῇ μὲ εὐχέρεια, γιὰτὶ ἔχει περάσει ἡ κατάλληλη
περίοδος γιὰ τὴ νευρομυϊκὴ ἀνάπτυξι τοῦ φωνητι-
κοῦ του συστήματος. «Αἱ ἐμβρυολογικαὶ μελέται, λέ-
γει ὁ κορυφαῖος σύγχρονος ἀμερικανὸς ψυχολόγος
Carmichael, καθὼς καὶ αἱ μελέται τῆς ἐξελίξεως τῆς
παιδικῆς συμπεριφορᾶς ἔχουν συγκεντρώσει σωρεῖαν
παρατηρήσεων, αἱ ὁποῖαι δεικνύουν ὅτι κατὰ τὴν
ἀνάπτυξιν κάθε φαινομένου ὑπάρχουν κρίσιμοι περί-
οδοι, ὅπου τοῦτο εἶναι εὐαισθητότερον εἰς ὁρισμέ-
νας κατηγορίας ἐρεθισμάτων».

Εἶναι ἐπίσης γνωστὸ ὅτι τὰ ἄτομα παρουσιάζουν
διαφορὰς ὡς πρὸς τὴν νοημοσύνην καὶ γενικά τίς
ψυχοπνευματικὰς τους ἐκδηλώσεις, διαφορὰς, πού
ἄλλοτε μὲν εἶναι ἐμφανεῖς καὶ μπορούμε νὰ τίς κα-
θορίσουμε ἐμπειρικά, ἄλλοτε τίς διαισθανόμεθα χω-
ρὶς νὰ μπορούμε νὰ τίς ἀναλύσουμε καὶ ἄλλοτε πάλι
δὲν τίς υποψιαζόμεθα καθόλου. Ἔτσι λέμε συχνὰ
ὅτι ὁ Α ἔχει μνήμη, ὁ Β φαντασία, ὁ Γ μουσικὲς
δεξιότητες, καθορίζοντας ἔτσι ἔστω καὶ κάπως χον-
δρικὰ τίς λειτουργίες πού προέχουν στὰ διάφορα αὐ-
τὰ ἄτομα. Λέμε ἀκόμη ὅτι ὁ Δ, ὁ Ε καὶ ὁ Ζ εἶναι
εὐφυεῖς, χωρὶς νὰ μπορούμε νὰ διακρίνωμε τὸ εἶδος
τῆς εὐφυΐας πού χαρακτηρίζει τὸν καθένα. Ποιὸς
τέλος διὰ τῆς ἀπλῆς ἐμπειρίας του θὰ μπορούσε νὰ
φαντασθῇ ὅτι ὑπάρχει μιὰ ὁπτικὴ μνήμη μορφῶν,
ἄλλη ὁπτικὴ μνήμη λέξεων, ἀριθμῶν ἢ γραμμάτων,
ὁπτικὴ μνήμη εἰκόνων ἢ ἀντικειμένων, ὁπτικὴ μνήμη
χρωμάτων, ὁπτικὴ μνήμη ἀποστάσεων, ἀκουστικὴ
μνήμη γραμμάτων, ἀριθμῶν καὶ συλλαβῶν, ἀκου-
στικὴ μνήμη λέξεων, μουσικὴ ἀκουστικὴ μνήμη ἢ
μυϊκὴ μνήμη;

Ὅλα αὐτὰ μπορούμε νὰ τὰ συνοψίσουμε στὰ
ἑξῆς: ὅτι κάθε λειτουργία μπορεῖ νὰ ἐξελιχθῇ, νὰ
ἀσκηθῇ ἀποτελεσματικώτερα σὲ μιὰ ὁρισμένη περί-
οδο, καὶ ὅτι ἡ σύνθεσις καὶ ἡ δοσολογία τῶν δια-
φόρων παραγόντων πού συνθέτουν τίς διάφορες λει-
τουργίες εἶναι διαφορετικὴ σὲ κάθε ἄτομο, ὅτι δη-
λαδὴ τὰ ἄτομα διαφέρουν καὶ κατὰ ποσὸν καὶ κατὰ
ποιόν.

Ποιὰ εἶναι τώρα ἡ θέσις πού θὰ πάρῃ ὁ παιδα-
γωγὸς ἀπέναντι στὰ δεδομένα αὐτὰ τῆς ψυχολογίας;
Θὰ προσπαθῇ νὰ ἀσκήσῃ ἐξ ἴσου ὅλες τίς λει-

τουργίες, θὰ δώσῃ σὲ ὅλες ἴσῃ μερίδα τροφῆς, ἀδικώντας ἔτσι μερικές, μὲ τὴν πεποίθησι ὅτι μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἐξυπηρετεῖται καλύτερα τὸ ἄτομο καὶ ἡ κοινωνία; Εἶναι μοῦ φαίνεται αὐτὸ πού ἐπιδιώκουμε συνήθως. Ἡ θὰ διαμορφώσῃ τὸ παιδαγωγικὸ περιβάλλον τοῦ παιδιοῦ ὥστε, χωρὶς νὰ παραμελοῦνται ὅσες εἶναι ἀδύνατες, νὰ παρέχεται ἡ εὐκαιρία στὶς πιὸ γόνιμες στὸ ἄτομο λειτουργίες, νὰ δώσουν τὸ maximum τῆς ἀποδοσέως τῶν; Εἶναι, νομίζω, αὐτὸ πού πρέπει νὰ ἐπιδιώκουμε. Ὑπάρχει ἀναμφισβήτητα μιὰ θέσις στὸν κόσμον γιὰ κάθε εἶδους νοημοσύνη καὶ ἡ κοινωνία στὴ σημερινὴ μάλιστα διαφοροποίησί της, ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὶς διαφορές μας περισσότερον ἴσως παρὰ ἀπὸ τὴν ὁμοιογένειά μας, τὸ δὲ ἄτομο εὐρίσκει τὴ μεγαλύτερη ἱκανοποίησι καὶ ἐκτελεῖ πληρέστερα τὸν προορισμό του ὅταν ἀκολουθήσῃ τὸ δρόμο πού θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ ἐξανθίσουν οἱ φυσικὲς του προδιαθέσεις.

Μέχρι πρὸ ἑκατὸ ἔτων ὅμως—ἀλλὰ καὶ μέχρι σήμερα ἀκόμη σὲ πολλὰ μέρη—δὲν ὑπῆρχε παρὰ ἓνα κοινὸ σχολεῖο γιὰ ὅλα τὰ παιδιά. Στὶς διάφορες τάξεις του κατετάσσοντο οἱ μαθηταὶ πού εἶχαν ὠρισμένη ἡλικία καὶ ὠρισμένες γνώσεις. Προήγοντο κανονικὰ οἱ κρινόμενοι—μὲ τὰ συνηθισμένα κριτήρια—ἱκανοί, μὲ καθυστέρησι οἱ πιὸ ἀδύνατοι.

Μιὰ κατηγορία ἐν τούτοις παιδιῶν ἄρχισε νὰ φαίνεται ἀδικημένη: ἦσαν τὰ παιδιά πού παρουσίαζαν μιὰ ἐκδηλὸ διανοητικὴ καθυστέρησι. Αὐτὰ ἢ δὲν φοιτοῦσαν στὸ σχολεῖο ἢ δὲν κατῴρθωναν νὰ ξεπεράσουν οὔτε τὶς πρώτες τάξεις τοῦ δημοτικοῦ σχολείου. Τὴν ἀδικία αὐτὴ ἤρθε νὰ ἐξαλειψῇ ἡ ἴδρυσις τοῦ πρώτου σχολείου ἀνωμάτων τὸ 1863 στὴ Γερμανία—Halle—. Ἀπὸ τότε ἐπεξετάθη ὁ θεσμὸς καὶ σήμερα ὑπάρχουν παντοῦ. Πολλοὶ ψυχολόγοι καὶ παιδαγωγοὶ ἀσχολήθηκαν ἰδιαιτέρως μὲ τὴν κατηγορία αὐτὴ τῶν παιδιῶν καὶ εἶναι γνωστὴ ἡ συμβολὴ τοῦ Decroly, τῶν Binet καὶ Simon, τῆς Δ]δος Descoeudres κ. ἄ. στὴ μεθοδολογία τῶν καθυστερημένων. Πολλὰ μάλιστα μέθοδοι ἀπεδείχθησαν τόσο γόνιμοι, ὥστε ἐφαρμόσθησαν κατόπιν καὶ σὲ κανονικὰ παιδιά, ὅπως π. χ. τὰ διδακτικὰ παιγνίδια. «Γιατί, ὅπως λέει ἡ Δ]ς Descoeudres, τὰ ἀνώμαλα παιδιά διὰ τῆς παθητικῆς τῶν ἀντιστάσεως στὴ διδασκαλία ἀνάγκασαν τοὺς παιδαγωγούς τῶν νὰ καταρτίσουν μιὰ νέα παιδαγωγική, νὰ ἀγωνισθοῦν κατὰ τοῦ βερμπαλισμοῦ, νὰ βροῦν τὰ μέσα γιὰ νὰ κατανικήσουν τὴν ἀδράνεια ἢ τὴν ἀνεπάρκεια τῆς νοημοσύνης».

Ἡ δημιουργία τῶν σχολείων ἢ τάξεων ἀνωμάτων εἶχε τὸ εὐεργετικὸ ἀποτέλεσμα νὰ παράσχῃ ἀφ' ἑνὸς μιὰ εἰδικὴ διδασκαλία σὲ μιὰ κατηγορία παιδιῶν πού ἦσαν ἀνίκανα νὰ παρακολουθήσουν στὰ κανονικὰ σχολεῖα καὶ ἀφ' ἑτέρου νὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὶς τάξεις μειονεκτικὰ παιδιά, διευκολύνοντας ἔτσι τὸ ἔργο τῶν δασκάλων.

Οἱ διαφορὲς ὅμως πού παρατηροῦνται καὶ μεταξὺ τῶν παιδιῶν πού δὲν ἀνήκουν στὴν κατηγορία τῶν ἀνωμάτων εἶναι σημαντικὲς καὶ τὸ πρόβλημα πού παρουσιάζουν σοβαρό. Μιὰ στατιστικὴ στὴ Γερμανία ἔδειξε ὅτι τὰ 36% τῶν παιδιῶν διήνυσαν ὅλα τὰ χρόνια τῆς υποχρεωτικῆς φοιτήσεως χωρὶς νὰ φθάσουν στὴν ἀνωτέρα τάξη, πού θὰ ἔπρεπε κανο-

νικὰ νὰ εἶχαν τελειώσῃ. Στὴ Γενεὴ ἐπίσης, τὸ 1919 ἀπεδείχθη ὅτι λιγώτεροι μαθηταὶ ἀπὸ 50% προήγοντο κανονικὰ. Οἱ ἀποτυχημένοι δηλαδὴ ἐφθάναν ἀπὸ 40 - 60%.

Ὅπως εἶναι φανερό, πρόκειται γιὰ ἓνα σοβαρὸ πρόβλημα πού ἔχει ἀπασχολήσει πολλοὺς παιδαγωγούς. Μιὰ ἀρκετὰ ἱκανοποιητικὴ λύσι ἔδωσε πρὸ πολλοῦ ὁ Dr Sicklinger, ἐπόπτης τῶν σχολείων τοῦ Mannheim στὴ Γερμανία, μὲ τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ λεγομένου συστήματος τοῦ Mannheim, Ὁ Sicklinger διεπίστωσε ὅτι ὅσον περισσότερον δυσμενεῖς γιὰ τὴν ἀνάπτυξί του εἶναι οἱ φυσικὲς καὶ ψυχικὲς συνθήκες ὑπὸ τὶς ὁποῖες ζῇ ὁ μαθητής, τόσον περισσότερον εὐνοϊκὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ παιδαγωγικὸ του περιβάλλον. Καὶ μὲ τὸ σύνθημα ὅτι ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἔχουν ἴσα δικαιώματα καὶ ὅτι δὲν πρέπει νὰ δίδεται ἡ ἴδια πνευματικὴ τροφή καὶ παιδαγωγικὴ θεραπεία εἰς ὅλους, ἀλλὰ νὰ παρέχεται σὲ καθένα ὅ,τι τοῦ χρειάζεται, κατῴρθωσε νὰ πραγματοποιήσῃ μιὰ νέα διαφοροποίησι. Ἰδρυσε δηλαδὴ, παράλληλα πρὸς τὶς κανονικὲς, ἄλλες τάξεις, τὶς λεγόμενες τάξεις ἀναπτύξεως Developpement στὶς ὁποῖες φοιτοῦσαν παιδιά μὲ βραδυτέρα ἐξέλιξι, μὲ ἀνωμαλίες ἀναπτύξεως, μὲ τάσι πρὸς ὑπερκόπωσι, μὲ ἀνωμαλίες προσοχῆς, θελήσεως, μνήμης κλπ. Ἡ στασιμότης τῶν μαθητῶν καταργεῖται μὲ τὸ σύστημα αὐτό. Ἐνας μαθητής, ὁ ὁποῖος εἰς τὸ τέλος τῆς πρώτης τάξεως π. χ. δὲν κρίνεται ἱκανὸς νὰ παρακολουθήσῃ τὰς τῶν κανονικοῦ κύκλου, προάγεται διὰ τὴν δευτέραν τῶν ἀδυνάτων ὅπου τὸ πρόγραμμα εἶναι πιὸ περιορισμένο, οἱ μαθηταὶ λιγώτεροι καὶ αἱ μέθοδοι πιὸ συγκεκριμέναι. Εἶναι δὲ δυνατόν κατὰ τὴ διάρκειαν τῆς φοιτήσεώς του νὰ ξαναπεράσῃ στὶς κανονικὰς τάξεις καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὰ σχολεῖα Μέσης μὲ ἓνα τὸ πολὺ, ἔτος καθυστέρησι.

Τὸ σύστημα αὐτὸ τῶν παραλλήλων τάξεων ἐφαρμόζεται καὶ σήμερα στὰ σχολεῖα τῆς Γενεὸς μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. «Οἱ λόγοι, λέει ὁ Doltrens, πού ὑπηνόρευσαν στὸν Sicklinger εἰς τὸ νὰ συλλάβῃ τὴν μεταρρύθμισιν αὐτήν, μὲ τὴν ὁποῖαν τὸ ὄνομά του θὰ μείνῃ συνδεδεμένον, ἔχουν ἐπαληθευθῇ κι' ἐδῶ κι' ἄλλου. Κάθε μαθητής τοποθετημένος ὑπὸ καλύτερας συνθήκας ἐργασίας προοδεύει περισσότερον σὲ μιὰ ἀτμόσφαιρα ἡρεμίας καὶ χιρᾶς, ἀντὶ νὰ ὑποφέρῃ καὶ νὰ φτυζοῦν παρακολουθώντας μιὰ τάξι ἀνώτερη ἀπὸ τὶς δυνάμεις του».

Τὸ ζήτημα τῶν εὐφυῶν μαθητῶν ἐτέθη κι' αὐτὸ μὲ τὴ σειρά του. Κι' αὐτοὶ ἀδικοῦνται. Δὲν βαδίζουν μὲ τὸ ρυθμὸ τους ἀλλὰ μὲ σημειωτόν. Περιμένοντας τοὺς ἄλλους χάνουν τὸν καιρὸ τους καὶ δὲν μποροῦν νὰ ἐκμεταλλευσθῶν τὶς ἰδιαιτέρες πηγὰς τῆς νοημοσύνης τῶν. Καὶ ὅμως ἔχουν καὶ αὐτοὶ τὰ ἴδια δικαιώματα γιὰ τὴν πλήρη ἀνάπτυξιν τῶν προδιαθέσεών τους. Ἐὰν δὲ ἡ φροντίδα γιὰ τὰ ἀνώμαλα παιδιά ἐπιβάλλεται μᾶλλον ἀπὸ ἀνθρωπιστικὸ καθήκον, ἢ ἀπρόσκοπτος ἐξέλιξις τῶν εὐφυῶν εἶναι μιὰ ἐθνικὴ καὶ κοινωνικὴ ἀνάγκη. Αὐτοὶ θὰ ἀποτελέσουν ἀργότερα τὴν πνευματικὴν ἀριστοκρατίαν τοῦ ἔθνους, τῆς κοινωνίας. Ἡδὴ ἀπὸ τὸ 1905 ἱδρύθησαν οἱ λεγόμενες «Δυνατὲς τάξεις»—classes fortes—στὴ Γερμανία, ἀυξήθηκαν δὲ σημαντικὰ μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον. Στὴ Γενεὴ ἐθεσπίσθη διὰ νόμον τὸ

1925 ἡ Ἑκτη τάξις γιὰ δυνατοὺς μαθητὰς, ὅπου φοιτοῦν κατὰ κανόνα παιδιὰ πού προορίζονται γιὰ τὴ Μέση ἑκπαίδευσις.

Μιά ἄλλη κατηγορία τάξεων ἔχει ἰδρυθῇ γιὰ παιδιὰ πού παρουσιάζουν ἀνωμαλίες τοῦ χαρακτήρος ἢ τῆς συναισθηματικότητός των καὶ πού δὲν μποροῦν νὰ προσαρμοσθοῦν στὴν κανονικὴ σχολικὴ ζωή. Στὴ Γενεὺς ὀνομάζονται τάξεις «παρατηρήσεως»—*classes d'observation*—γιατὶ πραγματικὰ παραλυνθοῦνται τὰ παιδιὰ καὶ καταβάλλεται προσπάθεια γιὰ τὴ βελτίωσι καὶ θεραπείαν τῶν ἀνωμαλιῶν των.

Στὸ πρόβλημα τῆς διαφοροποιήσεως τῆς διδασκαλίας ἀνάλογα πρὸς κάθε κατηγορίαν παιδιῶν ἔχουν δοθῇ κι' ἄλλες λύσεις. Ἀναφέρω τὶς πρὸ σημαντικῆς: Στὴ Ζυρίχη κάθε δάσκαλος ἐργάζεται μὲ ὅλα τὰ παιδιὰ τῆς τάξεώς του 18 ὥρες τῆ βδομάδα, οἱ δὲ ὑπόλοιποι 12 ὥρες ἐργασίας μοιράζονται στὰ δύο ἡμίση εἰς τὰ ὁποῖα ἔχει χωρίσει τὴν τάξιν του: τοὺς προχωρημένους καὶ τοὺς ἀδυνάτους. Διευκολύνεται ἔτσι κατὰ πολὺ τὸ ἔργο του ἐφ' ὅσον ἀσχολεῖται μὲ περιορισμένο ἀριθμὸ μαθητῶν καὶ ἔχει ἐπὶ πλεόν τὴν εὐχέρεια νὰ προσαρμόσῃ καλύτερα τὴ διδασκαλίαν εἰς τὰς δυνατότητας τῆς ομάδος.

Σὲ πολλὰ ἀμερικανικὰ σχολεῖα ἔχουν τὶς εἰδικῆς προσαγωγές. Ἐνα παιδί πού εἶναι δυνατό σ' ἕνα μάθημα, προάγεται γιὰ τὸ μάθημα αὐτὸ σὲ μεγαλύτερη τάξιν. Ἐστὶ ἕνας μαθητὴς μπορεῖ νὰ εἶναι π. χ. στὴ 5ῃ τάξιν στὴν Ἱστορίαν, στὴ 4ῃ στὰ μαθηματικὰ κ.ο.κ.

Στὴν Ἀμερικὴ ἐπίσης ἐφαρμόζουν σὲ μεγάλη κλίμακα, ἰδίως στὰ σχολεῖα Μέσης, τὰ μαθήματα κατ' ἐπιλογὴν: ὑπάρχουν δηλαδὴ ὁρισμένα ὑποχρεωτικὰ μαθήματα γιὰ ὅλους τοὺς μαθητὰς τῆς αὐτῆς τάξεως, ἀλλὰ κάθε μαθητὴς μπορεῖ νὰ διαλέξῃ μεταξὺ πολλῶν ἄλλων μαθημάτων ἐκεῖνα πού προτιμᾷ.

Ἐνα ἄλλο πολὺ διαδεδομένο ἀξιοπρόσεκτο σύστημα πού ἐφαρμόζεται στὴν Ἀμερικὴ εἶναι ἡ κατανομὴ τῶν μαθητῶν σὲ ομάδες, οἱ ὁποῖες ἔχουν διαφορετικὴ σύνθεσιν γιὰ κάθε μάθημα. Συνήθως οἱ μαθηταὶ κατανέμονται σὲ τρεῖς ομάδες: τοὺς ἀδυνάτους, τοὺς μέσους καὶ τοὺς δυνατούς. Αὐστηρὸς περιορισμὸς χρόνου γιὰ τὴν ἐκτέλεσιν μιᾶς ἐργασίας δὲν ὑπάρχει. Ἐστὶ στὰ μαθηματικὰ π. χ. μιὰ ομάδα μπορεῖ νὰ λύσῃ ἕνα πρόβλημα σὲ μιὰ ὥρα καὶ νὰ προχωρήσῃ παρακάτω, ἐνῶ μιὰ ἄλλη θὰ χρειασθῇ πολλὰς ὥρας γιὰ τὴν ἴδια δουλειά.

Προτοῦ προχωρήσῃ στὴ σχετικὴ κριτικὴ, θὰ ἤθελα νὰ ἀναφέρω ἐν συντομίᾳ τὴν ὁργάνωσιν τῶν σχολείων τῆς Γενεὺς πού περιλαμβάνει:

1ον. Τὸν κανονικὸν κύκλον σπουδῶν: 6 τάξεις τοῦ δημοτικοῦ καὶ δύο ἐν συνεχείᾳ τάξεις προεπαγγελματικῆς—*Preapprentissage*—γιὰ τὰ παιδιὰ πού τελειώνουν τὶς σπουδὰς τους στὸ τέρμα τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως—15 ἐτῶν.

2ον. Παράλληλες τάξεις—*de developpement*—γιὰ τὰ παιδιὰ ἐλαφρῶς καθυστερημένα ἢ πού ἔχουν βραδύ ρυθμὸ ἐργασίας.

3ον. Ἐκτετατὲς τάξεις γιὰ δυνατὰ παιδιὰ πού προορίζονται γιὰ τὸ Γυμνάσιον.

4ον. Τάξεις ἀναπληρώσεως γιὰ παιδιὰ πού παρουσιάζουν κενὰ εἴτε γιατί ἀναγκάσθηκαν νὰ διακόψουν τὴ φοίτησίν τους γιὰ ἕνα διάστημα, εἴτε γιατί προέρχονται ἀπὸ σχολεῖα ἄλλων καντονιῶν.

5ον. Σχολεῖα «εἰδικὰ» δηλαδὴ γιὰ διανοητικῶς καθυστερημένα παιδιὰ καὶ 6ον. Σχολεῖα ἢ τάξεις «παρατηρήσεως» γιὰ παιδιὰ ἀπροσάρμοστα στὸ συνθησιασμένον σχολικὸ περιβάλλον.

Νομίζω ὅτι κατ' ὀρθωσιν νὰ δώσω μιὰ ἀμυδρὰ εἰκόνα τῶν προσπαθειῶν πού ἔχουν γίνῃ ὡς σήμερον πρὸς τὴ κατεύθυνσιν τῆς διαφοροποιήσεως τῶν τάξεων καὶ τῶν σχολείων. Ὅλες αὐτὲς οἱ προσπάθειες πρέπει γενικὰ νὰ θεωρηθοῦν ὡς ἕνα ἀποφασιστικὸ βῆμα πρὸς τὰ ἐμπρός. Ἐπιτυγχάνουν τὴν προσαρμογὴ τῆς διδασκαλίας ἀνάλογα μὲ τὶς δυνατότητας κάθε κατηγορίας παιδιῶν, ἀντὶ νὰ τὰ περνῶν ὅλα ἀπὸ τὸν ἴδιον ὁδοστρωτήρα. Δίνουν περισσότερην ἐλευθερίαν καὶ ἀνεσιν στὸ παιδί. Κατορθώνουν νὰ μειώσουν σημαντικὰ τὶς ἀποτυχίες καὶ τὶς στασιμότητες πού πληγώνουν τοὺς μαθητὰς καὶ τοὺς κάνουν νὰ χάνουν πολὺτιμον χρόνον.

Τὰ ἐπιτεύγματα ὅμως αὐτὰ δὲν δίνουν πλήρη ἱκανοποίησιν. «Θὰ ἐφαίνετο, λέει ὁ Dottrens, ὅτι ἕνα σύστημα ὁμοιοῦ μὲ τῆς Γενεὺς θὰ ἦτο πέρα ὡς πέρα ἱκανοποιητικόν. Ἀσφαλῶς, λέει, ἐπειδὴ ἔχω συντελέσει στὴν πραγματοποίησίν του, γνωρίζω τὰ πλεονεκτήματα πού παρουσιάζει καὶ τὴν ὠφέλειάν πού ἀπεκόμισαν χιλιάδες μαθητῶν. Δὲν τὸ θεωροῦμεν ὅμως ὡς τελειωτικὴν λύσιν».

Τοῦ καταλογίζει κυρίως τρία μειονεκτήματα:

1ον. Ἡ ὁμοιογένεια τῶν διαφοροποιημένων αὐτῶν τάξεων παραμένει ἐπιφανειακή, διότι οἱ ἀτομικῆς διαφορᾶς δεξιότητων, συμπεριφορᾶς, ἀντιδράσεων καὶ ρυθμοῦ ἐργασίας εἶναι μεγάλη.

2ον. Ἡ διαφοροποίησις δὲν εἶναι δυνατὴ παρὰ εἰς τὰ ἀστικὰ κέντρα, ὅπου ἡ πυκνότης τοῦ σχολικοῦ πληθυσμοῦ εἶναι μεγάλη. Εἰς τὰ σχολεῖα τῆς ὑπαίθρου ὅμως δὲν εἶναι ἐφαρμόσιμη. Γιὰ τὸ δάσκαλον τοῦ χωριοῦ, ἐπιφορτισμένον μὲ τὴ διδασκαλίαν παιδιῶν διαφόρων ἡλικιῶν ταυτοχρόνως σὲ μονοτάξια ἢ ὀλιγοτάξια σχολεῖα, οἱ δυσκολίες παραμένουν ἀμείωτες.

3ον. Ἡ διαφοροποίησις δημιουργεῖ καλύτερες συνθήκες γιὰ τὴν ὁμαδικὴν διδασκαλίαν. Δὲν ἐπιφέρει ὅμως αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν ἀλλαγὴν τῆς διδασκαλίας. Ἀπεναντίας ἐφαρμόζεται μᾶλλον γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ὁμαδικὴν διδασκαλίαν κατὰ τὰς συνηθισμένας μεθόδους: παραδόσεις ἀπὸ τῆς ἑδρας, ἐρωτήσεις τοῦ δασκάλου καὶ ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν, ἀσκήσεις ἐφαρμογῆς, ἑλεγχοι.

Δὲν θὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ παρὰ τὸ πρῶτον: ἡ ἀδυναμία τῶν διαφοροποιημένων τάξεων εἰς τὸ νὰ ἀνταποκριθοῦν πλήρως πρὸς τὴν ἰδιαιτερότητα τῶν παιδιῶν. Εἶναι πράγματι παρατηρημένον ὅτι ἀπὸ τῆς εἰσόδου του στὸ σχολεῖον τὸ παιδί παρουσιάζει ἰδιαίτερες προδιαθέσεις γι' αὐτὸ ἢ ἐκεῖνο τὸ μάθημα, χρησιμοποιοῦν κατὰ προτίμησιν τὴ μιὰ ἢ τὴν ἄλλη μέθοδον, ἀντιδρᾷ κατὰ τὸν ἕνα ἢ τὸν ἄλλον τρόπον στὸ περιβάλλον. Μεταξὺ δύο μαθητῶν τῆς ἰδίας τάξεως, ὁ ἕνας προχωρεῖ γρήγορα καὶ ὁ ἄλλος ὄχι. Μιὰ ἐρευνά πού ἔκανε πρὸ ἐτῶν ἡ Deschamps εἰς Βρυξέλλας γιὰ νὰ μετρήσῃ τὸν χρόνον πού χρειάζεται κάθε παιδί γιὰ νὰ κάμῃ ὁρισμένους ἀπλὰς σχολικὰς ἀσκήσεις, ἀπέδειξε ὅτι γιὰ τὴν ἀναζήτησιν λέξεων στὸ λεξιλόγιον ἡ διαφορὰ μεταξὺ ἑξ μαθητῶν τῆς αὐτῆς ἡλικίας ἐφθανε μέχρι 13 λεπτῶν, γιὰ εὐκόλες προσθέ-

σεις άκεραίων μέχρι 2', 30'', και για προβλήματα εύκολα μέχρι 13'.

«Η όμοιογένεια των διαφοροποιημένων τάξεων, λέει ο Planchard καθηγητής της παιδαγωγικής, είναι πολύ σχετική. Θα μπορούσαμε να πούμε ότι επιτυγχάνουμε μια σχετική ποσοτική ισότητα. Η ποιοτική όμως ταυτότης είναι ανέφικτος. Το επίπεδο της νοημοσύνης πολλών ατόμων μπορεί να είναι το ίδιο, ενώ η ψυχοπνευματική τους φυσιογνωμία να είναι πολύ διαφορετική». Και συνεχίζει: «όπωςδήποτε η λύσις αυτή είναι καλύτερα από μια όμαδική διδασκαλία επιβεβαρυμένη με την πλήρη έτερογένεια της ομάδος. Αλλά είναι δυνατόν να αντικατασταθώ υπό μιας άλλης. Θα πρέπει να επιτρέψουμε σε κάθε άτομο ν' αναπτυχθώ ανάλογα με το ρυθμό του, τις δυνατότητές του, τις επιθυμίες του, μέσα στην ομάδα. Θα πρέπει να μπορώ ο μαθητής να προχωρή παρακάτω όταν έχω αποδειχθώ ότι κατέχει την ύλη του προηγούμενου μαθήματος, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να περιμένει τους άλλους και χωρίς να σπρώχνονται μάταια οι τελευταίοι προς τα εμπρός. Πρέπει δηλαδή στα πλαίσια της τάξεως να εξατομικευθώ ή διδασκαλία».

«Έχουν γίνει και προς την κατεύθυνσιν αυτήν άρκετες προσπάθειες. Όπως είναι γνωστό, ή μέθοδος Montessori, της «Maison des Petits» στη Γενεύη και γενικά όλες οι χρησιμοποιούμενες στα νηπιαγωγεία έχουν ως βάσιν την εξατομικευμένη διδασκαλία, γιατί είναι αποδεδειγμένο ότι το μικρό παιδί επιτυγχάνει τη μεγαλύτερα συγκέντρωσι του πνεύματός του όταν καταγίνεται εις ένα έντατικόν έργον, και ότι πρέπει να μη ένυχλῆται, έφ' όσον εύρίσκει μόνο του τα μέσα να ικανοποιή την έμφυτον ανάγκην του προς δράσιν.

Εκτός από αυτές υπάρχουν και άλλες για το δημοτικό σχολείο, όπως το σύστημα Dalton και το σύστημα Winnetka. Μολονότι είναι άρκετά γνωστά, ως μās επιτραπή να τα σκιαγραφήσουμε:

Και τα δύο έχουν ως βάσι την προσαρμογή της διδασκαλίας όχι απλώς προς την παιδική φύσιν, αλλά προς το κάθε παιδί χωριστά. Η Miss Helen Parkhurst, που ίδρυσε το Dalton Plan, ήθελε την αντικατάστασι της παιητικότητας διά της πνευματικής ενεργητικότητας, ήθελε το παιδί να σκέπτεται μόνο του, να αποβή το ίδιο ο πρωτεργάτης της μορφώσεως του πνεύματός του. Αυτές είναι βέβαια γενικές ιδέες που είναι στη βάσι όλων των «νεων» λεγομένων σχολείων. Η εξατομικεύσις όμως της διδασκαλίας είναι ο καρ' έξοχην χαρακτηρ της μεθόδου αυτής. Ο Bashburne, ο ιδρυτής του συστήματος Winnetka, εκφράζει επιγραμματικά τις αντιλήψεις που είναι στη βάσι και των δύο αυτών συστημάτων: «Η ομάς, λέει, δεν μπορεί να προαχθώ, ή ανθρωπότης δεν είναι δυνατόν να έξελιχθώ παρὰ μόνον εάν κάθε άτομικότης αναπτύσσεται και αποκλίνη από τον μέσον όρον — από το κοινό καλούπι—. Πρέπει να καταβάλωμε κάθε δυνατή προσπάθεια εις το να άφεθώ το παιδί έλεύθερο να δημιουργήσῃ και να εκφρασθώ, εις το να αναπτυχθώ σε κάθε παιδί, τι το κάνει να διαφέρει από τα άλλα. Η πρόοδος της ανθρωπότητος εξαρτάται από την όλική, την πλήρη ανάπτυξιν του ατόμου».

Δεν είναι δυνατόν παρὰ να δεχθώμε ανεπιφύλακτα τις ιδέες αυτές. Η φύσις με την κατανομή των διαφορών προδιαθέσεων και δεξιοτήτων στα διάφορα άτομα, ικανοποιεί μίαν ανάγκην που επιβάλλει ή σοφή της οικονομία. Ασέβεια προς τους νόμους της, το έτόνισαν πολλοί, είναι ή άσφαλεστέρα όδός προς την άποτυχίαν. «Εάν, λέει ακόμη ο Planchard, έγινετο έγκαιρος διάγνωσις των πνευματικών ιδιορρυθμιών και άσκησις διά την ανάπτυξιν των, εάν έπίσης, επί τη βάσει αυτών, έγινετο ο κατάλληλος σχολικός και επαγγελματικός προσανατολισμός, θα υπήρχαν στην κοινωνία πολύ λιγώτεροι άποτυχημένοι, πολύ λιγώτερες μετριότητες».

Το σύστημα Dalton, καταργεί την όμαδική διδασκαλία. Η ύλη του προγράμματος κάθε τάξεως και διά κάθε μάθημα κατανέμεται σε 10 μέρη, όσοι δηλαδή και οι μήνες του σχολικού έτους. Η ύλη κατόπιν κάθε μηνός υποδιαιρείται σε 20 μονάδες εργασίας, τις οποίες ο μαθητής, κατόπιν ένυπογράφου συμβολαίου με το δάσκαλο, αναλαμβάνει να εκτελέσῃ έντός του μηνός. Έχει δέ κάθε έλευθερία για να πραγματοποιήσῃ την εργασία αυτή. Ο μόνος περιορισμός είναι να μη προχωρήσῃ πέραν από την μηνιαίαν ύλην ενός μαθήματος, εάν δεν εκτελέσῃ προηγουμένως την αναληφθείσαν εργασία για τα άλλα μαθήματα. Και εδώ ά-ριθώ: είναι ή δυσκολία, διότι ο δάσκαλος, καθορίζοντας έτήσιον πρόγραμμα για καθένα μαθητή, πρέπει να λάβῃ υπ' όψιν τις δυνατότητές του για κάθε μάθημα.

Οι μαθηταί μās τάξεως δεν έχουν ώρισμένην αίθουσαν, αλλά, ανεξαρτήτως της τάξεως εις την όποιαν άνήκουν, κατανέμονται για να εργασθώσιν στα διάφορα εργαστήρια που είναι τόσα, όσα και τα μαθήματα. Υπάρχει δηλαδή μια αίθουσα Γεωγραφίας, άλλη Ιστορίας κ.λ.π., όπου οι μαθηταί όλων των τάξεων εύρίσκουν τα βοηθήματα που χρειάζονται για να εκτελέσουν την εργασία των, ως και τον ειδικόν διδάσκαλον για να τους δώσῃ, εάν χρειασθώ, διάφορες πληροφορίες και οδηγίες.

Το σπουδαιότερο πλεονέκτημα του συστήματος Dalton είναι ότι παρέχει την εύκαιρία σε κάθε παιδί να προχωρή ανάλογα με το ρυθμό του και τις ικανότητές του και ότι επίσης μαθαίνει στο παιδί να **μαθαίνῃ**, να αποκτῇ τις γνώσεις και να λύῃ τις άπορίες του μόνο του. Το δέ σοβαρώτερο μειονέκτημα ότι μειώνει στο έλάχιστο την επαφή παιδιοῦ και δασκάλου, έφ' όσον ο ρόλος του τελευταίου περιορίζεται στην έποπτεία: ο δάσκαλος καταντῇ άπλοῦς εργοδότης και έλεγκτής και παύει να είναι παιδαγωγός. Το συναισθηματικόν κλίμα, που είναι τόσο άπαραίτητο για τη διδασκαλία των φρονηματοστικῶν μαθημάτων κυρίως λείπει.

Τα μειονεκτήματα αυτά προσεπάθησαν να άποφύγουν πολλοί διά της εφαρμογής μίας παραλλαγής του συστήματος Dalton.

Ο Washburne έκανε έναν επιτυχή συνδυασμό εξατομικευμένης και όμαδικής εργασίας. Δεν θα επιχειρήσω να αναπτύξω το σύστημα Winnetka, του όποιου ή τεχνική όμοιάζει σε πολλά σημεία με το σύστημα Dalton. Θα περιορισθώ εις το ν' αναφέρω απλώς τα άποτελέσματα, που όφείλονται άποκλειστικά στην εξατομικεύσιν της διδασκαλίας και τα

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΤΡΟΦΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ

Τοῦ κ. ΚΟΣΜΑ ΕΜ. ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

Δικηγόρου — Πτυχιούχου πολιτικῶν καὶ
οικονομικῶν ἐπιστημῶν — Τέως Ἐπάρχου

Περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐποχὴν παρουσιάζεται σήμερον εἰς τὴν χώραν μας πλεόν ἔντονος ἡ ἀξίωσις ὅπως ὑπάρξῃ δικαίωσις καὶ τῆς ἐνδόξου Ἱστορίας μας καὶ τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ μας, ἀλλὰ καὶ τοῦ προσφάτου θαύματος τῆς νίκης μας τοῦ 1940—1941 κατὰ τῶν ἰταλογερμανῶν καὶ ἐν συνεχείᾳ τῶν νικηφόρων ἀγώνων τοῦ Ἑθνους κατὰ τῶν σλαβοκομμουνιστῶν.

Ἐὰν ἡ δικαίωσις τῶν ἀγώνων ὑπὲρ ἐλευθερίας ἐνὸς Λαοῦ εἶναι ἡ ἐλευθερία τῆς Πατρίδος, ἡ πολιτικὴ ἐλευθερία, ἡ κοινωνικὴ δικαιοσύνη καὶ εὐμερρία, δι' ἡμᾶς τοὺς Ἕλληνας ὡς δικαίωσις τῶν νικηφόρων ἀγώνων μας καὶ δικαίωσις αὐτῆς ταύτης τῆς ὑπάρξεώς μας ὡς ἔθνους παναρχαίου καὶ κοιτίδος τοῦ πολιτισμοῦ, πρέπει νὰ εἶναι, ἐκτὸς τούτων, πάντοτε καὶ ἡ δημιουργία ἐνὸς ὑψηλοτέρου πνευματικοῦ πολιτισμοῦ, ἀνταξίου τῆς θέσεώς μας ὡς ἔθνους ἱστορικοῦ εἰς τὸν κόσμον καὶ ἀνταξίου ἐπίσης τῶν θυσίων τῶν παιδιῶν τῆς Ἑλλάδος.

Πιστεύομεν ὅτι τὰ ἡρωϊκὰ τέκνα τῆς Πατρίδος δὲν ἐπολέμησαν κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους μόνον διὰ μίαν ἀπλὴν ἐπιβίωσιν, οὐδὲ μόνον διὰ τὴν τιμὴν, ζωὴν καὶ περιουσίαν τῶν οἰκογενειῶν των. Εἰς τὴν ἔννοιαν τῆς θυσίας των ὑπῆρχε προσθέτως καὶ ἡ συνείδησις τῆς ἀξιοπρεπείας των ὡς Ἕλλήνων καὶ Χριστιανῶν, μὴ δεχομένων μείωσιν τῆς ἡθικῆς

ὅποια μόνον, νομίζω, δύνουν τὸ μέτρον τῆς ἀξίας τῆς μεθόδου :

1ον) Τὰ πολὺ καθυστερημένα παιδιά προχωροῦν γρηγορώτερα παρ' ὅσον ἐὰν ἐπαναλάμβαναν τὰ μαθήματα τῆς ἴδιας τάξεως.

2ον) Οἱ εὐφυεῖς μαθηταὶμποροῦν νὰ τελειώσουν ὁκτὼ τάξεις σὲ 4 ἢ 5 ἔτη.

3ον) Τὸ μεγαλύτερον ποσοστὸ τῶν παιδιῶν τελειῶναι ὁκτὼ τάξεις σὲ 7 ἔτη.

4ον) Τὰ παιδιά δειχνουν περισσότερον ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐργασίαν των καὶ συνεπῶς τὸ ζήτημα τῆς πειθαρχίας εἶναι εὐκολώτερον, καὶ

5ον) Γίνεται καλύτερα ἐμβάθυνσις τῶν γνώσεων,

Ὁ κ. Dottrens ἀναφερόμενος εἰς τὸ σύστημα Winnetka ἔγραφε τὸ 1936 : «Εἶναι καιρὸς, λέει, νὰ τεθοῦμε ἐπὶ τὸ ἔργον στὴ χώρα μας, ἐὰν θέλουμε κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Washburne νὰ μεταρρυθμίσωμε τὰ σχολεῖα κατὰ τρόπον ὥστε νὰ προπαρασκευάζουν καλλίτερα τὰ παιδιά διὰ τὴν ζωὴν των ὡς ἐνηλίκων : νὰ δίνουν δηλαδὴ σὲ καθένα τὴν προσφορωτέραν πνευματικὴν τροφὴν καὶ ἡθικὴν μόρφωσιν, ἐπιτρέποντας τὴν πλήρη ἐξάνθισιν ὅλων τῶν ἱκανότητων των !

«Τὰ συστήματα ὅμως Dalton καὶ Winnetka, λέγει ὁ Planchard, εἶναι μέθοδοι ἀριστοκρατικαὶ πού γιὰ νὰ ἐφαρμοσθοῦν κατὰ γράμμα ἀπαιτοῦν μεγάλο πληθυσμὸ καὶ οἰκονομικὰ καὶ παιδαγωγικὰ

των ἀξίας ὡς ἐλευθέρων καὶ πνευματικῶν ἀνθρώπων.

Ἰδίως ὡς Ἕλλήνων ζώντων κυριολεκτικῶς διὰ μίαν ἰδέαν ἀνωτέραν εἰς τὴν ζωὴν, δι' ἓνα σκοπὸν ἱερόν, ἀποβλέποντα εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος, εἰς τὴν αὔξησιν τῆς μαθήσεως καὶ τοῦ κύκλου τῶν γνώσεων διὰ τοὺς νόμους τῆς ζωῆς.

Πιστεύομεν ὅτι ἐπιδιώξεις τοῦ Ἕλληνος καὶ κοσμοθεωρίας του εἶναι ἡ γνώσις τῶν Θείων νόμων, διὰ νὰ δυνηθῇ νὰ φθάσῃ περισσότερον ὑψηλά. Λαχτάρα καὶ πόθος τῶν Ἑλλήνων καὶ Ἑλληνίδων εἰς τὴν ζωὴν των εἶναι ἡ μόρφωσις, ἡ μάθησις, ἡ χαρὰ τοῦ ἀνθρώπου πού θέλει νὰ ζήσῃ ὡς πνευματικὸν ὄν διὰ νὰ ἰδῇ Θεοῦ πρόσωπον. Πού θέλει νὰ δημιουργήσῃ κατὰ καλλίτερον, κατὰ εὐγενὲς εἰς τὴν οἰκογενειακὴν καὶ ἐθνικὴν του ζωὴν.

«Δὲν τόχω πὼς πεθαίνω ὅσο ζῶ καὶ τὸ μαθαίνω» εἶναι ἡ παροιμία τοῦ Λαοῦ μας πού συνεχίζει τὸ πανάρχαιον «γηράσκω ἀεὶ διδασκόμενος» καὶ ὅπου καθρεπτίζεται θαυμάσια τὸ ἐσωτερικὸν πνευματικὸν του βάθρον. Ὁ Ἕλλην δὲν ζῇ διὰ τὸ κέρδος καὶ τὸ χρῆμα, διὰ τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ τὰ ὕλικά συμφέροντα. Δὲν ζεῖ διὰ τὸν στόμαχον, διὰ τὴν γεμάτην τράπεζαν. Πιστεύει εἰς τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον τῆς ζωῆς ὡς πρῶτον συνθετικὸν στοιχεῖον τῆς ζωῆς. Χαίρεται περισσότερον καὶ πρὸ πάντων δταν βλέπῃ νὰ περιβάλλεται μὲ ἀγάπην καὶ ἐκτίμησιν ἀπὸ

μέσα πού δὲν ὑπάρχουν παντοῦ. Μπορεῖ νὰ ἐμπνευσθῇ κανεὶς ἀπὸ τίς βασικὰς τοὺς ἰδέας, ἀλλὰ οἱ ἐφαρμογές θὰ εἶναι περιορισμέναι καὶ συχνὰ ἀτελεῖς».

Γι' αὐτὸ ὁ καθηγητὴς κ. Dottrens προσεπάθησε νὰ ἐφαρμόσῃ στὸ πειραματικὸν σχολεῖο τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Γενεύης ἓνα σύστημα πρὸ ποσοιτό, ὀλιγοεξέδο καὶ σεβόμενο ἐξ ἴσου τοὺς νόμους τῆς ἀτομικότητος. «Μελετοῦμεν, λέει, καὶ ἐφαρμοζόμεν εἰς τὸ σχολεῖον τοῦ Mail μεθόδους πού κρίνομεν καλύτερες ἀπὸ τίς συνηθισμένες, ἀλλὰ μόνον ἐκεῖνες πού, ἀφοῦ μελετηθοῦν, μποροῦν νὰ εἰσαχθοῦν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα χωρὶς καμμιὰ δυσκολία ἀπὸ κάθε εὐσυνειδητο δάσκαλο πού καταβάλλει μιὰ κανονικὴ ἐπαγγελματικὴ προσπάθεια. Ἐφ' ὅσον, συνεχίζει ὁ κ. Dottrens, διδάσκαλοι καλῆς θελήσεως θὰ μποροῦν δικαιολογημένα νὰ ποῦν : «ἐὰν ἤμουν στὶς ἴδιες συνθήκες πού εἶναι ὁ Α ἢ ὁ Β θὰ ἐδοκίμαζα τὴ μέθοδον πού ἐφαρμόζει», θὰ ἔχουν ἓνα εὐλογον ἐπιχείρημα γιὰ νὰ ἀρνηθοῦν νὰ ἀλλάξουν τὴ μέθοδόν τους. Ἀπ' ἐναντίας τὴν ἡμέραν πού θὰ μπορέσουμε νὰ τοὺς ποῦμε : «αὐτὴ ἡ μέθοδος ἐφαρμόσθηκε ἐπιτυχῶς σὲ μιὰ τάξιν ὅπως τὴ δική σας, μὲ τὸν ἴδιον ἀριθμὸ μαθητῶν, μὲ τὰ ἴδια μέσα πού διαθέτετε καὶ σεῖς», τότε οἱ δικαιολογίες τοὺς θὰ εἶναι ἀπαράδεκτες».

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον)

τοὺς συμπολίτας του, διὰν βλέπη τὰ παιδιὰ του νὰ μαθαίνουν γράμματα καὶ σπουδάματα. Ὅταν τὰ παιδιὰ του σπουδάζουν τὴν ἀλήθεια καὶ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ. *Ἰδανικό του καὶ παράπονό του εἶναι τὰ γράμματα, ἡ πνευματικὴ του τροφή θέλει νὰ μάθῃ, ἀδιαφορεῖ διὰ τὰς θυσίας του καὶ τοὺς κόπους του. Πωλεῖ καὶ περιουσίας του καὶ σπένδια διὰ νὰ μάθουν γράμματα τὰ παιδιὰ του.* Εἰς αὐτὴν τὴν θυσίαν ὑπάρχει κατὶ ἀνώτερο: Ἡ ἀναζήτησις τοῦ ὠραίου, τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ.

Ὅπως εἰς τοὺς ἐθνικοὺς του ἀγῶνας κατὰ τῶν ἐκάστοτε ἐπιδρομῶν τῆς Ἑλληνικῆς γῆς, ὁ Ἕλλην δὲν ὑπολογίζει τὴν θυσίαν τῆς ζωῆς του, δὲν σκέπτεται τὸ κέρδος καὶ τὸ συμφέρον, οὐδὲ κἂν τὴν νίκην ἀλλὰ τὴν τιμὴν τῶν ὅπλων του καὶ τὸ καθήκον του, ἀνεξαρτήτως ἀποτελέσματος, ἔτσι καὶ εἰς τὴν εἰρηνικὴν του ζωὴν ἔχει ἓνα μοναδικόν του ὄνειρο, ἓνα ἰδανικό: Νὰ δώσῃ εἰς τὸ πνεῦμά του ὅσον μπορεῖ περισσότερον καλλιτέραν τροφήν. Ὅπως εἶναι φανερόν τὸ θέμα μας ἔχει σχέσιν μὲ τὸν βαθμὸν τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὸν τόπον μας, ἀλλὰ δὲν ἐξετάζομεν οὔτε τὰ ἔργα τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ, οὔτε τὴν πνευματικὴν ἐξέλιξιν καὶ πρόοδον εἰς τὴν χώραν μας ἐν τῷ συνόλῳ. Ἀπὸ τῆς ἐκάστοτε ἀπελευθερώσεως τῶν τμημάτων τῆς Ἑλληνικῆς γῆς ἔχει ἐπέλθει ἀναμφισβητήτως τεραστία ἐξέλιξις καὶ εἰς τὸν τεχνικόν μας πολιτισμὸν καὶ εἰς τὸν πνευματικόν μας πολιτισμὸν καὶ εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ Λαοῦ μας.

Πολλὰ τεχνικὰ ἔργα ἔχουν ἐπιδράσει εὐνοϊκῶς διὰ τὴν ἐξέλιξιν τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας, τὴν συγκοινωνίαν καὶ τὴν καλλιτέραν ἀνέσιν τῶν κατοίκων.

Τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, τὸ Πολυτεχνεῖον, αἱ ἀνώταται καὶ ἀνώτεραι Σχολαί, τὰ Γυμνάσια καὶ τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα εἶναι τὰ ἐπίσημα μορφωτικὰ Κέντρα, οἱ πνευματικοὶ φάροι ποὺ λαμπρύνουν τὴν χώραν μας καὶ φωτίζουν τὸν Λαόν μας. Ἐρευνῶμεν, ὅμως, ἀν ἀναλόγως τῆς δυναμικότητος τῆς οἰκονομίας τῆς Χώρας, ἀν ἀναλόγως τῆς μορφωτικῆς ἐξελίξεως τῶν κατοίκων τῶν πόλεων, ὑπάρχουν τὰ ἀπαραίτητα ἔργα εἰς τὴν ὑπαιθρον τὰ ὅποια θὰ παρῇχον συγκριτικῶς τὴν ἱκανοποίησιν τῶν κατοίκων τῆς Ἐπαρχίας πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ πνευματικοῦ των πολιτισμοῦ. Ἐξετάζομεν ἂν τὰ πνευματικὰ μας Ἰδρύματα φωτίζουν ἐπαρκῶς μέχρι τῶν ἁκρῶν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας. Ἐξετάζομεν ἂν ὑπάρχῃ δικαία ἡ διανομὴ τῆς στοργῆς τῆς πολιτικῆς καὶ πνευματικῆς ἡγεσίας τῆς Χώρας μεταξὺ τῶν κατοίκων τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῶν μεγαλουπόλεων ἀφ' ἑνὸς καὶ τῶν κατοίκων γενικώτερον τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας. Ἐξετάζομεν ἐπίσης ἂν ἐπὶ θεμάτων ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴν ὑπαιθρον, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν δικαίαν διανομὴν τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος μεταξὺ πόλεων καὶ χωριῶν, ὑπάρχῃ καὶ ἡ δικαία διανομὴ τῆς πνευματικῆς τροφῆς τὴν ὁποίαν ἡ πολιτεία παρέχει καὶ ὀφείλει νὰ παρέχῃ ὡς ὁργανωμένη Κοινωνία εἰς τὰ μέλη της, πρὸ πάντων δὲ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς ὑπαιθρου ποὺ ἀποτελοῦν τὰ 70% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Χώρας.

Ὅταν ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι ὁ ἀνεμος τῆς ἀστυφιλίας κινδυνεύει νὰ παρασύρῃ τὸ ἄνθος καὶ τὴν ἀκμὴν τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας, αἰσθανόμεθα ὑποχρέωσιν νὰ ἐξετάσωμεν μήπως ἡ ἔλλειψις τῆς

ἀπαραιτήτου πλεόν πνευματικῆς τροφῆς διὰ τὸν Ἕλληνα εἶναι σοβαρὰ καὶ αὕτῃ αἰτία διὰ νὰ ἐπέλθῃ ἐνωρίτερον ὁ μαρasmus τῆς ὑπαιθρου. *Πέραν ἀπὸ τὸ καθήκον μας πρὸς δημιουργίαν ἐνὸς θνητοῦ πολυπολιτισμοῦ εἰς τὴν χώραν μας, ἡ πνευματικὴ κίνησις, ἡ μόρφωσις τοῦ Λαοῦ, ἡ πνευματικὴ τροφή τῶν κατοίκων τῆς ὑπαιθρου καθίσταται πλεόν καὶ ὡς ἀνάγκη καὶ ὡς ἀμυνα ἐνὸς κακοῦ, ποὺ διαφαίνεται εἰς τὸν ὀρίζοντα.*

Ἄς ἐξετάσωμεν πρῶτον ποῖα εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν ἀπὸ ἀπόψεως πνευματικῆς κινήσεως κατὰ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ἡ κατοχὴ καὶ ὁ συμμοριτοπόλεμος ἐπέφερον μεγάλα πλήγματα εἰς τὴν ψυχικὴν γαλήνην τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαιθρου. Πολλὰ δεινὰ τῶν κατακτητῶν καὶ ἐγκλήματα τῶν κομμουνιστῶν ἐσπείρον τὸν πόνον καὶ τὴν θλίψιν εἰς πολλοὺς. Σιγὰ· σιγὰ, ὅμως, ἐξαλείφονται τὰ ψυχικὰ τραύματα τῶν κατοίκων τῆς ὑπαιθρου καὶ ἡ ἀγάπη ἀπλώνεται πάλιν ὡς συνδετικός κρίκος τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας. Ἀλλὰ ὁ πόλεμος ἐδημιούργησεν πολλὰ ἐρωτήματα καὶ ἀνησυχίαν δι' ὅλα. Ἡ ἀνάπτυξις τῆς συγκοινωνίας ἐπολαπλάσιασε τὰς ἀνάγκας τῶν κατοίκων. Ὅλοι θέλουν ἐπέκτασιν τοῦ τεχνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς τὰ χωρία των. Ἀλλὰ μέχρις οὔτου ἔλθουν τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ δὲν ἀπελπίζονται, καρτεροῦν εὐχαρίστως τὴν ἡμέραν ὅπου θὰ γίνῃ ἡ ἐπέκτασις π. χ. τοῦ ἡλεκτροφωτισμοῦ, ἡ συγκοινωνία διὰ λεωφορείων καὶ διὰ φορητῶν πρὸς μεταφορὰ τῶν προϊόντων των, ἡ ἐκτέλεσις ἐνός ἔργου παραγωγικοῦ ἢ ἀρδευτικοῦ ἢ ἐγγειοβελτιωτικοῦ κ.λ.π. Ἀλλὰ ἐὰν μὲ ὑπομονὴν ἀναμένουν, ὅσοι ἀναμένουν, τὰ γενικὰ αὐτὰ ἔργα πρὸς ἐνίσχυσιν τῆς οἰκονομίας των, δὲν ἡμποροῦν νὰ ἐννοήσουν, ὅσοι μένουν ἀκόμη εἰς τὰ χωριά καὶ τὴν Ἐπαρχίαν, διατὶ αὐτοὶ πρέπει νὰ μένουν εἰς τὴν ὑπαιθρον χωρὶς καμμίαν ψυχαγωγίαν ἀνάλογον μὲ τὰς συγχρόνους ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς, ἐφ' ὅσον εἰς τὴν Ἀθήναν καὶ τὰς πόλεις ἡ ψυχαγωγία τοῦλάχιστον, ὑποθέτουν, εἶναι τόσον ἀφθονος καὶ τόσον φθιγμένη.

Δυστυχῶς εἶναι ἐξηκριβωμένον ὅτι καὶ αὕτῃ προπολεμικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς ἀγαθότητος καὶ τῆς ἐγκαρδιότητος εἰς τὰς σχέσεις τῶν κατοίκων τῆς ὑπαιθρου ἔχει πολὺ μεταβληθῇ εἰς τὸ χειρότερον. Τὰ Δικαστήρια γεμίζουν καθημερινῶς ἀπὸ τοὺς συγχωριανοὺς ποὺ ὑβρίζονται, ξυλοκοποῦνται, τραυματίζονται ἢ μηνύονται χωρὶς λόγον ἀπὸ πάθος καὶ φθόνου.

Εὐτυχῶς ὅτι ἡ Ὁρθόδοξος ἡμῶν Ἐκκλησία διὰ τῶν ἀκαμάτων καὶ θεοπνεύστων κληρικῶν μας, διὰ τῆς κηρύξεως τοῦ θείου λόγου, θερμαίνει τὴν πίστιν πολλῶν, φωτίζει καὶ κατευθύνει εἰς τὴν ἀγαθότητα καὶ τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ αἱ θερμαὶ καὶ φωτεῖναι ἀκτίνες τῶν θείων κηρυγμάτων των ἐμποδίζονται εἰς πολλὰς περιφερείας νὰ φθάσουν εἰς τοὺς πολλοὺς. Μὲ τὴν ἐπικρατοῦσαν κατάστασιν τῆς Κυριακῆς ἐργασίας λόγῳ τῶν λαϊκῶν ἀγορῶν κατὰ τὰς Κυριακάς, εἰς πολλὰ διαμερίσματα τῆς Χώρας, οἱ κάτοικοι τῶν χωριῶν ἀπὸ τῆς θῆς πρωϊνῆς κάθε Κυριακὴν ξεκινοῦν οἰκογενειακῶς σχεδὸν διὰ τὸν τόπον τῶν λαϊκῶν ἀγορῶν ὅπου διημερεύουν διὰ τὴν πώλησιν τῶν προϊόντων των. Ἐπιστρέφουν ἀργὰ τῇ νύκτι τῆς Κυριακῆς εἰς τὰ χωριά των, περισσότερον κουρασμένοι καὶ περισσότερον μεθυσμένοι ἀπὸ τὸ κρασί.

και τὸ οὖζο, διὰ νὰ ἀρχίσουν τὴν Δευτέραν πάλιν ἐργασίαν καὶ μόνον ἐργασίαν.

Τὰς Κυριακὰς εἰς τὴν Ἐκκλησίαν συνήθως μόνον ὁ Ἱ. ρεύς μὲ τὸν ψάλτη καὶ δύο τρεῖς γέροντες ἀποτελοῦν τὸ ἐκκλησιασμο, χωρὶς ὑπερβολὴν. Κάθε Κυριακὴν δὲν ὑπάρχει ἀνάπαυσις, ἀλλὰ πορεία πέντε ἕξ ὥρων διὰ τὰς λαϊκὰς ἀγοράς, οὔτε συγκέντρωσις τῆς οἰκογενείας εἰς τὸ Τραπεζί εἰς ἀτμόσφαιραν χαρᾶς καὶ εὐτυχίας, οὔτε συγκέντρωσις τῶν κατοίκων τοῦ χωριοῦ μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν εἰς τὸ προαύλιον τῆς Ἐκκλησίας ἢ εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωριοῦ. Κάθε Κυριακὴν τὰ χωριά συνήθως εἶναι ἔρημα κατοίκων. Καμμία ψυχαγωγία, καμμία χαρά, καμμία πνευματικὴ τροφή.

Ἄλλον παράγοντα διὰ τὴν μόρφωσιν καὶ φωτισμὸν τῶν κατοίκων θὰ ἡδυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Δάσκαλον. *Μολονότι ὁ μισθὸς του εἶναι μικρότερος τῶν ἄλλων Δημοσίων Ὑπαλλήλων ἐν τούτοις προσφέρει περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι εἶναι εἰς τὸ πρόγραμμα τοῦ καθήκοντος. Ὅπου εἶναι δυνατὴ συγκέντρωσις τῶν κατοίκων δίδει ὁμιλίας διὰ διάφορα θέματα, ἀλλὰ οὔτε ἀρκεῖ, οὔτε εἶναι ὀργανωμένη, συνεχὴς καὶ προστατευμένη αὐτὴ τοῦ ἡ πρωτοβουλία. Τὸ πρόσθετον αὐτὸ ἔργον του θεωρεῖται πάρεργον, ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας του, ἀπόρροια τῆς καλῆς του διαθέσεως, χωρὶς τὸ ἐπιβαλλόμενον κῆρος ποὺ χορηγεῖ ὁ νόμος.*

Ὁ Γεωπόνος ποὺ θὰ ἠμποροῦσε νὰ δώσῃ μαθήματα οἰκιακῆς οἰκονομίας, οἰκοστίτου κτηνοτροφίας, δένδροκομίας, κηπουρικῆς κλπ. συγχρόνως δὲ νὰ χαρίσῃ τὴν ψυχαγωγίαν καὶ εὐχαρίστησιν εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀγρότην, ποὺ διψᾷ καὶ προσμένει τὰ φῶτα τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων περιορίζεται συνήθως μόνον εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Προέδρου Κοινότητος ἢ τῶν ὑποδειγματικῶν γεωργῶν καὶ ἀγρῶν καλλιέργειας. Μετὰ ἀναχωρεῖ σιωπηλός, ὡς ἐπιθεωρητὴς ἀνυπάρχων ἢ μεμονωμένων ἔργων ἐπιστρέφων εἰς τὸ γραφεῖόν του. Δυστυχῶς αὐτὴν τὴν διαταγὴν ἔχει ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας. Ἡ ὁμιλία του θεωρεῖται περιττή...

Ὁ Ἱατρός πηγαίνει εἰς τὰ χωριά διὰ τοὺς ἀσθενεῖς καὶ ὄχι διὰ τοὺς ὑγιεῖς, ποὺ διψοῦν ψυχικὴν ἐπαφὴν μὲ τοὺς ἐπιστήμονας, μὲ τοὺς κατὰ τεκμήριον ἐπαίοντας. Ὁ Δικηγόρος δὲν πηγαίνει στὰ χωριά ὡς ἐπιστήμων διὰ νὰ ἀγορεύσῃ καὶ νὰ φωτίσῃ διὰ τοῦ λόγου του ἐπὶ γενικῶν θεμάτων, ποὺ ἐνδιαφέρουν τὴν γενικὴν εὐημερίαν. Ἐπισκέπτεται τὰ χωριά συνήθως ὡς πληρεξούσιος ἀτομικῶν συμφερόντων.

Οἱ χωρικοὶ μας πλέον ἔχουν περιπλεχθῇ εἰς τὰ προσωπικὰ πάθη καὶ τὴν μηνυσιογραφίαν καὶ κατήντησαν πολλοὶ νὰ θεωροῦν ψυχαγωγίαν τῶν, τὸν ἱερὸν ᾠδὸν τοῦ Δικαστηρίου, εἴτε εἶναι μηνυταί, εἴτε κατηγορούμενοι, εἴτε μάρτυρες. Μία δίκη τοὺς δίνει τὴν εὐκαιρίαν τῆς κοινωνικῆς τῶν ἐμφανίσεως καὶ ἐπιδείξεως, ἀφοῦ λείπουν ἄλλαι κοινωνικαὶ συναντήσεις... Ἐπανερχονται ἀπὸ τοὺς δικαστικοὺς ἀγῶνας εἰς τὰ χωριά τῶν πτωχότεροι, δυστυχέστεροι, μὲ περισσότερον πάθος καὶ ὀλιγώτερον ἐνθουσιασμόν διὰ τὰ εἰρηνικά τῶν ἔργα. Δυστυχῶς δὲν ἀρκεῖ ἡ ποινὴ τοῦ νόμου νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ νὰ ἐπανεέλθουν εἰς τὰ

Δικαστήρια. Ὁ λόγος ὁ φωτεινός, ὁ τακτικὸς ποὺ θὰ ἐφώτιζε καλλίτερα τὴν ζωὴν τῶν διὰ τὴν χριστιανικὴν καὶ πολιτισμένην ἐπίλυσιν τῶν διαφορῶν τῶν λείπει.

Οἱ ἄλλοι Δημοσιοὶ Ὑπάλληλοι εἶναι εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν καὶ μετὰ τὴν ἐργασίαν τῶν δὲν ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ζωὴν, τὴν ἀγωγὴν καὶ τὴν εὐημερίαν τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου.

Θὰ ἦτο παράλειψις ἐὰν δὲν ἐσημειώναμεν ὅτι καὶ οἱ ἐκλεκτοὶ ἀντιπρόσωποι τοῦ Λαοῦ εἰς τὴν Βουλὴν ἐρχονται εἰς ἐπαφὴν καὶ ὁμιλοῦν εἰς τὰς συγκεντρώσεις τῶν κατοίκων τῆς ὑπαίθρου, μόλις κατὰ τὸ τελευταῖον 20ήμερον πρὸ τῶν ἐκλογῶν. Ἐάν αἱ ἐκλογαὶ γίνωνται κάθε τετραετίαν τὰ χωριά μας βλέπουν τοὺς Βουλευτάς μας, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων, κάθε τέσσαρα χρόνια. Ἐνῶ τοὺς ζητοῦν τόσο συχνὰ νὰ τοὺς ἐπισκεφθοῦν. Ἐχουν τόσο ἀνάγκη τῆς πνευματικῆς τῶν ἐπενεργείας, τοῦλάχιστον νὰ διατηρήσουν ἀκμαῖον τὸν ἐνθουσιασμόν τῶν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν διὰ τὰ κοινὰ.

Ἐπίσης οἱ Καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων, ὅσοι τιμοῦν διὰ τῶν ἐξαιρέτων ὁμιλιῶν τὴν ὑπαίθρου, σπανίως μὲν ἐρχονται εἰς τὴν Ἐπαρχίαν, ἀλλὰ τότε ὁμιλοῦν εἰς τὰς Πρωτευούσας τῶν νομῶν καὶ τῶν Ἐπαρχιῶν. Εἰς τὰ 6.000 χωριά τῆς Χώρας δὲν μεταλαμπαδεύεται τὸ φῶς, δὲν φθάνει ἐκεῖ κανεὶς. Σὲ μερικὰ χωριά ἐνίοτε τὸ καλοκαίρι φθάνουν ἐξ Ἀθηνῶν μερικοὶ Φοιτηταὶ καὶ δίδουν βιαστικά μίαν ὁμιλίαν μὲ τόσο ἀνεδαφικὰ θέματα, χωρὶς ψυχολογίαν καὶ γνῶσιν τῆς ζωῆς τοῦ χωριοῦ, ὥστε ἡ ὠφέλεια εἶναι ἐλαχίστη.

Ἀπομένουν τὰ πανηγύρια δπου ξεφαντώνουν οἱ χωρικοὶ μας καὶ ξεσπάει ἡ χαρὰ τῶν καὶ ὁ ἐνθουσιασμός τῶν. Ἐκεῖ, ὅμως, τὸ πολὺ κρασί καὶ τὸ πολὺ οὖζο ἐπιφέρει τόσο κακὸ καὶ τόσο σκότος ὥστε ἡ ψυχαγωγία τῶν πανηγύρεων πολλὰς φορὰς ἐξοφλεῖται μὲ ἀρρώστειες τῆς οἰκογενείας. Ὁ «Κανονισμὸς ὑγείας» τὸν ὁποῖον ἐξέδωκεν τὸ Ὑπουργεῖον Προνοίας καὶ διανέμεται δωρεὰν δὲν φθάνει ἐκεῖ. Δὲν ἔχει κανεὶς ἀρμόδιος ἀναλάβει νὰ ἀναλύσῃ τὸ περιεχόμενον του, νὰ διδάξῃ εἰς τοὺς πολλοὺς ὑγιεινὸν τρόπον ζωῆς. Κοινοτικὴ βιβλιοθήκη δὲν ὑπάρχει. Τὸ καλὸ βιβλίον λείπει.

Ἀπομένει ἐπίσης τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ ὡς ὁ κυριώτερος τόπος ψυχαγωγίας τῶν. Μέσα σὲ ἓνα μικρὸν δωμάτιον εἰς ἀτμόσφαιραν καπνοῦ, οὖζοποσίας καὶ χαρτοπαιξίας στριμώχνονται ὅλοι οἱ χωρικοὶ, ἀκούονται οἱ ἴδιοι λογαριασμοὶ τοῦ κερδισμένου καὶ τοῦ χαμένου χωρὶς νόημα, χωρὶς πνεῦμα, χωρὶς περιεχόμενον. Καὶ ὄχι σπανίως μὲ περιεχόμενον ὕβρεων καὶ ἀπειλῶν... ποὺ καταλήγουν εἰς τὰ Δικαστήρια.

Ἐξωσχολικὴ ὀργάνωσις Νεολαίας δὲν ὑπάρχει. Οὔτε προσκοπισμός, οὔτε ὀδηγισμός, ἐκτὸς ἀπὸ τὰς πρωτευούσας τῶν Νομῶν καὶ Ἐπαρχιῶν μὲ μοναδικὴν δυστυχῶς δρᾶσιν καὶ ἀπασχόλησιν καὶ ἐκεῖ τὴν ἐμφάνισιν εἰς τὴν παρέλασιν τῶν δύο ἐθνικῶν ἑορτῶν...

Ἀθλητικὴ κίνησις τῆς Νεολαίας εἰς τὴν γῆν τοῦ ἀθλητισμοῦ καὶ τῆς Ὀλυμπιακῆς ἰδέας δὲν ὑπάρχει. Εἰς τὴν ὑπαίθρου καὶ μόνον εἰς τὰς πόλεις τῶν Ἐπαρχιῶν ὁ ἀθλητισμὸς τὸ καλοκαίρι περιορίζεται

εἰς δύο-τρεις ποδοσφαιρικὰς συναντήσεις... Ὁ κλασσικὸς ἀθλητισμὸς εἶναι ἄγνωστος. Μόνον αἱ μαθητικαὶ ἐπιδείξεις τὸν Ἰούνιον ἐκάστου ἔτους μᾶς τὸν ὑπενθυμίζουν... Τὰ Γυμναστήρια εἶναι ἄγνωστα διὰ τὴν ἐξωσχολικὴν νεολαίαν. Οἱ νέοι μας δὲν τραγουδοῦν. Εἶναι θλιβερόν μίαν γενεὰ νὰ μεγαλώσῃ χωρὶς τραγούδια. Μόνον τὰ τραγούδια τοῦ ὑποκόσμου δυστυχῶς εἶναι γνωστά. Οἱ ραδιοφωνικοὶ σταθμοὶ ἐπιμελῶς τὰ διαφημίζουν...

Αἰθουσα ψυχαγωγίας καθαρὴ καὶ εὐρύχωρη διὰ τοὺς νέους καὶ νεανίδας δὲν ὑπάρχει. Τὸ καφενεῖον τοῦ χωριοῦ μένει ὁ ἀναγκαστικὸς τόπος συναντήσεως τῶν νέων μας εἰς τὴν ὑπαιθρον. Ἐξωοικογενειακὴ καὶ μετασχολικὴ ἐπαγωγὸς ἀπασχόλησις τῶν νέων εἶναι ἄγνωστος. Τὰ Κατηχητικὰ Σχολεῖα δὲν καλύπτουν ὅλους τοὺς νέους. Μοιραίως οἱ νέοι παρασύρονται εἰς τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὸ κακόν, εἰς τὴν κατάχρησιν τοῦ οὔζου ἢ τοῦ σιγάρου, εἰς τὴν μηνυσιογραφίαν καὶ τὴν φιλοδοκίαν. Αἱ ἐκδρομαὶ τῶν ἐξωσχολικῶν νέων καὶ νεανίδων εἶναι σχεδὸν ἄγνωστοι, ἀφοῦ καὶ τῶν μαθητῶν ἀκόμη σπανίζουν.

Ἐρρημος πραγματικὴ εἰς τὴν ἀναζήτησιν μιᾶς χαρᾶς πέραν τοῦ στομάχου, μιᾶς τροφῆς τῆς ψυχῆς ποὺ θὰ ἔδιδεν τόσῃν εὐχαρίστησιν, τόσῃν ἱκανοποίησιν διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν τόπον. Ἡ χαρὰ τῆς δημιουργίας ποὺ ἡμπορεῖ νὰ παρακολουθῇ κάθε ἀνθρώπον, πάσης τάξεως καὶ ἡλικίας, ἔχει μείνει εἰς πολὺ λίγους. Κανεὶς δὲν τὴν καλλιεργεῖ εἰς τοὺς πολλοὺς ποὺ δὲν ἔχουν διπλώματα.

Ἐὰν εἰς αὐτὴν τὴν εἰκόνα προσθέσωμεν ὅτι τὰ γραμμόφωνα τῶν χωριῶν μὲ τις μουσικὰς πλάκες τῶν καταγωγῶν τοῦ Πειραιῶς τραυματίζουν τὸ μουσικὸ αἰσθημα τοῦ Λαοῦ μας, δίδεται ἡ ὅλη εἰκὼν τῆς Ἐπαρχίας εἰς τὸ θέμα αὐτό. Ἐνα τραγοῦδι ποὺ συχνὰ ἀκούεται εἰς τὰ Χωριά ἀπὸ πλάκα γραμμοφῶνου λέει :

Στενοχώρια—στενοχώρια μέρα νύκτα στὴ ζωὴ

βάσανα καὶ φτώχεια ὡς τὸ πρωτὶ

κουράστηκα—κουράστηκα καὶ ἄλλο δὲν ἀντέχω...

Ἄλλο τραγοῦδι λέει :

Βίρα εἰς ἄγκυρες καὶ βάλε πλώρη
μακριὰ ἀπὸ τὸ ἔρημο τὸ φτωχοχώρι...

Ἐνα ἄλλο λέει :

Ἀπόψε εἶναι βαρεὰ ἡ δόλια μου καρδιά
θὰ γύρω τὸ κεφάλι μου στὸ μαξιλάρι
ὥσπου νάρθῃ ὁ χάρος νὰ μὲ πάρῃ...

Ἄλλο τραγοῦδι λέει :

Ὁ μήνας ἔχει δεκατρεῖς, καταραμένη μέρα,
δὲ θέλω ν' ἀνταμώσω ἀνθρώπο οὔτε γιὰ καλημέρα...

Δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ συνεχίσωμεν. Μὲ αὐτὰ τὰ τραγούδια καὶ ἄλλα παρόμοια, τακτικῶς σχεδόν, οἱ νέοι τοῦ χωριοῦ καὶ οἱ ὠριμοὶ ἄνδρες τρέφονται καθημερινῶς. Δηλαδή καθημερινῶς καλλιεργεῖται ἡ ἀπαισιοδοξία εἰς τὴν ζωὴν, ἡ ἀβουλία καὶ ἡ ἀπελπισία. Ὡθονῦνται οἱ χωρικοὶ καὶ ἰδίως οἱ νέοι νὰ φύγουν ἀπὸ τὸ χωριὸ τους ἢ νὰ βλέπουν καθημερινῶς ὡς λύτρωσιν τὸν θάνατον ἢ νὰ ζοῦν ἀπαστρεφόμενοι τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους... Δηλαδή ἀκούοντας τακτικῶς ὡς ψυχαγωγίαν τῶν τραγούδια διαβρωτικὰ ὄχι μόνον τοῦ μουσικοῦ αἰσθηματος τοῦ Λαοῦ μας ἀλλὰ καὶ καταλυτικὰ προαιωνίων ἀρετῶν τοῦ τόπου

αὐτοῦ ποὺ ζῇ διὰ τῶν αἰώνων μὲ τὴν αἰσιοδοξίαν καὶ τὸν ἐνθουσιασμόν του, ὡς τῶν κυρίων ὀπλῶν τοῦ ἐναντίον τόσων ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος ἀλλὰ καὶ τῆς ἁγῶνης γῆς μας, ποὺ δὲν ἐπιτρέπει πάντοτε πλοῦσιο τραπέζι.

Ἐὰν εἰς τὴν κατάστασιν αὐτὴν τῆς πνευματικῆς ἐρημίας τῆς ὑπαιθρου προσθέσωμεν διελείπον 2 000 Διδάσκαλοι, ἱσαριθμῶν κενῶν θέσεων Δημοτικῶν Σχολείων, καὶ διὰ τὰ 80% τῶν Σχολικῶν Κυριῶν τῆς ὑπαιθρου εἶναι ἀνθυγιεινὰ καὶ ἀκατάλληλα ὅπου τὰ παιδιὰ τῶν ἀγροτῶν στεγάζονται εἰς οἰκήματα ὄχι σπανίως χωρὶς τζάμια, χωρὶς πάτωμα, μὲ ἀναθυμιάσεις τῆς κόπρου τῶν ζώων ἀπὸ τὸ ὑπόγειον καὶ συννεχῇ κίνδυνον καταρρεύσεως τῶν οἰκημάτων, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν διὰ συνεπιληρωθῇ ἡ ὅλη εἰκὼν τῆς πνευματικῆς ἐναχολήσεως τῶν κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας, τῆς πνευματικῆς αὐτῶν τροφῆς καὶ ψυχαγωγίας.

Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ χώρα μας εἶναι πτωχὴ καὶ ἔπειτα ἀπὸ τὸν 10ετῆ πόλεμον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιόσωμεν ἀμέσως νὰ ἀνθίσῃ ἕνας ὑψηλὸς πολιτισμὸς εἰς ὅλα ἢ νὰ γίνουν ὅλα τὰ ἔργα ἀμέσως. Ἀλλὰ νομίζομεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιόσωμεν ἄμεσον προτεραιότητα τῶν ἔργων εἰς τὴν ἐπαρχίαν, ὅπου μένουσιν τὰ 70% τοῦ πληθυσμοῦ τῆς χώρας. Ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιόσωμεν νὰ δοθῇ προσοχὴ καὶ μελέτη τῶν ὁρῶν διαβιώσεως τῶν κατοίκων τῆς ὑπαιθρου, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον τὴν μόρφωσιν τῶν παιδιῶν τῶν καὶ τὴν ὅλην αὐτῶν ἀγωγὴν.

Πιστεύομεν ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ ἀξιόσωμεν προσοχὴν εἰς τὸ θέμα τῆς ἀγωγῆς τοῦ πολίτου ὥστε ἡ πολιτεία νὰ προλαμβάνῃ κάθε κακὸν ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὴν ἔλλειψιν Παιδείας. Εἶναι λυπηρόν, τὸ ὀλιγότερον, νὰ λείπῃ ἡ παιδεία ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πάσης ἡλικίας, φύλου καὶ τάξεως, τὸ πρωταρχικὸν αὐτὸ στοιχεῖον τῆς ἐπιβιώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τὸ ἅλας τῆς αἰωνιότητος τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὴν σημερινὴν μάλιστα ἐποχὴν ποὺ ἡ παιδεία, ὡς μόρφωσις χαρακτηρῶν ἢ ὡς ἐθνικὴ διαφώτισις εἶναι τόσον ἀναγκαῖα ὡς ἄμυνα κατὰ τῆς καταχθονίου προπαγάνδας τῶσων ἐχθρῶν τῆς Πατρίδος.

Εἶναι λυπηρόν νὰ μὴν ἔχωμεν εἰς τὴν ὑπαιθρον οὐδεμίαν πρόνοιαν διὰ τὴν νεολαίαν μας, εἰς τὴν ἐξωσχολικὴν καὶ μετασχολικὴν αὐτῆς ζωὴν καὶ ἀνάπτυξιν. Διὰ τὴν νεολαίαν μας ποὺ ἀποτελεῖ τὴν ἐλπίδα καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους. Δυστυχῶς εἰς τὴν χώραν τῶν μεγάλων φιλοσόφων καὶ Παιδαγωγῶν ὑπάρχει τόσον ἐλάχιστον ἐνδιαφέρον διὰ τὸ παιδί. Εἰς ἄλλας χώρας, ὅπου ἐμπνέονται ἀπὸ τὴν κλασσικὴν Παιδείαν καὶ φιλοσοφίαν, ἡ ἀγωγή τῆς Νεολαίας, σχολικῆς καὶ ἐξωσχολικῆς, θεωρεῖται πρωταρχικὸν καθήκον πολιτείας καὶ κοινωνίας. Οἱ πάντες προσέχουν τὸ παιδί, ὅλοι φροντίζουν δι' αὐτό. Εἶναι καιρὸς νὰ στρέψωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν προσοχὴν μας εἰς τὴν Νεολαίαν.

Τὸ Ὑπουργεῖον Παιδείας ἤρχισεν μίαν πειραματικὴν ἐφαρμογὴν Προγράμματος Κοινοτικῆς ἀναπτύξεως μὲ σκοπὸν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ καὶ πολιτιστικοῦ ἐπιπέδου τοῦ Χωριοῦ. Τὸ πείραμα ἐγι-

νεν εις τὸ Κορωπὶ τῆς Ἀττικῆς τὸν Μάϊον τοῦ 1956. Πότε καὶ πῶς θὰ ἀποδειχθῇ ἡ ἐπιτυχία του δὲν γνωρίζομεν. Οὔτε γνωρίζομεν πότε θὰ ληφθοῦν ταχύτατα μέτρα διὰ τὰ θέματα τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Πολλοὶ δημοσιογράφοι θίγουν τόσον ἐπιμελῶς τὰ προβλήματα τῆς ὑπαίθρου καὶ εἰδικῶς γύρω ἀπὸ τὸ θέμα μας. Πολλὰ ἤ λίγα γράφονται εἰς περιοδικὰ ἢ Ἐφημερίδας. Πότε, ὅμως, θὰ ἔχωμεν ἐφαρμογὴν καὶ πότε ἀντιμετωπίσιν ριζικὴν τοῦ θέματος ἔν γράφεται. Δὲν ἔχομεν οὐδεμίαν ἐπίσημον μελέτην τοῦ θέματος, οὔτε ἐπίσημον πρότασιν διὰ τὴν κατὰ τὸ δυνατόν ταχύτεραν ἀντιμετώπισιν τοῦ φλέγοντος τούτου προβλήματος τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας. Διότι καλῶς ἢ κακῶς, πολλοὶ εἰς τὴν ὑπαίθρου πιστεύουν ὅτι εἰς τὴν Πρωτεύουσαν θὰ εὗρουν ὅ,τι ποθοῦν. Πωλοῦν τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ταξιδεύουν διὰ τὴν Ἀθήνα. Οἱ νέοι ζαλίζονται ἀπὸ τὸ φῶς τῆς Πρωτευούσης, τὸ ἀληθινὸ ἢ τὸ ψεύτικο, καὶ ἀναχωροῦν καὶ αὐτοί. Ἀδιαφοροῦν διὰ τὰς συνεπείας. Ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦλάχιστον θὰ εὗρουν ἐκεῖ ψυχαγωγίαν. Καὶ ἴσως νὰ μὴν ἔχουν ἄδικον. Χρειάζονται συνεπῶς μέτρα ἀνασταλτικὰ τοῦ κακοῦ χωρὶς ἀναβολήν.

Ἐχομεν τὴν γνώμην ὅτι ἐπιβάλλεται νὰ ληφθῇ διὰ νόμου τὸ ταχύτερον γενικὴ μέριμνα ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου. *Διὰ νὰ ὑπάρξῃ ἀναγέννησις ἐνδὸς νέου πολιτισμοῦ καὶ πραγματικὴ ἀνασυγκρότησις τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαρχίας πρέπει νὰ ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν Παιδείαν. Ἐπιβάλλεται πρῶτον νὰ ἐνισχυθῶν καὶ ὀλικῶς καὶ ἠθικῶς οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ μας, ὥστε νὰ δύναται ἡ Πολιτεία νὰ ἀναθέσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ ὡς πρόσθετον ἔργον των εἰς τὴν ὕψηλὴν των ἀποστολήν, τὴν ὅλην ἀγωγὴν τοῦ πολίτου καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐξωκοινογενειακὴν, ἐξωσχολικὴν καὶ μετασχολικὴν ἀγωγὴν τῶν νέων καὶ νεανίδων.* Ἡ πρωτοβουλία πάσης πλέον πνευματικῆς κινήσεως θὰ ἔρχεται ὄχι ἀπὸ ἀνευθύνους ἰδιώτας ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ἐπίσημον κράτος, ἀπὸ τοὺς κατ' ἐξοχὴν ἀρμοδίους Ἐκπαιδευτικούς μας, ἐπὶ θεμάτων παιδείας καὶ πολιτισμοῦ τοῦ Λαοῦ μας. Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ λειτουργήσουν καὶ ἐδῶ τὰ Λαϊκὰ Πανεπιστήμια, πού λειτουργοῦν τόσον ἀποδοτικὰ εἰς ἄλλας χώρας. Εἶναι καιρὸς πλέον νὰ λειτουργήσῃ καὶ ἐδῶ πλήθους ἡ ἀρχαία ἀγορά, ὅπου ἐκπαίδευσιν καὶ ἐφώτιζον τὸν Λαὸν οἱ παιδαγωγοί, οἱ ῥήτορες καὶ οἱ φιλόσοφοι.

Οἱ Καθηγηταὶ τῶν Πανεπιστημίων καὶ τῶν Ἀνωτάτων Ἰδρυμάτων, οἱ Καθηγηταὶ Γυμνασίων καὶ οἱ Δημοδιδάσκαλοι θὰ εἶναι πλέον ἢ ὑπεύθυνος ἔναντι τοῦ ἔθνους πνευματικὴ ἡγεσία, διὰ τὴν ὅλην πνευματικὴν του προόδον καὶ πνευματικὴν του τροφήν. Θὰ ὑπάρχουν πλέον οἱ ὑπεύθυνοι πού θὰ φωτίζουν ὅλους καὶ ὄχι μόνον τὰ νήπια καὶ τοὺς ἐφήβους. Τὸ ἐπίσημον βῆμα ὁμιλιῶν θὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων τῶν ἐπιστημόνων, οἱ ὅποιοι θὰ κληθοῦν ἐπισήμως νὰ μεταλαμπαδεύσουν εἰς τὸν Λαὸν τὸ φῶς πού ἐπῆραν ἀκριβῶς δι' αὐτὸν τὸν σκοπόν. *Μὲ τὴν ἔγκυρον πλέον πρωτοβουλίαν τῶν ἐκπαιδευτικῶν μας ἡ μόρφωσις τοῦ ὁνθρώπου, ὅπως διεκήρυξεν ὁ Πλάτων, θὰ ἀποτελέσῃ τὸ ὑψηλότερον καὶ εὐγενέστερον καθήκον τῆς Παι-*

δείας καὶ τὸν ἰδεώδη σκοπὸν τῆς ζωῆς τῶν Ἑλλήνων.

Κάθε πόλις, κάθε χωριὸ πρέπει νὰ γίνῃ κέντρον πνευματικῆς κινήσεως καὶ προόδου. Ὅσοι διψοῦν περισσότερον φῶς καὶ χαρὰν καὶ μάθησιν, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν τὰς Κυριακάς θὰ ἔχουν κάθε ἡμέραν μαθήματα ἀπὸ τοὺς Ἐκπαιδευτικούς μας καὶ ὅλους τοὺς ἄλλους ἐπιστήμονας. Ὅσοι ζητοῦν καλλίτερον τρόπον ζωῆς, μὲ ἓνα πρόγραμμα ὑγείας καὶ ἐργασίας θὰ ἡμποροῦν νὰ τὸ μάθουν.

Ὁ λόγος πού θερμαίνει καὶ τρέφει, πού φωτίζει καὶ ὁδηγεῖ, πού στερεώνει ἐλπίδα καὶ πίστιν, ἡμπορεῖ νὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν ὅλων. Ἐκεῖ θὰ μάθουν ὅτι σκοπὸς τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας δὲν εἶναι ἡ φροντις διὰ τὸ ζῆν ἀλλὰ διὰ τὸ εὖ ζῆν, κατὰ τὸν Πλάτωνα. Θὰ ὑπενθυμίζεται καὶ θὰ ἀναλύεται τὸ «Μέτρον ἄριστον» τοῦ Κλεοβούλου, τὸ «μηδὲν ἄγαν» τοῦ Σόλωνος, τὸ «σκάπτε ἐνδον» τοῦ Πυθαγόρου, τὸ «Γνῶθι σ' αὐτόν» καὶ «ἐν οἷδα ὅτι οὐδὲν οἶδα» τοῦ Σωκράτους καὶ τόσος ἄλλος θησαυρὸς ἐκ τῆς κλασσικῆς Παιδείας καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων Λογοτεχνῶν. Ἐπὶ πλέον ἡμπορεῖ τακτικῶς νὰ ἀναπνυχθῶν αἱ σοφαὶ παρακαταθῆκαι τῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, τοῦ σοφοῦ Κλήμεντος, τοῦ Χρυσόστομου, τοῦ Γρηγορίου κ. ἄ. Ἡ Ἑλληνικὴ Νεολαία, ἐξωσχολικὴ καὶ ἐργαζομένη, ὅλοι οἱ πολῖται, θὰ ἔχουν καθ' ἡμέραν τὴν πνευματικὴν καὶ κατευθύνσιν πρὸς τὴν ἀρετὴν, τὴν ὑγιεινὴν ζωὴν καὶ τὴν ἀρμονικὴν συμβίωσιν.

Ἡ ἀγωγή τῆς Νεολαίας μας μὲ γυμναστήρια, χοροὺς καὶ τραγούδια, μετὰ ἀπὸ τὸ Σχολεῖο, θὰ εὐρίσκεται εἰς τὰς χεῖρας τῶν ὑπευθύνων Ἐκπαιδευτικῶν μας. Αἱ οἰκονομικαὶ Σχολαί, τὰ «Σπίτια τοῦ Παιδιοῦ», ὁ Προσκοπισμός, ὁ Ὀδηγισμός, οἱ Ἀθλητικοὶ Σύλλογοι, τὰ Ἐκδρομικὰ Σωματεῖα τῶν Νέων κ. ἄ. φρονοῦμεν ὅτι πρέπει νὰ ὑπαχθῶν εἰς τοὺς Ἐκπαιδευτικούς μας καθ' ὅλον τὸ ἔτος. *Οἱ Ἐκπαιδευτικοὶ μας πρέπει κατ' ἐξάφρῃ εἰς τὴν Πατρίδα μας, νὰ προβαδίζουσιν τιμητικῶς ὅλων τῶν ἄλλων Δημοσίων Διευρηγῶν, διότι ἡ Παιδεία εἰς τὴν Ἑλλάδα πρέπει νὰ θεωρηθῇ ὡς πρῶτος σκοπὸς τῆς Πολιτείας. Ἀπὸ ἐκεῖ ἡμπορεῖ νὰ πηγάζῃ ἡ πλήρης τάξις καὶ ἀσφάλεια Πολιτείας καὶ Κοινωνίας. Καὶ ἐπὶ πλέον ἡ εὐτυχία καὶ ἡ εὐμερὶα τῶν πολλῶν. Ἐννοεῖται ὅτι ἀναθέτοντες τοιαῦτα βάρη εἰς τοὺς Ἐκπαιδευτικούς μας καθ' ὅλον τὸ ἔτος, ἐπιβάλλεται νὰ ἀύξηθῃ κατ' ἐξάφρῃ καὶ ἡ ὀλικὴ των ἀμοιβὴ διὰ τὰς δυνήτορας νὰ ἀνταποκριθῶν εἰς τὴν ἀποστολήν των.*

Θὰ χρειασθῇ εἰς κάθε πόλιν ἢ χωριὸ νὰ γίνῃ μία αἴθουσα ὁμιλιῶν, ἡ ὁποία θὰ εἶναι αἴθουσα ἀγωγῆς τοῦ πολίτου, αἴθουσα ψυχαγωγίας, αἴθουσα νεολαίας, αἴθουσα βιβλιοθήκης, αἴθουσα τραγουδιῶν καὶ χαρᾶς. Μέχρις ὅτου γίνῃ μὴ τέτοια αἴθουσα, παντοῦ μπορεῖ νὰ χρησιμοποιηθῇ ὅποιαδήποτε αἴθουσα δημοσίου κτιρίου ἢ τὸ Σχολικὸν Κτίριον. Κάθε Κοινότης πρέπει νὰ ἀποκτήσῃ τὸ Κοινοτικόν της ραδιόφωνον. Εἶναι πλέον ἀνάγκη καὶ φραγμὸς κατὰ τῆς ἀστειφιλίας τὸ ραδιόφωνον. Ἐὰν δὲν ἀρκοῦν τὰ ταμεῖα τῶν Κοινοτήτων πρέπει νὰ διαθέσῃ Κράτος τὸ ἀπαραίτητον ποσόν. Ἄλλαι χῶραι διὰ τὰ

ΣΥΜΒΟΛΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ

('Αφιερωμένο στον κ. Κ. Μπάλλα, Γεν. 'Επιθεωρητοῦ τῆς Στοιχ. 'Εκπαιδεύσεως)

Τὸ ζήτημα τῶν υποτροφιῶν ἐνέχει μεγάλην σπουδαιότητα διὰ τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐξέλιξιν τῆς Ἑλλάδος. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν τὸν θεσμόν τοῦτον, ὁ ὁποῖος κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ τεραστίας καὶ ἀξιολόγους προόδους μὲ λίαν εὐχάριστα ἀποτελέσματα.

Ὁ ἐπίσημος θεσμός τῶν κρατικῶν υποτροφιῶν (I.K.Y.) ὀφείλεται εἰς τὸν Ἀναγκ. Νόμον ὑπ' ἀρ. 1825/1951. (Φ. Ε. Κ. 150 τ. Α').

Ὁ Νόμος οὗτος ὀφείλεται εἰς τὴν ἐγνωσμένην περὶ τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἀφοσίωσιν καὶ ἐνημερότητα τοῦ κ. Γεωργίου Παπανδρέου. Φτωχὸ χωριτὸπουλο ὁ κ. Γεώργιος Παπανδρέου, παπᾶ παιδί—δχι ὅμως καὶ διαβόλου ὕγρονι—εἶδε καὶ ἔπαθε γιὰ νὰ μάθῃ τὰ στοιχειώδη γράμματα. Τὸ χωριὸ τοῦ ἦταν τὸ ὄρεινὸ Καλέτζι τῆς Τριταίας—Πατρῶν καὶ τὸ Ἑλληνικὸ σχολεῖο στῇ Χαλανδρίτσα· Φαρῶν. Οἱ ταλανισμοὶ αὐτοὶ στῇ μόρφωσίν του ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ ζητήματα παράλληλα πρὸς τὰ ἄλλα σοβαρὰ ἐθνικά, ὥστε σήμερα νὰ παρουσιάζεται στῇ Βουλῇ ὡς ὁ μόνος βαθὺς μελετητὴς καὶ κάτοχος τοῦ πολυσχιδοῦς ἐκπαιδευτικοῦ προβλήματος· ὡς ὑπουργὸς δὲ τῆς Παιδείας ἀφήκεν ἱγνή φωτεινὰ τῆς διελεύσεώς του.

Καὶ δικαίως ὅλοι πιστεύομεν, ὅτι ὁ θεσμός τῶν υποτροφιῶν, ὁ ἐπίσημος, ἀρχεται ἀπὸ τὸν Ἀναγκ. Νόμον ὑπ' ἀρ. 1825/1951 καὶ ὅλοι τὰ

πρωτεῖα καὶ τὴν τιμὴν τῶν υποτροφιῶν ἀποδίδομεν εἰς τὸν κ. Παπανδρέου.

Ἀλλὰ μὲ τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας τῆς ἐκπαιδεύσεως διεπιστώσαμεν ὅτι ὁ θεσμός τῶν υποτροφιῶν ἀνεπισήμως ἐφηρμόζετο καὶ πρὸ τοῦ Νόμου 1825/1951 καὶ ἐξηγοῦμεθα.

Ὅταν ἐμεσουράνει στὴν Εὐρώπῃ τὸ ἔρβαντιανὸν παιδαγωγικὸν σύστημα, ἐλειτουργεῖ εἰς τὴν Ἑλλάδα «ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων». Ὁ Σύλλογος οὗτος ἐπιθυμῶν νὰ ἀνακαινίσῃ τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τῶν ἐν ταῖς ὑποδοῦλοις ἑλληνικαῖς χώραις δαπάνῃ αὐτοῦ λειτουργούντων πολυπληθῶν δημ. σχολείων, ἀπεφάσισε νὰ ἱδρῇ ἐν Μακεδονίᾳ Διδασκαλεῖον. Πρὸς τοῦτο διενήργησε διαγωνισμόν ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ μεταξὺ τῶν τελειοφοίτων φιλολογικοῦ τμήματος τῆς Φιλοσοφικῆς σχολῆς καὶ τοὺς δύο ἀριστεύσαντας Π. Οἰκονόμου καὶ Σπ. Μωραΐτην ἀπέστειλε ἰδίᾳ δαπάνῃ εἰς Γερμανίαν πρὸς σπουδὴν τῆς Ἑρβартιανῆς Παιδαγωγικῆς. Καὶ ὁ μὲν Μωραΐτης κατέλιπε τὴν Παιδαγωγικὴν καὶ ἐστράφη εἰς τὴν Φιλολογίαν, ἀπέμεινε δὲ μόνος ὁ κ. Π. Οἰκονόμου, ὅστις παρηκολούθησε τοὺς διασήμεους Παιδαγωγοὺς Kdhr, Tσίλερ, Stoy, Rein καὶ ἀπέβη κράτιστος Παιδαγωγός. Ἐπανελθὼν ἐδίδαξεν εἰς τὸ Πρότυπον πρὸ Ἰδρυσεν ὁ Σύλλογος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμά-

ραδιόφωνα τῶν Κοινοτήτων διαθέτουν χρήματα ἀπὸ τὸν Κρατικὸν Προϋπολογισμόν. Γιατί ἐμεῖς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἀντιμετωπίσωμεν καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου τὴν ἀστυφίαν; Ἀλλωστε τὸ ἐπιβάλλει καὶ ἡ δικαία διανομὴ τοῦ Κρατικοῦ Χρήματος μεταξὺ πόλεων καὶ χωριῶν.

Ἐπιβάλλεται τὸ ταχύτερον νὰ ψηφισθῇ νόμος καθιερῶν εἰς ὅλον τὸ Κράτος τὴν Κυριακὴν ἀργίαν ἀνευ ὧρων καὶ ἐξαιρέσεων. Ὅλα τὰ καταστήματα νὰ παραμένουν κλειστὰ τὴν Κυριακὴν, ὅλαι αἱ λαϊκαὶ ἀγοραὶ νὰ γίνωνται τὸ Σάββατον· ἢ ἄλλην ἡμέραν ἐκτὸς τῆς Κυριακῆς. Ὁ νόμος αὐτὸς εἶναι θεμελιώδης διὰ τὴν προάσπισιν τοῦ χριστιανικοῦ μας πολιτισμοῦ. Εἶναι πράγματι θλιβερόν νὰ διατυπώνωμεν αἴτημα τοιοῦτον διὰ ἓνα θέμα πρὸς ὅσον εἰς βάρος τοῦ πολιτισμοῦ μας. Εἶναι λυπηρὸν νὰ ὁμολογοῦμεν ὅτι ἀκόμη δὲν ἐλύθη ἓνα θέμα τόσο σπουδαῖον διὰ τὴν οἰκογενειακὴν εὐτυχίαν καὶ πρόοδον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς ὑπαίθρου. Ματαίως μέχρι σήμερον ἔχουν ζητήσει οἱ κάτοικοι τῆς ὑπαίθρου τὴν καθιέρωσιν τῆς Κυριακῆς ἀργίας. Καὶ ἀναγκάζονται νὰ σύρωνται ὅλας τὰς Κυριακάς τοῦ ἔτους, ἐπὶ δεκαε-

τίας τῶρα συνεχῶς, μακριὰ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν οἰκογένειαν.

Ἐπιβάλλεται τέλος, νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ἐὰν δὲν ἐξεύρωμεν τρόπους νὰ ἀνακοπῇ τὸ ρεῦμα τῆς ἀστυφίας, ἡ ὑπαίθρος χώρα ἀπειλεῖται μὲ μαρασμόν ἐπικίνδυνον διὰ τὴν ὅλην πορείαν τῆς κοινωνικῆς καὶ οἰκονομικῆς μας ζωῆς, πέραν ἀπὸ τὸ θέμα τῆς Παιδείας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας. Ἡ ἀξιοποίησις τῶν ἀγώνων τοῦ ἔθνους καὶ ἡ δικαία διανομὴ τῶν ἀγαθῶν ἐπιβάλλουν προσοχὴν εἰς τὴν ὑπαίθρον. **Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπαρχία, δὲν θέλει μόνον δρόμους. Θέλει πρῶτα Σχολεῖα, θέλει γράμματα, θέλει μόρφωσι, θέλει πνευματικὴ τροφή, θέλει παιδείαν.** Τὰ χωριά μας πρὸς γέννησιν τοῦς ἡρώας τῆς Πίνδου καὶ τοῦ Γράμμου ἀξιῶνουν προτεραιότητα καὶ προσοχὴν. Γιατί ἂν δὲν μεταφερθῇ ἐκεῖ ὅ,τι δικαίως ζητεῖται, τότε θὰ μεταφερθοῦν σιγὰ· σιγὰ ὅλοι οἱ κάτοικοι τῶν Ἐπαρχιῶν εἰς τὴν Πρωτεύουσαν.

ΚΟΣΜΑΣ ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΣ

Κυπαρισσία

των τὸ 1875 εἰς Θεσσαλονίκην μὲ διευθυντὴν τὸν Π. Οἰκονόμου. Ἡ ἐπιτυχία τῶν ἐργασιῶν τούτων ἔσχε τεραστίαν ἐπίδρασιν εἰς τὴν κοινὴν γνώμην καὶ τὸν Πολιτικὸν κόσμον καὶ ἡ εἰσαγωγή τοῦ Ἑρβαρτιανοῦ συστήματος ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὀφείλεται εἰς τὴν ὑποτροφίαν τοῦ Π. Οἰκονόμου ὑπὸ τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων, ὅστις δικαίως εἶναι ἄξιος τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης.

Ἀλλὰ μελετώντες τὸ ζήτημα τοῦτο ἀνεύρωμεν καὶ ἄλλο γεγονός πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, τὸ ὁποῖον καταρρίπτει τὰ πρωτεῖα τοῦ Συλλόγου πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλλ. Γραμμάτων.

Ὅπως εἶναι γνωστὸν ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία ἀπὸ τοῦ 1814—1821 εἰργάσθη μεθοδικῶς καὶ διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ ἀγώνος τῆς Ἐθνεγερσίας καὶ δι' ὅλα τὰ γενικώτερα ζητήματα. Ὅλα δὲ τὰ ζητήματα τὰ εἶχαν περιλάβει σὲ μιὰ ἔκθεσιν τὴν ὁποίαν ὑπογράφει καὶ ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης. Τὴν ἔκθεσιν αὐτὴν ἐδημοσιεύσαμεν εἰς τὸ Δ. Βῆμα τῆς 20ῆς Μαρτίου 1958, ἀλλὰ χάριν τῆς ἐνιαίας συνοχῆς τῆς ὑποθέσεως ἀναδημοσιεύομεν ἐκ τοῦ βιβλίου Ἠλία Φωτεινοῦ «Οἱ ἄθλοι τῆς ἐν Βλαχίᾳ Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἔτους», διότι προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν μας ἡ ἔκθεσις αὕτη, καθόσον μέσα στὰ τόσα ζητήματα ποὺ ἀντιμετώπιζαν στὴ στυγνὴ σκλαβιά δὲν ἐλησμόνουν καὶ τὴ μὀρφωση τοῦ λαοῦ.

Εἶχαν κατανοήσει τὴν ἀξίαν τῆς μορφώσεως, ἔβλεπαν πόσῃν ἀξίαν εἶχαν οἱ μορφωμένοι, οἱ ὅποιοι καὶ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ἐξεμεταλλεύοντο καὶ τὴν αὐλὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, οἱ Φαναριῶτες στὴ Βλαχομπογδονία κ.τ.λ.

Καὶ ὅμως ἐχρειάσθη νὰ περάσουν 150 χρόνια ἐλευθέρης καὶ δημοκρατικῆς Ἐθνικῆς ζωῆς γιὰ νὰ ἐφαρμοσθῇ ὁ θεσμός αὐτός στὴν Ἑλλάδα.

ΙΔΟΥ Η ΕΚΘΕΣΙΣ

Περὶ συστάσεως μιᾶς φιλομούσου καὶ φιλανθρωποῦ Γραικικῆς Ἐταιρείας

Ἀρθρ. 24

Ποῖοι τῶν νέων νὰ στέλλωνται ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας εἰς τὴν Εὐρώπην πρὸς μαθήτευσιν

Ὅταν οἱ διδάσκαλοι τῶν ἐν τῇ Ἑλλάδι σχολειῶν ἴδωσι τινὰς τῶν μαθητῶν ἐπιδίδοντας εἰς τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν, ἀγχινοῦσας, χρηστοθήεις καὶ τὴν κατάστασιν ἐνδεεῖς, ἐπιθυμοῦντας νὰ ὑπάγωσιν εἰς κανὲν τῶν τῆς Εὐρώπης Πανεπιστημίων διὰ νὰ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς τὰς ἐπιστήμας καὶ στέργοντας ἐν ταύτῳ μετὰ τὴν τελειοποίησιν τῶν νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα τῶν διὰ νὰ ὠφελήσωσιν τοὺς ὁμογενεῖς τῶν κατὰ τὴν διάταξιν τοῦ συστήματος τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πηλίου ὄρους Ἐταιρείας, τότε οἱ διδάσκαλοι νὰ ἀναγγέλλωσι τοῦτο περιστάτικῶς

εἰς τὸ πλησιέστερον γενικὸν ὁσπίτιον τῆς Ἐταιρείας, τὸ ὁποῖον νὰ φροντίζῃ περὶ τῆς ἀποστολῆς αὐτῶν τῶν νέων ἐφοδιαζοντάς τοὺς μὲ τὰ ἀναγκαῖα ἐξοδα καὶ προμηθεύοντάς τοὺς τὴν ἐτήσιαν δαπάνην εἰς ὅποιον μέρος τῆς Εὐρώπης κριθῇ εὐλογον νὰ ὑπάγουν καθ' ὅλον τὸ ἀνηκόν διάστημα τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς τῶν.

ὑπογραφή ΑΛΕΞ. ΥΨΗΛΑΝΤΗΣ

Ἡ ἔκθεσις αὕτη μᾶς ὁμιλεῖ, ὅτι τὸ σύστημα τοῦτο τῆς ἀποστολῆς ὑποτρόφων νέων εἰς Εὐρώπην πρὸς σπουδὴν θὰ γίνεταί κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ συστήματος τῆς Ἐταιρείας τῶν Ἀθηνῶν καὶ Πηλίου ὄρους.

Συνεπῶς καὶ ἡ ἔκθεσις τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1820 (διότι τὴν 12 Ἀπριλίου 1820 ἀνέλαβε τὴν ἀρχηγίαν τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας ὁ Ἀλέξ. Ὑψηλάντης) δὲν δικαιόυται τῶν πρωτείων τοῦ θεσμοῦ τῶν ὑποτροφίων καὶ ἐπομένως ἀνάγκη νὰ προστρέξωμεν νὰ ἐξετάσωμεν καὶ νὰ ἀνεύρωμεν ποῖα ἦτο ἡ Ἐταιρεία ἡ κανονίζουσα τὸ σύστημα τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πηλίου ὄρους.

Φιλόμουσος Ἐταιρεία Ἀθηνῶν

Τὴν 1ην Φεβρουαρίου 1813 «τινὲς τῶν φιλομούσων καὶ φιλοκάλων ἀνδρῶν τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἐκκεντούμενοι ὑπὸ τινος θείου ζήλου εἰς τὸ νὰ ἴδωσι τὰς ἐπιστήμας νὰ ἐπιστρέψωσι πάλιν εἰς τὸ Λύκειον καὶ τὴν Ἀρχαίαν Ἀκαδημίαν τῶν ἀπεφάσισαν νὰ συγκροτήσωσιν ἐν Ἀθῆναις μίαν ὁμήγυριν ἐξ ἐλλογιμῶν καὶ ζηλευτῶν ἀνδρῶν, ἣν Φιλόμουσον Ἐταιρείαν ἐκάλεσαν».

(Σ. Κούκου - ἐνασίμος διατριβὴ ὁ Καποδίστριας καὶ ἡ Παιδεία)

Σκοπὸς τῆς φιλομούσου Ἐταιρείας κατὰ τὸ ἄρθρ. Δ' τοῦ καταστατικοῦ ἦτο «ἡ καλλιέργεια καὶ ὁ φωτισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος τῶν νέων διὰ τῆς σπουδῆς τῶν ἐπιστημῶν, ἡ ἐκδοσις χρησίμων βιβλίων, ἡ βοήθεια ἐνδεῶν μαθητῶν, αἱ ἀνακαλύψεις ἀρχαιοτήτων, ἡ συλλογὴ ἐπὶ λίθων ἐπιγραφῶν, ἀγαλμάτων τε καὶ σκευῶν καὶ ὅ,τι ἄλλο τῶν προσοχῆς ἀξίων».

Ἐκαστον μέλος ὑποχρεοῦτο εἰς ἐτήσιον συνεισφορὰν τριῶν ἰσπανικῶν ταλήρων καὶ ἐκαλεῖτο «Συνήγορος». Ὅσα δὲ ἐκ τῶν μελῶν ἐδίδον «γενναίαν τινὰ δόσιν» ἐκαλοῦντο εὐεργεταί. Εἰς τοὺς συνηγόρους ἐδίδετο ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας ὡς παράσημον χαλκοῦς δακτύλιος, εἰς δὲ τοὺς εὐεργέτας χρυσοῦς φέρων τὸ τῆς Ἀθηνᾶς δρνεον, τὴν Γλαῦκα, μὲ ἐπιγραφὴν ἔσωθεν «Φιλομούσων».

Ὡς ἱδρυταὶ τῆς Ἐταιρείας ταύτης φέρονται οἱ : Ἰωάννης Μαρμαροτούρης, Πέτρος Ρεβελάκης, καὶ Ἀλέξ. Χωματιανός.

(Λεξικὸν Ἠλίου)

Οἱ ἔφοροι τῆς Φιλομούσου Ἐταιρείας εἶχαν δικαίωμα ὅπως διορίζουν ἐπιτρόπους εἰς διαφόρους πόλεις τοῦ ἐξωτερικοῦ. Οὕτως ἐν Βιέννῃ διώρισαν τὸν ἐκεῖ διαμένοντα τότε ἀρχιμανδρί-

την "Ανθιμον Γαζην, τὸν σοφὸν διδάσκαλον τοῦ Γένους, ἐν Τεργέστη δὲ τὸν Νικ. Ζωγράφον.

Ὁ Καποδίστριας κατὰ τὴν παραμονὴν του εἰς Βιέννην λόγῳ τοῦ Συνεδρίου ἤρχετο εἰς ἐπαφὴν στενὴν μὲ δλους τοὺς διαμένοντας ἐκεῖ "Ελληνας μεθ' ὧν συνεζήτει καὶ τὸ θέμα τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς ἐξαπλώσεως τῆς Παιδείας. Μὲ τὸν "Ανθιμον Γαζην ὁ Καποδίστριας συνεδέετο μὲ στενὴν φιλίαν ἀπὸ τὸ 1811.

Ὁ "Ανθιμος Γαζης μόλις ἔλαβε τὴν σχετικὴν πληροφορίαν περὶ τῆς συστάσεως εἰς Ἀθήνας τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας ἔσπευσε νὰ ἀνακοινώσῃ τοῦτο καὶ εἰς τὸν Μητροπολίτην Οὐγγαρο-Βλαχίας Ἰγνάτιον καὶ εἰς τὸν Καποδίστριαν, διότι ἐθεώρησε τὴν εὐκαιρίαν λίαν κατάλληλον νὰ πραγματοποιήσῃ μίαν σφοδρὰν τοῦ ἐπιθυμίας περὶ ἰδρύσεως Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου καὶ Ἀκαδημίας χρονολογουμένην ἀπὸ τὸ 1803 εἰς τὴν γετέτειράν του, τὰς Μηλέας—Πηλίου Θεσσαλίας.

Ὁ Καποδίστριας ἤκουσε μετ' ἐνδιαφέροντος τὰς πληροφορίας αὐτάς. Ἀπηλπισμένος τελικῶς ἀπὸ τὸν Τσάρον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ κάτι τὸ θετικὸν διὰ τὴν τύχην τῶν Ἰονίων Νήσων καὶ γενικῶς τῆς ὑποδοῦλου Ἑλλάδος, ἔλαβε σταθερὰν ἀπόφασιν νὰ ἐπιμείνῃ, ὅπως ἐπιτύχῃ ὠφελείας τινὰς διὰ τοὺς δυστυχοῦντας συμπατριώτας του. Εἰς μίαν λοιπὸν μὲ τὸν Αὐτοκράτορα συνεργασίαν του ἔβρε τὴν εὐκαιρίαν νὰ τοῦ εἰσηγηθῇ τὰ ἑξῆς: «Δυνάμεθα παρὰ ταῦτα Μεγαλειότατε, χωρὶς νὰ ἐξέλθωμεν τῆς γραμμῆς, ἣν ἐχαράξατε, νὰ πράξωμεν κάτι δι' αὐτούς. Οἱ Ἀγγλοὶ Ἰδρυσαν ἤδη εἰς Ἀθήνας Ἑταιρείαν μὲ τὸν φαινομενικὸν σκοπὸν τῆς Συλλογῆς καὶ διατηρήσεως τῶν ἀρχαιοτήτων ὅς ἀκολουθήσωμεν τὸ παράδειγμα τοῦτο ἐφαρμόζοντες αὐτὸ οὐχὶ προκειμένου περὶ τοῦ παρελθόντος, ἀλλὰ περὶ τοῦ παρόντος καὶ τοῦ μέλλοντος καὶ παρέχοντες βοήθειάν τινα εἰς πτωχοὺς Ἕλληνας νέους τοὺς διψῶντας παιδείας».

Καὶ ἐπιλέγει ὁ ἴδιος ὁ Καποδίστριας: «ὑπέβαλον τότε πρὸς τὴν Α. Μεγαλειότητα τὴν ἰδέαν τῆς συλλογῆς συνδρομῶν ἐν Βιέννῃ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὁ Αὐτοκράτωρ μοῦ ἐπέτρεψε νὰ συντάξω τὸ πρόγραμμα διὰ τὴν ἐγγραφὴν τῶν συνδρομητῶν καὶ νὰ ὑποβάλω τοῦτο εἰς τὴν ἔγκρισίν του. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς Ἑταιρείας τῶν Φίλων τῶν Μουσῶν τῆς ἀποκληθείσης Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων».

Ὁ Καποδίστριας λαβὼν τὴν πρὸς τοῦτο ἄδειαν συνέταξε τὸ κείμενον τοῦ Κανονισμοῦ τῆς ἰδρύσεως καὶ τὴν ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Βιέννῃ διαμένοντα ἔμπορον καὶ στενὸν φίλον τοῦ Κοραῖ Ἀλέξ. Βασιλείου, διὰ τῆς ὁποίας διώριζεν αὐτὸν ὡς «ἐπιστάτην» τοῦ γραφείου τῆς Ἑταιρείας μὲ ἔδραν τὴν Βιέννην.

Ὁ Κανονισμὸς ἐδημοσιεύθη τὸ πρῶτον Ἑλληνιστὶ καὶ Γαλλιστὶ ἐν Βιέννῃ τὸ 1815. Τὸ μὲν Γαλλικὸν κείμενον εἰκάζεται ὅτι ἐνράφη ὑπὸ τοῦ ἰδίου τοῦ Καποδιστρίου, τὸ δὲ Ἑλληνικὸν εἶναι τοῦ Γαζῆ.

Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἰς τὴν Βιέννην ἔνεκεν τοῦ Συνεδρίου εἶχον συγκεντρωθῇ αἱ μεγαλύτεραι προσωπικότητες τῆς Εὐρώπης, αὐτοκράτορες, βασιλεῖς, πρίγκηπες, ἡγεμόνες, ἐξέχοντες πολιτικοὶ καὶ διπλωμάται, μεγιστάνες τοῦ πλοῦτος κ.τ.τ.

Ὁ Καποδίστριας ἀπετέλει ἐν τῶν ἐξεχόντων μελῶν τοῦ Συνεδρίου καὶ λόγῳ τῆς ἐπισήμου θέσεως αὐτοῦ ὡς πληρεξουσίου ἀντιπροσώπου μιᾶς μεγάλης Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ κυρίως λόγῳ τοῦ κύρους τῆς ὅλης προσωπικότητος καὶ τῆς Ἑλληνικῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, δεδομένου ὅτι ἦτο ὁ μόνος Ἕλλην μεταξὺ τῶν συνέδρων.

Ὁ Καποδίστριας, ἐθεώρησεν ἐξαιρετικῶς κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ὁμιλήσῃ πρὸς δλους αὐτοὺς τοὺς ἰθύνοντας παράγοντας, ὅπως διαφώτιση τοὺτους διὰ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ὑποδοῦλου Ἑλλάδος καὶ ἀφ' ἑτέρου τὸ σπουδαιότερον νὰ ἐπιτύχῃ χρηματικὴν τῶν εἰσφορὰν, ἀπαραίτητον διὰ τὴν πραγμάτωσιν τοῦ σκοποῦ τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας.

Κατὰ τὰ διαλείμματα τῶν συνεδριάσεων καὶ κατὰ τὰς δεξιώσεις καὶ γεύματα ἐφάνη εὐχάριστον εἰς αὐτοὺς νὰ ἀσχοληθοῦν καὶ μὲ τὰ συμφέροντα τῆς Ἑλλάδος. Ὑπουργοί, πρίγκηπες καὶ ἡγεμόνες ἐπροθυμοποιοῦντο νὰ φέρουν τὸν χρυσοῦν δακτύλιον, τὸ γινώρισμα τοῦ συνδέσμου τῶν Φιλομούσων.

Ὅταν ὁ Καποδίστριας συνέταξε τὸν κανονισμὸν τῆς Ἑταιρείας καὶ ὑπέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸν Αὐτοκράτορα πρὸς ἔγκρισιν, οὗτος ἐνέκρινεν αὐτὸν ἀμέσως καὶ ἐνεγράφη πρῶτος διὰ 200 Ὁλλανδικὰ δοκᾶτα, ἡ Αὐτοκράτειρα δι' 100. Ὁ Μητροπολίτης Ἰγνάτιος διὰ 40, ὁ Καποδίστριας δι' 25, ἡ Μεγ. Δούκισσα Μαρία τῆς Βαϊμάρης διὰ 50, ἡ Μεγάλῃ Δούκισσα Κατερίνα Ὁλδεμβούργου διὰ 50, ὁ Βασιλεὺς τῆς Βαυαρίας διὰ 50, ἡ πριγκίπισσα τῆς Βαυαρίας διὰ 60 κλπ.

Τὸ προκῆψαν ἐκ τῆς πρώτης ταύτης ἐγγραφῆς συνδρομητῶν ποσὸν διηρέθη εἰς δύο καὶ τὸ μὲν ἡμισυ ἀπεστάλη εἰς τοὺς ἐφόρους τῶν Ἀθηνῶν ἥτοι γρόσια 5.344, τὸ δὲ διὰ τὴν σχολὴν Μηλεῶν. Πηλίου ὁρισθὲν ποσὸν ἐκ 372 Ὁλλανδικῶν φλωρίων, 36 ἀργυρῶν φιορινίων καὶ 56 κρόυτσερ παρέλαβεν ὁ Ἀνθιμος Γαζῆς, ὁ ὁποῖος τὰ ἐδαπάνησε δι' ἀγορὰν βιβλίων καὶ ὀργάνων διὰ τὸν πλουτισμὸν τῆς βιβλιοθήκης καὶ τὴν διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν. Ἐφθασεν εἰς Μηλέας τὸ 1816 μὲ τὰς χεῖρας κενὰς πρὸς μεγάλην ἀπογοήτευσιν τοῦ Γρ. Κωνσταντᾶ, ὅστις ἀνέμενεν ἐναγωνίως χρήματα διὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν καὶ ὀργάνωσιν τῆς Σχολῆς. Κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1820 τὸ κεφάλαιον τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας ἀναβιβάζεται εἰς 125,087,17 ρούβλια.

Τὸν Σεπτέμβριον 1818 σημειοῦται ἀποστολὴ 5.000 ρουβλίων εἰς Ἰωάννην Σταύρου διὰ λογαριασμὸν Φιλομούσου Ἑταιρείας.

Τὸν Νοέμβριον 1818 κατετέθησαν εἰς τὴν Τράπεζαν Δανείων Πετροπόλεως 10.930 ρούβλια.

Τὸν Σεπτέμβριον 1819 ἔτους ρούβλια 4.280.

Τὸν Μάρτιον τοῦ 1820 ἀποστολὴ εἰς Γ. Σταυρον διὰ τοὺς ὑποτρόφους τῆς Ἑταιρείας 13 000 ρούβλια καὶ τὸν Μάϊον 1820 κατάθεσις εἰς Τράπεζαν Δανείων 13.989 ρουβλίων.

Ἡ καθαρὰ κατάστασις τοῦ κεφαλαίου τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας τὴν 1ην Ἰουνίου 1820 κατὰ τὸν Δομπόλην διαχειριστὴν τοῦ τμήματος Πετροπόλεως ἀνήρχετο εἰς 113.184,36 ρούβλια.

Χάρις λοιπὸν εἰς τὴν δέξυναιαν καὶ δραστηριότητα καὶ τὸ ἀδύστακτον διαφέρον τοῦ Καποδιστρίου συνεστήθη ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία εἰς Βιέννην τὸ 1814 κατ' ἐπέκτασιν τῆς τοιαύτης ὁμωνύμου Ἀθηνῶν, ἐξησφαλίσθησαν συνδρομαί, αἵτινες διεισθάνοντο διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν νέων Ἑλληνοπαίδων. Οἱ συνδρομηταὶ εἰς Βιέννην ἐφθασαν τοὺς 200 περίπου. Τὴν δὴν ὑπόθεσιν τῆς Φιλομούσου Ἑταιρείας διηύθυνεν ὁ ἴδιος ὁ Καποδίστριας, λαμβάνων καὶ ἐλέγχων λογαριασμοὺς ἐσόδων καὶ ἐξόδων παρ' ὧν τῶν τμημάτων τῆς Ἑταιρείας.

Συνεπὲς κατόπιν τῶν εἰρημένων τὰ πρωτεῖα τοῦ θεσμοῦ τῶν ὑποτροφῶν ἀνήκουν εἰς τὴν Φιλόμουσον Ἑταιρείαν τῆς Βιέννης, ἡ ὁποία ἐλειτούργησε μέχρι τοῦ 1822 καὶ ἡ ὁποία ἐτροφοδότησε τὴν Ἑταιρείαν Ἀθηνῶν καὶ τὸ Γυμνάσιον Πηλίου (Μηλεῶν) καὶ ἐσπούδαζε πτωχοὺς Ἕλληνας μαθητάς.

Τῆς δὴς αὐτῆς ὑποθέσεως ὁ κύριος δράστης καὶ ἐμπνευστὴς ἦτο ὁ Ἰωάν. Καποδίστριας. Ἡ Φιλόμουσος Ἑταιρεία ἀπετέλει εἶδος ἀρίστου ἰδρύματος ὑποτροφῶν, διευθυνομένου προσωπικῶς ὑπὸ τοῦ Γεν. Διευθυντοῦ Ἰ. Καποδιστρίου. Εἶναι νὰ θαυμάζη κανεὶς πῶς μέσα στὸ λαβύρινθο τόσων σοβαρῶν διπλωματικῶν ζητημάτων κατῳρῶνε νὰ εὕρῃσκη εὐκαιρίαν ὁ Καποδίστριας νὰ ἀσχολῇται μὲ τὴν κίνησιν τὴν πολὺπλοκον τῆς φιλομούσου ἑταιρείας νὰ παρακολουθῇ τὰς δαπάνας τῶν ὑποτρόφων, τοὺς λογαριασμοὺς, νὰ ἐπεμβαίνει προσωπικῶς καὶ εἰς τὰς λεπτομερείας. Ὅκτῳ (8 000) ὑπομνήματα εἶχον ἀποσταλῇ εἰς τὸ γραφεῖον τοῦ αὐτοκράτορος καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐξεκαθάρισε μέχρι τοῦ τελευταίου αὐτοπροσώπως, ὁμολογεῖ δτι εἰργάζετο ἀπὸ τῆς 5ης πρωΐνης μέχρι τῆς 10ης βραδυῆς!

Ἐπιβάλλεται ἐνταῦθα νὰ σημειώσωμεν τὴν λυσσώδη ἀντίδρασιν, ἣν ἐπέδειξεν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς εἰς τὴν οὐστάσιν τῆς φιλομούσου ἑταιρείας ὁ περίπυστος καὶ κατάπτυστος Μέτερνιχ, Ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Αὐστρίας κινούμενος τόσον ἐξ ἐχθρικής διαθέσεως πρὸς πᾶν τὸ ἑλληνικόν, ὅσον καὶ ἐκ τοῦ μίσους ποὺ ἠσθάνετο διὰ τὸν ἀντίπαλόν του, τὸν εὐπατρίδην Κερκυραῖον, τὸν Ἰ. Καποδίστριαν. Ἀλλὰ περὶ τούτου ἴσως εἰς ἄλλην μελέτην.

Μελετώντες τὴν ἐκπαιδευτικὴν ἐργασίαν τοῦ Καποδιστρίου πρὸ τῆς ἰδρύσεως τῆς φιλομούσου ἑταιρείας εὕρισκόμεν δτι ὑποτροφίας ἑλλήνων μαθητῶν εἶχεν ἐφαρμόσει προσωπικῶς ὁ Ἰ. Καποδίστριας.

Μετὰ τὴν μάχην τῆς Λειψίας τὸ 1813 συν-

νητήθη ὁ Καποδίστριας μὲ τὸν αὐτοκράτορα εἰς Φραγκφούρτην. Ἐκεῖ ὁ αὐτοκράτωρ τοῦ ἀνέθεσε μίαν ἐμπιστευτικὴν καὶ ἀκανθώδη ἀποστολήν, τὴν εἰρηνικὴν ὁργάνωσιν τῆς Ἑλβετίας, ὅπου ἡ ἀποστολή του, ὡς γνωστὸν ἐστέφθη ὑπὸ μεγάλης ἐπιτυχίας. Ἐκεῖ στὴν Ἑλβετίαν μένων παρηκολούθησε τὰ παιδαγωγικὰ συστήματα τοῦ Πεσταλότσι καὶ τοῦ Φέλεμπεγκ εἰς τὴν σχολὴν τοῦ Feleberg εἰς τὸ Hofwyl - Βέρνης ἐμελέτησε τὸ σύστημα, κατεγοητεύθη καὶ συνέταξε ὁποῦνδήποτε εἰσαγωγῆς τοῦ συστήματος εἰς Ῥωσίαν. Ὁ αὐτοκράτωρ ἀπένειμε παράσημον εἰς τὸν Feleberg καὶ συνδρομὴν ἐκ 5.000 ρουβλίων τῇ συστάσει τοῦ Καποδιστρίου.

Ὁ Καποδίστριας καταγοητευθεὶς ἐκ τοῦ συστήματος τοῦ Feleberg δι' ἰδίαν του ἐξόδων ἔθεσεν ὑπότροφον μαθητὴν Ἕλληνα. Ἰδοὺ σχετικὸν γράμμα πρὸς τὴν Ῥωσάνην Στρούτζα: «Ὁ πρῶτος θετὸς υἱός μου ἐτοποθετήθη ἤδη πλησίον τοῦ Feleberg. Περιμένω τρεῖς ἄλλους ἐκ τῆς πατρίδος μου. Προτίθεμαι δὲ νὰ τοὺς συντηρῶ καὶ τοὺς 4 δι' ἐξόδων μου. Εἶπον τοῦτο τελευταῖον εἰς τὸν Αὐτοκράτορα, ὁ ὁποῖος ἠψύδωκε νὰ μοῦ ἐκφράσῃ τὴν εὐαρέσκειάν του.

Ὁ Αὐτοκράτωρ μοῦ δίδει περισσότερα χρήματα τῶν ὧν ἔχω ἀνάγκην. Ἀλλ' ἡ χρήσις τὴν ὁποίαν προσπαθῶ νὰ κάμω, εἶναι ἀναμφιβόλως πολὺ καλυτέρα τῆς χρήσεως τὴν ὁποίαν κάμνουν ἄλλοι διὰ νὰ φανοῦν ὅτι εἶναι μεγάλοι κύριοι».

Εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν του πρὸς τὴν Ἰδίαν ἐκ Παρισίων γράφει:

«Ἀναχωρῶ εἰς Ῥωσίαν δυνατόν νὰ διέλθω ἐκ Βιέννης. Ἐχῶ πολλὰς μικρὰς ὑποθέσεις νὰ διευθετήσω, νὰ ἐπανιδῶ τὸν ἀνεψιόν μου, νὰ ἐφοδιάσω διὰ χρημάτων τοὺς παρὰ τῷ Feleberg ὑποτρόφους μου...».

Ὅστε ἐκ τῆς μελέτης τῶν τεκμηρίων τούτων ἀριδῆλως προκύπτει δτι τὰ πρωτεῖα τοῦ θεσμοῦ τῶν ὑποτροφῶν ὀφείλονται εἰς τὸν Καποδίστριαν προσωπικῶς, ὅστις ἐπίστευεν εἰς μίαν ἔμμονον ἰδέαν, δτι μὲ τὴν μόρφωσιν θὰ ἐπιτευχθῇ καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος. Καὶ δτι πρόκειται περὶ ἐμμόνου πίστεως ἐξάγεται καὶ ἐκ τοῦ κάτωθι γεγονότος:

Ὁπισθοχωροῦμεν 9 χρόνια φθάνομεν στὸ 1803. Ὡς γνωστὸν καταλυθεῖσης τῆς Βενετικῆς Δημοκρατίας ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος τὸ 1799, διὰ τῆς συνθήκης τῆς 21 Μαρτίου 1800 μεταξὺ Ῥώσων καὶ Τούρκων τῇ συναινέσει τῆς Ἀγγλίας ἰδρύθη ἡ Ἰόνιος Πολιτεία, ἐκδιωχθείσης τῆς Γαλλίας ἔνεκεν τῆς ἐπιδρομῆς τῆς εἰς Αἴγυπτον.

Πρῶτος Πρόεδρος τῆς Γερουσίας (Πολιτείας) ἐξελέγη ὁ Σπυρ. Γ. Θεοτόκης, γραμματεὺς δὲ τῆς Ἐπικρατείας ὁ Κόμης Ἰ. Καποδίστριας μόλις 27 ἐτῶν.

Στὰ 1805 ὁ Καποδίστριας διωρίσθη Ἐπιθεωρητὴς πρώτης Δημοσίας Σχολῆς, ἥτις ἐλειτούργησεν εἰς τὴν Μονὴν τῆς Τενέδου. (Σχετι-

κῶς βλέπε μελέτην μας «Ο Καποδίστριας εἰς τὴν Ἑκπαίδευσιν», 1939). Εἰς τὸ τέλος τοῦ σχολ. ἔτους λογοδοτῶν πρὸς τὴν Γερουσίαν περὶ τῆς καταστάσεως τῆς Σχολῆς ταύτης μνημονεύει καὶ μίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐνέργειάν του δηλ. κάμνει λόγον περὶ τοῦ πρώτου ὑποτρόφου μαθητοῦ, ὃν ἀποκαλεῖ «θετὸν υἱὸν του». Εἶναι δὲ μᾶλλον ἀξιοσημείωτον τοῦτο, καθόσον ὁ πρῶτος αὐτὸς «θετὸς υἱὸς του», κατήγετο ἐκ Κύπρου. Ἀξίζει νὰ δημοσιεύσωμεν ὁλόκληρον τὴν ἐκθεσὶν του αὐτὴν τοῦ Καποδιστρίου ὡς λίαν ἀξιόλογον καὶ διδακτικὴν:

α... Ὁφείλω νὰ ἀναφέρω καὶ τινὰ ἄλλην δαπάνην γενομένην ὑπ' ἐμοῦ. Ἐξήκοντα τρία 63 τάληρα ἐξώδευσα μέχρι σήμερον διὰ νὰ δεχθῶ καὶ συντηρήσω νεαρόν τινα Ἕλληνα ἐκ Κύπρου, ὁ ὁποῖος ἐφθάσεν εἰς Κέρκυραν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου παρακινήθεις πρὸς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ἀξιεπαίνου ζήλου του, ὅπως ζητήσῃ ἐκπαίδευσιν Ἑλληνικὴν διατρέβων εἰς ἐλευθέραν Ἑλληνικὴν Χριστιανικὴν χώραν. Παρουσιάσθη εἰς ἐμὲ ὁ νέος οὗτος (δυστυχῶς δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομά του) μόνος μὴ ἔχων τὰ μέσα συντηρήσεως, χωρὶς ὑποστήριξιν καὶ προστασίαν οὐδενός. Πτωχός, ἀλλὰ σώφρων καὶ ἐνάργεις ἐπόθει μόνον παιδείαν καὶ περιωρισμένα μέσα ἐπαρκούντα εἰς λιτὴν διαβίωσιν. Ἐφυγεν ἐκ Τουρκοκρατοῦμένης χώρας καὶ τῶν Τουρκικῶν κινδύνων, ἡ δὲ οἰκογένεια αὐτοῦ μόλις ἠδυνήθη νὰ ἐφοδιάσῃ τοῦτον δι' ὀλίγων χρημάτων, ὅπως ἐπαρκέσουν εἰς τὰς ἀνάγκας τοῦ ταξιδίου αὐτοῦ μέχρι Κερκύρας, ὅπου λόγῳ τῆς προτιρεξίας φήμης ἐνόμιζεν ὅτι εἶχον ἀνοίξει τὰ δημόσια σχολεῖα. Τὰ σχολεῖα ἀκόμη δὲν εἶχον τότε ἀνοίξει. Ὑπῆρχον ὁμοῦ οἱ μισθοδοτούμενοι ἤδη διδάσκαλοι. Ἐπρεπε λοιπὸν δι' ἑλλειψιν μέσων συντηρήσεως νὰ ἀποπέμψω τὸν νέον τοῦτον εἰς Κύπρον ἢ εἰς τὴν Ἑλλάδα;

Ὁ Νέος οὗτος προχωρημένος ἱκανῶς εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἐθνικῆς γλώσσης, ὡς ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ἐπισυναπτομένου ἐγγράφου καὶ ὡς δύναται νὰ διαπιστωθῇ ἀνὰ πᾶσαν στιγμήν δι' ἐξετάσεως αὐτοῦ, ὑπόσχεται νὰ ἀποβῇ εἰς βραχὺ χρονικὸν διάστημα ἀριστος διδάσκαλος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ. Ἐπηρεασμένος ἐξ ὧν αὐτῶν τῶν σκέψεων παρεκάλεσα τὸν ἀριστον διδάσκαλον δόκτορα Ἀνδρ. Ἰδρωμένον νὰ δεχθῇ τοῦτον πλησίον αὐτοῦ πρὸς ἐκπαίδευσιν διὰ τὴν τροφὴν δὲ αὐτοῦ διέθετον 7 τάληρα κατὰ μῆνα ἔχων ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης αποφασίσει νὰ ἐπιβαρύνῃ ἑαυτὸν διὰ τοῦ μηνιαίου τούτου ἐξόδου, ἐκτὸς ἐὰν ἡ ἐξοχωτάτη Γερουσία ἐγκρίνῃ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ.

Ἡ Γερουσία λαβοῦσα ὑπ' ὄψιν τὴν ἀνωτέρω ἐκθεσὶν ἐνέκρινε τὰ γενόμενα ἔξοδα διὰ τὴν ἐπιδιόρθωσιν τῆς Σχολῆς, τὴν πρόσληψιν δύο πρωτοσχόλων καὶ τὸ ἥμισυ τῆς ὑποτροφίας τοῦ Κυπρίου μαθητοῦ α... εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Ἐπιθεωρητὴς προσέφερεν ἀνθρωπιστικὴν καὶ χριστιανικὴν φιλοξενίαν, ἐφόσον ἐγκαταλείψας τὸ πατριον ἔδαφος ἦλθεν εἰς Κέρκυραν, ὅπως ζητήσῃ προστασίαν καὶ παιδείαν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ὡστε ἀνακεφαλαιώνοντες τὰ εἰρημένα διὰ τὰ πρωτεῖα ἢ τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θεσμοῦ τῶν ὑποτροφιῶν ἀπὸ ἀφορμὴν τοῦ ἐψηφισμένου Νόμου 1825]1951 κατ' ἀντίστροφον χρονικὴν σειρὰν, καταλήγομεν εἰς τὸ τελικὸν συμπέρασμα, ὅτι ὁ θεσμός τῶν ὑποτροφιῶν ἔχει πατέρα τὴν εὐγενῆ καὶ πατριωτικὴν ψυχὴν τοῦ Ἰωάν. Καποδιστρίου. Στὰ 1805 γίνεται ἡ ἀπαρχὴ μὲ τὸν Κύπριον «θετὸν υἱὸν του». Προχωροῦμεν στὰ 1814 ὁ ἴδιος συντηρεῖ ὑποτρόφους στὴ Σχολὴ Feleberg εἰς Hofwyl—Ἑλβετίας.

Στὰ 1814-1815 σύστασις τῆς Ἑταιρείας τῶν Φιλομούσων τεραστὶ ἐργασία μὲ θετικὰ ἀποτελέσματα εἰς ὑποτροφίας.

Στὰ 1820 ἀναφαίνεται ἡ Φιλικὴ Ἑταιρεία υλοθετοῦσα τὸ σύστημα τῶν ὑποτροφιῶν.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ 1827, ὅτε ἐξελέγη Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος (Πρόεδρος) τὴν 2 Ἀπριλίου 1827 μέχρι τῆς δολοφονίας του 27 Σεπτεμβρίου 1831 ἡ μόνη του ἐνασχόλησις στρέφεται περὶ τὴν σύστασιν σχολείων καὶ περίθαλψιν τῶν παιδίων.

Τὸ ψυχικὸν του ἀνάγλυφον διαφαίνεται εἰς τὴν πρὸς τὸν Μουστοξείδην ἐπιστολὴν του τῆς 5 Μαΐου 1830, ἐν ᾗ τελευτῶν λέγει:

«... Ἐνταῦθα παύω καὶ ἄκων ἐνῶ ἡ μόνη μου παρηγορία εἶναι νὰ καταγίνωμαι περὶ παιδίων καὶ σχολείων».

Εἰς τὴν μελέτην μας «Ο Καποδίστριας εἰς τὴν Ἑκπαίδευσιν» καὶ εἰς σελ. 53 γίνεται λόγος περὶ ὑποτροφιῶν:

Γενικὴ Ἐφημερὶς Κυβερνήσεως
23 Ἰουλίου 1830

Ἀρ. 899.

Ἐπιθυμοῦντες νὰ χορηγήσωμεν τὰ δυνατὰ πρὸς τὸ παρὸν βοηθήματα εἰς τοὺς ἐνδεεῖς σπουδαστὰς τῶν ἐν Αἰγίνῃ τυπικῶν σχολείων, ὅσοι πρὸ πάντων ὑπόσχονται νὰ ἀναδεχθῶσι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου εἰς τὰ ὑπάρχοντα καὶ συσταθησόμενα ἀλληλοδιδασκτικὰ σχολεῖα...

Διατάσσομεν

Ἡ Κυβέρνησις ἀναλαμβάνει ἀριθμὸν ὑποτρόφων εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν καὶ ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον ἐκλελεγμένων μεταξὺ τῶν σπουδαστῶν, ὅσοι δίδουσι δείγματα χρησιμομαθείας καὶ φιλομαθείας καὶ ὑπόσχονται νὰ ἀναδεχθῶσι τελειοποιηθέντες τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου εἰς τὰ ἀλληλοδιδασκτικὰ τῆς Ἐπικρατείας σχολεῖα...

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων προσδιορίζεται πρὸς τὸ παρὸν εἰς 45 ἢτοι 35 ἀπὸ τοὺς ἐντὸς τῆς Ἐπικρατείας τέκνα ὁμογενῶν καὶ ἔχοντα χρεῖαν βοηθείας, ἡλικίας δὲ 15-20 ἐτῶν.

Ἡ Κυβέρνησις θέλει χορηγῇ τὰ μηνιαῖα βοηθήματα εἰς τοὺς ὑποτρόφους προσδιορίζεται δὲ ὁ μὲν ἐλάχιστος ἀριθμ. φοιτήκων 16, ὁ δὲ μέγιστος 28. Ἡ Κυβέρνησις μετὰ τὰς δημοσίας ἐξετάσεις θέλει βοηθῇ πλείότερα βοηθήματα.

Ὅσοι ὑπότροφοι τελειοποιηθέντες δὲν ἀναδέχονται τὸ ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου ὀφείλου νὰ ἀποδώσων εἰς τὴν Κυβέρνησιν, ὅσα ἔλαβον τροφεῖα.

Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΝΥΚΤΕΡΙΝΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΜΥΓΔΑΛΙΑΣ - ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΙΩ. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ

Δ)ντοῦ 3)ξιου Δημοτ. Σχολείου Μυγδαλίας — Γορτυνίας

1. Εἰσαγωγή

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς καὶ ἡ ἀγραμματοσύνη εἰς τὴν χώραν μας, ὡς ἀποδεικνύουν αἱ στατιστικαί, εὗρίσκειται δυστυχῶς εἰς σημαντικὸν ποσοστὸν, πρῶγμα πὺν δὲν τιμᾷ διόλου τὴν Ἑλλάδα μας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ πηγὴ τοῦ φωτὸς καὶ ἡ κοιτίδα τοῦ πολιτισμοῦ· ἡ δημιουργὸς τοῦ Παρθενῶνος καὶ ἡ μητέρα τόσων καὶ τόσων σοφῶν καὶ δ)λων, πὺν ἐδίδαξαν τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐδημιούργησαν τὴν ἔνδοξον, ἱστορικὴν πορείαν τοῦ ἔθνους μας μετὰ τὰς ὑψηλὰς ἐθνικὰς παραδόσεις.

Ὁ ἀναλφαβητισμὸς καὶ ἡ ἀπαιδευσία, τὸ μέγα

(Σοφωτάτη ἀπόφασις, ἡ ὁποία υἱοθετήθη καὶ ἀπὸ τοὺς συγχρόνους).

Ἄρ. 900.

Διατάσσομεν

Ὁ ἀριθμὸς τῶν ὑποτρόφων τῆς Κυβερνήσεως εἰς τὸ ἐν Αἰγίνῃ Κεντρικὸν καὶ Ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον ἀπαρτίζεται :

Ἀπὸ Στερεοελλαδίτας	14
» Πελοποννησίους	12
» Νησιώτας	10
καὶ » δυστυχούντας διὰ τὴν πατρίδα αὐτὴν	9
χθόνους καὶ ξένους	9
Σύνολον	45

Μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ἐσωτερικοὶ περισπασμοί, μεγάλη ἰδέα, πόλεμοι δὲν ἔδωκαν εὐκαιρίαν εἰς τὰς Κυβερνήσεις νὰ σκεφθοῦν ὑποτροφίας.

Τὸ 1870-71 ὁ Σύλλογος πρὸς διάδοσιν τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων ἔκαμε ἀρχὴν ἀποστολῆς ὑποτρόφων Παιδαγωγῶν Π. Οἰκονόμου καὶ Σπ. Μωραΐτου, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐπνεύσε νέος ἀέρας εἰς τὰ σχολεῖα.

Καὶ τέλος τὸ 1951 ἐπὶ Ὑπουργίας τοῦ κ. Γ. Παπανδρέου ὁ ἰσχύων Νόμος 1825 περὶ τοῦ Ἱδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν.

Εἰς τοῦτο—πρέπει νὰ ὁμολογήσωμεν—συνέτελεσαν καὶ οἱ Ἐπιθεωρηταί, οἱ ὁποῖοι διαρκῶς ἐτόνιζον τὴν ἀνάγκην ἐφαρμογῆς τῶν μαθητικῶν ὑποτροφιῶν, γιατί ἔτσι θὰ ἦτο δυνατόν νὰ χυθῇ νέον αἷμα ἀγνόν εἰς τὸν Ἑθνικὸν Ὀργανισμόν.

Ἡ εὐχὴ δ)λων ἀποβλέπει εἰς τὴν ἐπέκτασιν τοῦ θεσμοῦ καὶ τὴν ὑλικὴν ἐνίσχυσιν αὐτοῦ, ὥστε ἡ ἐπίδρασις του νὰ καταστῇ μᾶλλον θετική καὶ ἀποδοτικὴ εἰς τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ὡς ἐμπρέπει εἰς Δημοκρατουμένην χώραν

ΒΑΣ. Γ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

Τέως Ἐπιθεωρητὴς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως

Βραχναῖκα—Πατρῶν

τοῦτο πολιτικοκοινωνικόν, παιδαγωγικόν καὶ οἰκονομικὸν θέμα δὲν τιμᾷ ἰδιαίτερος καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐκπαιδευτικούς, οἱ ὁποῖοι συναντῶμεν ἔξωθι τοῦ σχολείου μας ἀνθρώπους ἀγραμμάτους, οἱ ὁποῖοι ζοῦν εἰς τὸ σκότος καὶ τὴν ἀμάθειαν καὶ ὑπομονεύουν τὸν πολιτισμὸν μας καὶ ἀνακόπουν τὴν πνευματικὴν, οἰκονομικὴ καὶ ἱστορικὴ πορεία τοῦ ἔθνους μας.

2. Ἰδρύσεις νυκτερινοῦ

δημοτικῶν σχολείων Μυγδαλίας

Τὸ ὕφ' ἡμῶν κατὰ τὸ ἔτος 1953, ἀρξάμενον ἐθελονητικῶς ἔργον τῆς καταπολεμήσεως τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῆς ἀγραμματοσύνης, εἰς τὸ εἰς ὃ ὑπηρετοῦμεν χωρίον Μυγδαλίας, ἤδη, διὰ τῆς, κατόπιν τοῦ ν.δ. 3094/54, ἰδρύσεως ἐπισήμου νυκτερινοῦ δημ. σχολείου ἀναλφαβήτων, ὑπὸ τῆς Ν. Ε. Κ. Α. Ἀρκαδίας, προσλαμβάνει ἐπίσημον χαρακτῆρα καὶ ἀντιλαμβάνεται ὕφ' ἡμῶν ἀγὼν ἔντονος, συστηματικὸς καὶ ἐπίπονος.

3. Ὁργάνωσις νυκτερινοῦ

δημοτικῶν σχολείων Μυγδαλίας

Θεωρινόμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῶν πολλῶν καὶ μεγάλων αἰτημάτων τῆς παρούσης ἐποχῆς καὶ μετὰ συναίσθησιν τῆς βαρείας πὺν φέρομεν ἐναντι Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων εὐθύνης καὶ μετὰ τὴν πύξιν τοῦ ἐπαγγελματικοῦ μας προσανατολισμοῦ καὶ ὁδηγὸν τὴν πρὸς τὸ παιδί, τὸν ἀνθρώπον καὶ τὴν Ἑλλάδα μας ἀγάπην, ἐχωρήσαμεν εἰς τὴν μεγάλην μας ἀποστολὴν τῆς ἀναλήψεως καὶ ἐπιδείξεως πρωτοβουλίας διὰ τὴν ὁργάνωσιν καὶ κανονικὴν λειτουργίαν πὺν, διὰ τῆς ὕφ' ἀριθ. 34639/12-11 55 τῆς Ν. Ε. Κ. Α. Ἀρκαδίας, ἰδρυθέντος νυκτερινοῦ δημοτικῶν σχολείων Μυγδαλίας. Ἐνστερνιζόμενοι τοὺς ὑπὸ τοῦ Ν.Δ. 3094/54 ἐπιδιωκομένους ὑψηλοὺς καὶ μεγάλους ἐθνικοὺς σκοποὺς προέβημεν διὰ καταλλήλων διαφωτιστικῶν ὁμιλιῶν, ἐν συγκεντρώσεσι καὶ κατ' ἰδίαν, εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐν λόγῳ ὁ)τος. Ἐξήρομεν ἐν ταυτῷ τὰ δεινὰ, αἵτινα προέρχονται ἐκ τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ καὶ τῆς ἀπαιδευσίας, καὶ ἐτονίσσαμεν ἐνδεικτικῶς τὴν αὐστηρότητα τοῦ νόμου περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως οὐ μόνον εἰς τοὺς μέχρι 14 ἐτῶν ἡλικίας ἀλλὰ τῶν μέχρι 20 ἐτῶν τοιαύτης, ὑποχρεωμένων ὅπως φοιτήσωσιν εἰς τὸ νυκτερινὸν δημ. σχολεῖον. Παραλλήλως μέσῳ τῆς ἀστυνομικῆς ἀρχῆς τοῦ τόπου μας, ἥς τὴν συνεργασίαν ἐζητήσαμεν καὶ προθύμως μᾶς παρέσχεν, ἐκοινοποιήσαμεν, ἐπὶ ἀποδείξει, εἰς τοὺς συμφώνως τῷ ἀρθρῳ 19 τοῦ ν.δ. 3094/54 ὑποχρέους πρὸς φοίτησιν εἰς τὸ νυκτερινὸν δημ. σχολεῖον, τὰς ἐκ τῆς μὴ ἐγγραφῆς καὶ κανονικῆς φοιτήσεως των, προβλεπομένας αὐστηρὰς καὶ ἀτέγκτους κυρώσεις.

4. Έγγραφη μαθητών νυκτερινού δημοτικού σχολείου Μυγδαλιάς

Κατόπιν των ανωτέρω προσήλθον προς έγγραφην και φοίτησην κατά το λήξαν σχολικόν έτος 1957—1958, τεσσαράκοντα πέντε (45) μαθήτριάι κι από τής 1ης Νοεμβρίου 1957 ήρχισεν τή βοηθεία Θεού ανθρώπων, κανονικώς ή λειτουργία του ύπ' έμέ νυκτερινού δημ. σχολείου Μυγδαλιάς, συνεχιζομένης ούτω τής κατά το σχολ. έτος 1953—54 και 1954—55 λειτουργίας του.

5. Λειτουργία νυκτερινού δημοτικού σχολείου Μυγδαλιάς

Έπειδή το ποσοστόν των αορένων άγραμμάτων ήτο ελάχιστον, ένω το των θηλέων μέγαν, αλλά πρό παντός και διά λόγους εύπρεπειας, τάξεως, κι άποφυγής ήθικών παρεκτροπών, έπροτιμήσαμεν νά λειτουργήσιν μόνον ίδιον τμήμα θηλέων, το όποιον περιελάμβανε 45 μαθητριάς κεχωρισμένας εις δύο συνδιδασκόμενα τμήματα· το μόν πρῶτον με 20 μαθητριάς των Β', Γ' και Δ' τάξεων, το δε δεύτερον με 25 μαθητριάς των Ε' και ΣΤ' τάξεων. Η φοίτησις των έν λόγω μαθητριών ύπ'ήρξεν μέχρι τέλους Μαρτίου κανονική και πρόθυμος· μετά το τέλος Μαρτίου παρετηρήθη, λόγω τής έναρξεως των άγροτικών ασχολιών και του μακρού χρονικού διαστήματος τής νυκτερινής αναπαύσεως, μικρά ούχι διαρροή αλλά πλημμελής φοίτησις.

Ός διδακτήριον κι έπιπλα, όργανα κι έποπτικά μέσα δ/λίας έχρησιμοποιήθησαν τά του ήμερησίου δημ. σχολείου. Τά δ' έξοδα άγορας μιās βενζινόλαμπας (λουξ) 350 κηρίων και λειτουργίας τούτου, διάθεσαμεν κατ' άρχήν, έξ ιδίων.

Αί μαθήτριάι κατ' άρχάς δειλαί και συνεσταλμένες, δυσάγωγοι κι άμόρφωτοι, χωρίς αυτοπεποίθησιν κι αυτοκυριαρχίαν γελούν διαρκώς και παρουσιάζουν έντροπήν, άδιαφορίαν κι άπροθυμίαν. Μερικαί παρακολουθούν έκστατικώς και δέν μιλούν, διότι φοβούνται μήπως αποκαλύψουν την άγνοιάν των. Μερικαί κατά την προσευχήν, δέν γνωρίζουν νά κάμουν το σημείον του σταυρου· άλλαι έχουν λάβει διαζύγιον με την άτομικήν καθαριότητα και την καθαριότητα των ρούγων των. Παρά ταύτα προσφέρονται εις αυτάς τ' άναγνωστικά του Ο Ε.Σ.Β., τά εύρισκόμενα εις την σχολικήν βιβλιοθήκην μας καθώς και γραφική ύλη κι άρχίζει ή λειτουργία του νυκτερινού δημοτικού σχολείου μας υπό δυσμενείς, έν άρχή, συνθήκας, διότι όσαι αί μαθήτριάι, τόσαι και αί άτομικότητές των.

Άλλη προέρχεται από το βουνό και τη στάνη, άλλη από το χωράφι και το λειβάδι, κι' άλλη δουλεύει στο μαγαζί. Πολλαί έρχονται από συνοικισμούς. Άλλαι είναι έντελώς άμόρφωτοι και άλλαι κάπως έξελιγμένοι. Κάθε μία έχει ξεχωριστή σκέψη και διαφορετικό χαρακτήρα. Κάθε μία έχει δική της σχηματίζει βιοθεωρία. Ένα μόνο το κοινόν γνώρισμά των: ότι είναι άγράμματοι κι επιθυμούν νά μάθουν γράμματα κι άλλαι έξ αυτών έχουν αυτοπεποίθησιν και πιστεύουν ότι θά μάθουν και καταβάλλουν κόπους και προσπάθεια από έσωτερική δύναμι κι άλλαι—εύτυχώς έλάγι-

σται—δέν πιστεύουν κι ό,τι κάμνουν, το θεωρούν εις την άρχήν ως άγγραίαν.

Η έργασία παρουσιάζεται επίπονος, κουραστική κι άπογοητευτική· την άπαγοήτευσίν μας όμως την άπομακρύνουν αί αίσιόδοξοι σκέψεις και ή αγάπη μας εις τά δυστυχή αυτά πλάσματα. Η άφοσίωσίς μας εις την ύψηλήν αυτήν άποστολήν μās προικίζει με ύπομονήν, έπιμονήν, δύναμιν, έγκαρτησιν, αίσιοδοξίαν και πίστιν δι' ένα λαμπερόν τέλος. Διαρκώς συμβουλεύω, διδάσκω, παρακολουθώ. Διαρκώς, με τά λόγια, με τον τρόπο, με την εύγένεια, με την άξιοπρέπεια, με το κύρος, με την προσοχή και την καλή συμπεριφορά και το παράδειγμά μου και πρό παντός με την άπεριόριστη αγάπη κι άπροσμέτρητη καλωσύνη τάς διδάσκω, τάς νουθετώ, τάς πλησιάζω, τους δίδω θάρρος, τάς καθοδηγώ.

6. Σκοπός του νυκτερινού δημ. σχολείου

Σκοπός του νυκτερινού μας σχολείου δέν είναι μόνον ή εκμάθησις τής αναγνώσεως, τής γραφής και τής αριθμητικής αλλά και ή άπόκτησις στοιχειωδών γνώσεων, διαφερόντων και δεξιοτήτων έξ όλων των έγκυκλίων μαθημάτων του δημ. σχολείου, ή καλλιέργεια τής προς την θρησκείαν, την οίκογένειαν, τον πλησίον, την πατρίδα, την πολιτείαν και τους άρχοντας της αγάπην και ή δημιουργία χαρακτήρων καλών και αγαθών, χρησίμων δια τον έαυτόν των και την αγαπημένην πατρίδα.

7. Χρόνος έργασίας του νυκτερινού δημοτικού σχολείου

Το νυκτερινόν σχολείον ειργάζεται καθ' εκάστην έσπέραν το όλιγώτερον επί τρεις ώρας, αίτινες ένίοτε παρετεινόντο αναλόγως του ένδιαφέροντος των μαθητριών και τής άνθεκτικότητας διδάσκοντος και διδασκομένων.

8. Η ύλη και το πρόγραμμα έργασίας του νυκτερινού δημοτικού σχολείου

Διά την καλλιέργειαν των ως άνω σκοπών του νυκτερινού μας σχολείου ή ύλη έλήφθη έκ του ύπό του Σου Έπουργείου Παιδείας Αναλυτικού Προγράμματος, χωρίς βέβαια νά παροραθί ή βαθμός τής ώριμότητος, τής ηλικίας των μαθητών του νυκτερινού σχολείου, ή έκ τής έμπειρίας ανάπτυξιν των, αί ιδιαίτεροι άνάγκαι των, τά διατρέποντά των και αί απαιτήσεις τής άτομικής και κοινωνικής τούτων ζωής.

Έδιδάχθησαν όλα σχεδόν τά έν τῷ ύπ' αριθ. 126224/723 Αναλυτικῷ Προγράμματι του τμήματος Λαϊκής Έπιμορφώσεως του Σου Έπουργείου Παιδείας μαθήματα προσηρμοσμένα προς τάς τοπικάς συνθήκας του σχολείου και τάς άνάγκας των μαθητριών, τά όποια αί μαθήτριάι παρηκολούθησαν με ένδιαφέρον και προθυμίαν, έπιδείξασαι σὺν τῷ χρόνῳ, ως άπολύτως πιστεύομεν, σημαντικήν πρόοδον.

Έκτός τής αναγνώσεως και τής αριθμητικής, τά όποια έδιδάσκοντο κεχωρισμένως κατά τμήματα, άπαντα τά άλλα μαθήματα έδιδάσκοντο εις όλας τάς τάξεις από κοινού και ή ύλη έπελέγετο κατ' ότόλυ-

τον και ἐλευθέραν ἐπιλογὴν καὶ ἐδίδετο εἰς αὐτὰς ἐκεῖνο, ποὺ διήγειρεν τὸ συναίσθημα, τὴν προσοχὴν καὶ τὴν βούλησιν, ἐκεῖνο ποὺ ἐγέννα ζωὴν καὶ κίνησιν, ἐκεῖνο ποὺ ἐδίδεν πνευματικότητα καὶ συνήρπαζεν, ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἤνοιγεν τὴν ἡλεωφόρον τῆς ζωῆς καὶ θὰ ἀπομάκρυνε τὰ ἐμπόδια ἀπ' αὐτῆν. Ἐκεῖνο ποὺ θὰ ἀπεμάκρυνεν τὰ σκότῃ τῆς συμφορᾶς ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον καὶ θὰ τὰ ἀνεδίβαζεν εἰς σφαῖρας ὑψηλὰς καὶ ὠραίας.

9. Μέθοδος διδασκαλίας τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου

Μέθοδοι διδασκαλίας ἐχρησιμοποιήθησαν αἱ γνωσταὶ διδακτικαὶ μέθοδοι δ)λίας τοῦ ἡμερησίου δημ. σχολείου μὲ προεξάρχουσαν θέσιν τὴν ἀφηγηματικὴν μορφήν, ποὺ προσαρμόζεται εἰς τὸ περιεχόμενον τῶν ἀκροατῶν καὶ ἀντιστέκεται εἰς τὴν συστηματικὴν διδασκαλίαν. Πολλοὶ ἀντιστρατεύονται εἰς τὸν βερμπαλισμὸν ἀλλὰ παρατηρήθη ὅτι ἡ καλὴ ὁμιλία εἰς τὸ νυκτερινὸν δημ. σχολεῖον εἶναι πολὺτιμος διδακτικὴ μέθοδος καὶ ἀσκεῖ τεραστίαν μορφωτικὴν ἐπίδρασιν. Ὁμιλία, διάλογος καὶ ἐποπτεία εἶναι αἱ μεθοδικαὶ ἐργασίαι τοῦ νυκτερινοῦ μας σχολείου, διότι αὐταὶ προσαρμόζονται εἰς τὸν ἰδιαίοντα σκοπὸν τῆς ἀγωγῆς. Παρατηρήσαμεν ὅτι αἱ μαθήτριά τοῦ νυκτερινοῦ δημ. σχολείου δὲν θέλουν αὐστηρὸ διδακτικὸν τόνο καὶ συστηματικὴ διδασκαλία ἀλλὰ μορφᾶς μορφώσεως, μέσα σ' ἓνα ἐλεύθερο καὶ ψυχαγωγικὸν διδακτικὸν τρόπον. Τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς διδασκαλίας ἔλαβον αἱ γραφαὶ ἐκθέσεις τῶν μαθητῶν μας, μὲ θέματα εἰλημμένα ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ τὰ διαφέροντά των. Αἱ ἐκθέσεις αὐταὶ μαζὶ μὲ τὴν ἐκμάθησιν τῶν ἀκεραίων καὶ δεκαδικῶν ἀριθμῶν, εἰς τὴν διδασκαλίαν τῶν ὁποίων αἱ μαθήτριά παρουσίαζον ἐνδιαφέρον, προθυμίαν καὶ ζῆλον ἐπειδὴ ἀνταποκρίνοντο εἰς τὰς ἀνάγκας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς σημερινῆς βιοπάλης των, ἦσαν τὸ μυστικὸν τῆς ἐπιτυχίας μας. Παραλλήλως ἐφροντίσαμεν νὰ μορφώσωμεν καὶ μὲ τὸ παράδειγμά μας, μὲ τὴν ζωὴν μας, μὲ τὴν εὐγένειαν καὶ τὴν πραότητα μὲ τὴν καλωσύνην καὶ τὴν κοσμίαν συμπεριφορὰν.

10. Πορεία τῆς λειτουργίας τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου

Εἰς τὸ νυκτερινὸν δημ. σχολεῖον μας ἐκλήθησαν καὶ ὠμίλησαν ὁ ἀστυνομικὸς σταθμάρχης τοῦ τόπου μας, ὁ κοινοτικὸς ἱατρός, ἡ κοινοτικὴ μαῖα, καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ σχολείου μας. Αἱ μαθήτριά προΐοντος τοῦ χρόνου ροφοῦν ἀχόρταγα τὰς γνώσεις ποὺ τοὺς προσφέρονται. Λάμπουν τώρα ὄχι μόνον ἀπὸ χαρὰ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ καθαριότητα. Μὲ πάθος τώρα προσφέρουν τὸν ἑαυτὸν των εἰς τὸν βωμὸν τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου καὶ ζητοῦν, θέλουν ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν πολλὰ πράγματα. Ἡ δέψα τῆς μαθήσεώς των μεγίστη. Ἡ ὄρεξις των, τὸ κέφι των, ἡ ἐπιθυμία των καὶ ἡ χαρὰ των αὐτὴ μὲ ὑποχρεώνει νὰ μείνω κοντά τους κάθε βράδυ ὥρες ὀλόκληρες καὶ ν' ἀνταποκριθῶ στὴ δέψα καὶ τὴν ὄρεξιν των. Ἡ δὲ ἱερὰ συγκίνησις παρ' ἧς κατεχόμεν ὅταν εἰσερχόμην εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς διδασκαλίας τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου, εἰς ἣν

ἠτένιζον ὑπὸ τὸ φῶς τῆς βενζινόλαμπας κοπέλλες μέσα στὴ σιγαλιὰ τῆς νύχτας νὰ ροφοῦν ἀχόρταγα τὴν διδασκαλίαν μου καὶ νὰ δέχωνται ὡς ξηραμένη γῆ καὶ διψασμένη ἔλαφος τὰ νάματά μου θὰ μοῦ μένη ἀλησμόνητος, εἰς ὅλην μου τὴν ζωὴν.

11. Ἀποτελέσματα τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου

Τὰ ἀποτελέσματα τῆς λειτουργίας τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου μας παρατηρήσαμεν ὅτι ὑπῆρξαν καταφανῶς καρποφόρα, πλούσια, ἀποδοτικὰ καὶ λίαν ἀξιόλογα, ἀνώτερα τῶν προσδοκιῶν μας, διότι ἐνῶ τοῦτο ἤρχισεν ὡς μία ἀγέλη πνευματικῆς, κοινωνικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς νάρκης ἐξελιχθῆ εἰς κυψέλην μὲ ἐργατίδας μόνον καὶ μὲ χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τὴν ἀγάπην, τὴν τάξιν, τὴν ἐργατικότητα, τὴν χαρὰν καὶ τὴν καθαριότητα καὶ ἀνύψωσεν τὸ μορφωτικόν, πνευματικόν, κοινωνικόν, ἠθικόν, πατριωτικόν, καλαισθητικόν καὶ ἐκπολιτικόν ἐπίπεδόν του.

Ἡ ἀρχικὴ ἀμάθεια καὶ ἐπιπολαιότης, ἡ δειλία καὶ ραθυμία μετεβλήθησαν εἰς σοβαρότητα, θάρρος, ἐργατικότητα καὶ συναίσθησιν τῶν ὑποχρεώσεών των. Ἡ ἐσῶσχολικὴ καὶ ἐξωσχολικὴ δρᾶσις καὶ συμπεριφορὰ τῶν μαθητῶν ὑπῆρξεν σεμνή, κοσμία καὶ πολιτισμένη, προκαλέσασα τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἐκτίμησιν τῶν κατοίκων καὶ διαγείρουσα τὰ εὐμενέστατα τούτων, ὑπὲρ τοῦ νυκτερινοῦ μας σχολείου, σχόλια. Αἱ μαθήτριά ἠγάπησαν τὸ σχολεῖον καὶ τὴν ἐργασίαν. Ἀνέπτυξαν τὸ ἠθικοθησκευτικόν καὶ φιλανθρωπικόν συναίσθημα καὶ ἐτόνωσαν τὸ ἐθνικοπατριωτικὸν φρόνημα. Ἐδημιούργησαν κοινωνικὰς ἀρετὰς καὶ ἀνέπτυξαν τὸ κοινωνικὸν συναίσθημα.

Ἡ κανονικὴ τοῦ νυκτερινοῦ μας σχολείου λειτουργία συνέβαλεν ἐμμέσως καὶ εἰς τὴν κανονικωτέραν λειτουργίαν καὶ τοῦ ἡμερησίου δημοτικοῦ μας σχολείου καὶ τὴν ὑποβοήθησιν τοῦ ὅλου ἐσῶσχολεκοῦ καὶ ἐξωσχολεκοῦ ἔργου αὐτοῦ.

15. Λήξις τῶν μαθημάτων τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου

Ἡ ἐπὶ τῇ λήξει τῶν μαθημάτων τοῦ νυκτερινοῦ μας σχολείου ἐορτὴ θὰ μοῦ μένη ἡ καλυτέρα ἀνάμνησις τῆς ζωῆς μου, ἡ ὁποία ἀνάμνησις ἀπορρέει ἀπὸ τὴν θείαν ποὺ προσέφερον ἐργασίαν εἰς τὰς νεάνιδας τοῦ χωρίου μας καὶ ἀπὸ τὴν εὐχαριστήριον ἐπιστολήν, τὴν ὁποίαν μοῦ ἐνεχείρισαν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐορτῆς αἱ μαθήτριά τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου μας καὶ ἡ ὁποία εἶχεν γραφῇ ἀπὸ τὰς ἰδίας μὲ τὰ λίγα ὡς κάτωθι ἄδολα λόγια τῆς ἀγνῆς παιδικῆς ψυχῆς. Τὴν παραθέτω αὐτοῦσίαν μὲ τὴν διόρθωσιν μόνον τῶν ἐλαχίστων ὀρθογραφικῶν σφαλμάτων.

Ἐν Μυγδαλιᾷ τῇ 30 Ἀπριλίου 1958

Πρὸς τὸν σεβαστὸν μας διδάσκαλον
κύριον Εὐστάθιον Σταθόπουλον

Σεβαστέ μας διδάσκαλε,

Θεωροῦμεν ὑποχρεωσίν μας, τώρα ποὺ ἔληξαν τὰ μαθήματα τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ μας σχολείου, τῆς σχολικῆς αὐτῆς χρονιάς καὶ πρό-

κεῖται νὰ χωρισθοῦμε, νὰ σᾶς ἐκφράσουμε ὅλαι αἱ μαθήτριαι τὰς πολλὰς εὐχαριστίας μας καὶ τὴν ἀπειρὸν εὐγνωμοσύνην μας, διὰ τοὺς κόπους ποὺ καταβάλατε ἕξ ὁλόκληρους μῆνες νὰ μᾶς μάθετε γράμματα καὶ τὰ πολλὰ καὶ ὠρτῖα πράγματα, ποὺ κάθε βράδυ δεχόμαστε. Τὰ πολλὰ καὶ ὠρτῖα λόγια σας, οἱ συμβουλές σας καὶ οἱ διδασκαλίες σας ξμειναν κτῆμα μας καὶ θὰ μᾶς συνοδεύουν σ' ὅλη μας τὴν ζωὴ καὶ θὰ μᾶς βοηθοῦν καὶ θὰ μᾶς φωτίζουν στὸ δύσκολο δρόμο τῆς ζωῆς μας. Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσουμε τὶς ἀλησμόνητες βραδυνὲς ποὺ μαζευόμαστε στὸ σχολεῖο μας καὶ κάτω ἀπὸ τὸ φῶς τῆς βενζινόλαμπας μαθαίναμε μὲ τρόπο διασκεδαστικόν, ποὺ καθόλου δὲν μᾶς κούραζε, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικὴν, ἱστορίαν, γεωγραφίαν, φυσικὴν, ὕγιεινὴν, θρησκευτικὰ, οἰκοκυρικὰ καὶ τόσα ἄλλα χρήσιμα γιὰ μᾶς πράγματα. Πάντοτε θὰ σᾶς εὐγνωμονοῦμε καὶ θὰ προσευχώμεθα στὸ Θεὸ νὰ σᾶς φυλάττῃ πάντοτε γερὸν καὶ δυνατόν, γιὰ τὸ καλὸ τοῦ χωριοῦ μας. Ἀκόμη σᾶς ἐκφράζουμε τὴ λύπη μας, διότι τελειώνουν σήμερον τὰ μαθήματά μας καὶ θὰ στερηθοῦμε τῶν πολυτίμων συμβουλῶν καὶ διδασκαλιῶν σας καὶ σᾶς φανερώνουμε τὴν ἐπιθυμίαν μας, ἵνα τοῦ χρόνου τὸ νυκτερινὸν σχολεῖον μας συνεχίσῃ τὰ μαθήματά του.

Σᾶς φιλοῦμε τὴν δεξιὰν χεῖραν εὐχόμεναι τοῦ χρόνου μὲ τὸ καλὸ ν' ἀνταμωθοῦμε πάλι ὅλαι αἱ μαθήτριαι τοῦ νυκτερινοῦ δημοτικοῦ σχολείου Μυγδαλιᾶς.

(ἔπονται 34 ὑπογραφαὶ τῶν μαθητριῶν)

Μετὰ τὴν εἰς εὐήκοον πάντων ἀνάγνωσιν αὐτῆς, ἐν τῷ ἀκροατηρίῳ, ἡ συγκίνησις τόσον ἐμοῦ ὅσον καὶ τῶν μαθητριῶν κορυφοῦται. Λίαν συγκεκινημένος δίδω τὰς τελευταίας συμβουλὰς εἰς τὰς μαθητρίδας καὶ ἡ ἑορτὴ καὶ ἡ λειτουργία τοῦ νυκτερινοῦ δημ. σχολείου Μυγδαλιᾶς κλείει μὲ τὸν Ἑθνικὸν Ὕμνον.

13. Παρατηρήσεις - Προτάσεις

Παρατηρήσαμεν ὅτι ἡ λειτουργία τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου παρουσιάζεται κανονικὴ μέχρι τέλους Μαρτίου, πέραν τοῦ μηνὸς Μαρτίου—διὰ τὴν ἀγροτικὴν περιοχὴν μας—ἡ φοίτησις καθίσταται πλημμελὴς τοῦτο μὲν λόγῳ τῆς ἐνάρξεως τῶν ἀγροτικῶν ἐργασιῶν, τοῦτο δὲ διότι σμικρύνεται ὁ χρόνος τῆς νυκτερινῆς ἀνάπαυλας καὶ τοῦ ὕπνου καὶ ἐπέρχεται ὁ κάματος. Ἐκτὸς τούτου καὶ ἡ φοίτησις καὶ ἡ ὅλη ἐργασία, μετὰ τὸν Μάρτιον, παρουσιάζεται κουραστικὴ καὶ ἐπίπονος, ἀσφαλῶς λόγῳ τοῦ ἐκ τῆς ἐργασίας καμᾶτου τῆς ἡμέρας.

Ἡ ἐργασία τῶν νυκτερινῶν σχολείων ἐπὶ τριῶρον εἶναι κουραστικὴ καὶ ἐπίπονος καὶ διὰ τὸν διδάσκαλον καὶ διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ διὰ τοῦτο δέον νὰ μειωθῇ εἰς δύο συνεχεῖς ὥρας. Ἡ λειτουργία τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου κατὰ τὸ Σάββατον καθίσταται προβληματικὴ διότι παρατηρήθη ὅτι αἱ μαθήτριαι κατὰ τὸ Σάββατον διέρρεον εἴτε διότι ἐπρόκειτο ν' ἀσχοληθοῦν μὲ οἰκοκυρικὴν καὶ καλλαισθησίαν ἐπὶ τῇ ἐλευσίᾳ τῆς Κυριακῆς, εἴτε διότι ἐπρεπε ν' ἀναπαυθοῦν διότι τὴν ἐπομένην θὰ μετέβαινον εἰς τὴν ἀγορὰν ἢ ἄλλου κάπου εἰς παρακείμενον χω-

ρίον εἴτε διότι ἀπὸ ἐσωτερικὴν ἀνάγκην ὠθούμεναι ἤθελον νὰ ἀναπαυθοῦν.

Δι' αὐτὸ προτείνομεν νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ λειτουργία τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου κατὰ τὸ Σάββατον. Ἡ ἐργασία τοῦ νυκτερινοῦ σχολείου πρέπει νὰ εἶναι εὐχάριστος καὶ ν' ἀπορρέῃ ἀπὸ ἐσωτερικὴν ὥθησιν καὶ οὐχὶ ἀπὸ ἐξωτερικὸν καταναγκασμόν, διότι τότε καταντᾷ κουραστικὴ καὶ μισητὴ μὲ ἀποτέλεσμα νὰ μισήσουν οἱ μαθηταὶ τὸ σχολεῖον, τὸ βιβλίον καὶ τὴν ἐργασίαν ἐπὶ ἀνυπολογίστῳ βλάβῃ τῆς μορφώσεώς των καὶ τῆς αὐτοαγωγῆς των.

Ἡ εἰς τὰ νυκτερινὰ σχολεῖα ἐργασία διὰ τὸν διδάσκαλον τυγχάνει λίαν κουραστικὴ, ἀνθυγιεινὴ καὶ ἐπικίνδυνος δι' αὐτὸ ὁ εἰς τὰ νυκτερινὰ σχολεῖα ἐργαζόμενος δημῳλὸς ἢ πρέπει ν' ἀπαλλαγῇ ἀναλόγου ἐργασίας τῶν ἡμερησίων δημ. σχολείων ἢ νὰ ἐπιτραπῇ εἰς αὐτὸν νὰ τροποποιήσῃ τὸ ὥραριον ἐργασίας του εἰς τὸ ἡμερήσιον δημ. σχολεῖον καὶ νὰ ἐπιτραπῇ νὰ ἐργασθῇ οὗτος πρὸ μεσημβρίας μόνον, ἀφιεμένον τοῦ ἀπογεύματος δι' ἀνάπαυαν.

Κοντὰ σ' ὅλα τ' ἀνωτέρω χρειάζεται καὶ πρέπει καὶ ἐν τῷ παρόντι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι νὰ παύσῃ νὰ τροφοδοτῇται ὁ ἀναλφαβητισμός. Διὰ νὰ γίνῃ δὲ τοῦτο πρέπει ἡ πολιτικὴ ἡγεσία τοῦ τόπου νὰ συλλάβῃ καὶ ἐνστερνισθῇ τὸ μέγα τῆς παιδείας πρόβλημα, τὸ ὁποῖον εἶναι ὅμοιον μὲ τὴν διάσωσιν τῆς φυλῆς μας καὶ νὰ στηρίξῃ καὶ ρυθμίσῃ αὐτὸ ἐπὶ βάσεων ἰσχυρῶν καὶ ἀκλονήτων διὰ τῆς ἐπιλύσεως ὅλων τῶν προβλημάτων, τὰ ὁποῖα ἀπασχολοῦν τὰ λαϊκὰ σχολεῖα καὶ τοὺς ἐργάτας αὐτοῦ.

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ Ι. ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ

Ἡ ἀποτυχία εἶναι πρὸ ὀδυνηρῇ στὰ ἀγόρια παρὰ στὰ κορίτσια, καὶ πρέπει ἴσως ν' ἀναθεωρήσουμε τὴν ἄρκετὰ δι-
αδομένη γνώμη πὼς πρέπει νὰ φερνό-
μαστε «μὲ ἡπιώτητα» στὰ κορίτσια καὶ
νὰ τιμωροῦμε πρὸ αὐστηρὰ τὰ ἀγόρια.

Charles Bried

Διευθύνσεις συμφώνως τῷ ἀρθρῳ 6 § 1
τοῦ Α. Ν. 1092/1938

Ἐκδότης: Διδ. Ὁμοσπονδία Ἑλλάδος
Πρόεδρος: ΗΛ. ΑΣΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Κατοικία: Τιμοξένους 10 — Ἀθήναι

Ὑπεύθυνος Τυπογραφείου
Ἐκδοτικὸς Οἶκος ΙΩΑΝ. ΚΑΜΠΑΝΑ
Ν. Σκουλίδης, Μπριμπίλη 10 Ἀθήναι

ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΞΙΑ

ΥΠΟ Α. Β. ΤΣΙΜΠΟΥΛΗ
Δημίου Σαραβαλλίου Πατρών

Ο φιλόσοφος Kant παραδέχεται, ότι τέσσερα είναι τα μεγάλα ερωτηματικά, πού αντιμετωπίζει ο άνθρωπος στη ζωή του: 1) Τί μπορώ να γνωρίσω; (Δηλαδή: ποιά είναι τα όρια της γνώσεώς μου;) 2) Τί πρέπει να πράξω; 3) Τί μπορώ να περιμένω για το μέλλον; (για το αιώνιο μέλλον) και 4) Τί είναι ο άνθρωπος;

Η απάντησις στα βασικά αυτά ερωτήματα—δχι εύκολη—θα εξαρτηθῇ ἀπὸ τὴν ἀπάντησι, πού θὰ δώσῃ ὁ καθένας στὸ τέταρτον ἐρώτημα: *Τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος;*

Δὲν θὰ ἀσχοληθῶ μὲ τοὺς ὁρισμούς, πού ἐδόθη-
καν κατὰ καιρούς, στὴν ἔννοια «ἄνθρωπος», οὔτε θὰ ἐπιχειρήσω νὰ ἀπαντήσω στὸ τέταρτον ἐρώτημα τοῦ σοφοῦ τῆς Καινιξβέργης. Καὶ ἀρμόδιος, γιὰ ἓνα τέ-
τοιο ἔργο, δὲν εἰμαι, καὶ ἐπίγνωσι τῆς ἀδυναμίας μου ἔχω, διότι «ισχνόφωνος καὶ βραδύγλωσσος εἰμί».
Ἐνα πρᾶγμα μόνον ἐπιθυμῶ νὰ τονίσω ἐδῶ: «Ὅτι, δηλαδή, οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας (ἀπὸ τὸν Ὅμηρο μέχρι τὸν Ἀριστοτέλη) ἐθεώρησαν τὸν ἄνθρωπον ὡς τὸ «ἀνώτατον», μετὰ τὸν Θεόν, ὃν στὴ φύσι. Τὸν ἄνθρωπο, λοιπόν, ὅπως καὶ ἂν τὸν ὀρίσωμε, πρέπει νὰ διακρίνουν μερικὲς βασικὲς ἰδιότητες, οἱ ὁποῖες, ἂν λείπουν, τοῦ ἀφαιροῦν τὴ διακριτικὴ αὐτὴ θέσι μέσα στὴ φύσι. Τὸ σύνολον δὲ αὐτῶν τῶν ἰδιοτήτων ἀποτελεῖ, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ φράσις, *τὴν ἀνθρωπιὰ τοῦ ἀνθρώπου*.

Ἐνα βασικὸ γνώρισμα τῆς ἀνθρωπιᾶς εἶναι ὁ *σεβασμὸς πρὸς τὸν ἑαυτὸ μας*. Αὐτό, βέβαια, δὲν εἶναι εὐκόλο. «*Χαλεπὸν ἑαυτὸν γινῶναι*», ἐτόνισαν οἱ δαιμόνιοι πρόγονοί μας. Καὶ ὅμως, παρὰ τὴ δυσκολία αὐτή, εἶναι ἀνάγκη, ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ μάλιστα, νὰ γνωρίσωμε τὸν ἑαυτὸ μας, τὸν ὅποιον, ἀσφαλῶς, δὲν γνωρίζομε! Δὲν εἶναι τιμητικὸ γιὰ τὸν ἄνθρωπο νὰ ἐπιχειρῇ τὴν ἐξερεύνησι τοῦ Διαστήματος, μὲ τοὺς ἐξαπολυομένους, κάθε τόσο, «δορυφόρους» καὶ πυραύλους, καὶ νὰ ἀγνοῇ τὸν ἑαυτὸ του!

Στὸ πρῶτο ἐρώτημα, λοιπόν, τοῦ δημιουργοῦ τῆς «Κριτικῆς τοῦ καθαροῦ λόγου» θὰ πρέπει, νομίζω, νὰ ἀπαντήσωμε: *Πρέπει νὰ ἀποβλέπω ἀδιάκοπα στὴ γνώσι, τὴ βαθύτερη γνώσι, τοῦ ἑαυτοῦ μου*. Μόνο μὴ τέτοια ἀδιάκοπη, εἰλικρινὴς καὶ ἐπίπονη προσπάθεια θὰ μᾶς κατευθύνῃ στὴν ἐκτέλεση πράξεων, οἱ ὁποῖες καὶ τὸ Σύνολο θὰ ὠφελοῦν καὶ στὴ δοκιμασία τοῦ χρόνου θὰ ἀντέχουν. Μόνο ἡ γνώσις τοῦ ἑαυτοῦ μας θὰ ὁδηγῇ τὴ φιλοδοξία μας, τὴν εὐγενὴ φιλοδοξία μας, στὴ ζωή καὶ θὰ μᾶς κἀνὴ χρήσιμους κοινωνικοὺς παράγοντας. Τὸ μέτρον τῆς δικῆς μας ἀξίας θὰ τὸ δίνωμε *ἐμεῖς* στὸν ἑαυτὸ μας, *ὄχι οἱ ἄλλοι*. Ἀγνοοῦντες τὴν πραγματικὴ μας ἀξία, τίς πραγματικὰς μας δυνάμεις, θὰ γίνωμε πρόξενοι κακοῦ στοὺς συνανθρώπους μας. *«Λεινὸν γὰρ ἡ ἀγνοία καὶ πολλῶν κακῶν τοῖς ἀνθρώποις αἰτία»*, κατὰ τὸν Δουκιανόν.

Ὅταν ἡ φιλοδοξία μας δὲν στηρίζεται στὴν ἐπίγνωσι τῆς πραγματικῆς μας ἀξίας, τότε θὰ ἐπιζητοῦμε θέσεις κοινωνικὰς καὶ τίτλους, γιὰ τοὺς ὁποῖους δὲν εἴμεθα ἀξιοί. Καὶ τότε μολονότι θὰ προσπαθοῦμε νὰ κάμωμε χρῆσι τῆς δυνάμεως καὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς θέσεώς μας, γιὰ νὰ «κρατηθοῦμε» καὶ νὰ κρύψωμε τὴν πνευματικὴ γυμνότητα, δὲν θὰ κατορθώνουμε τίποτ' ἄλλο, παρὰ νὰ καταντοῦμε περισσότερο γελοῖοι, γιὰτὶ *αὐτὸς ὁ τόπος τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ αὐτὸν ἐντιμὸν ποιεῖν*.

Ὅταν μία μετριότης ἀνέρχεται σὲ ὑψηλὰ κοινωνικὰ ἀξιώματα—κανόν, σχεδόν, γιὰ τὴν ἐποχὴ μας, ἀφοῦ τὰ κοράλλια βρίσκονται στὸ βυθὸ καὶ οἱ φελλοὶ ἐπιπλέουν—θὰ κατατρώχεται ἀδιάκοπα ἀπὸ τὸ ἰσχυρὸ τῆς μειονεξίας συναίσθημα. Καὶ τὸ συναίσθημα αὐτὸ ἀναγκάζει τὰ άτομα αὐτὰ νὰ βλέπουν παντοῦ ἐχθρούς, οἱ ὁποῖοι τὰ ἐπιβουλεύονται καὶ ἐποφθαλμιοῦν τὴ θέσι τους, ζητοῦν νὰ πάρουν τὴν εὐτυχία τους! Ἐνα καταστάλαγμα σοφίας λέει: *«Τὸ νὰ φοβᾶται κανεὶς τοὺς ἐχθρούς του εἶναι ἐλάττωμα, τὸ νὰ φοβᾶται ὁμῶς τοὺς φίλους του, τοὺς νόμους, τὸν Θεόν, εἶναι προτέρημα. Νὰ εἶναι, δηλαδή, ἀφοβὸς καὶ δειλὸς μαζί»*. Οἱ κατέχοντες «παρ' ἀξίαν» τίς θέσεις καὶ τὰ κοινωνικὰ ἀξιώματα μόνον τοὺς ἐχθροὺς (πραγματικοὺς ἢ φανταστικούς, ἀδιάφορο) φοβοῦνται. Τίποτε ἄλλο!

Οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἀνάξια κατέχουν μὴ θέσι, οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν προσωπικὴ ἀξία, ὄχι μόνον δὲν τιμοῦν τὴ θέσι, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκθέτουν. Τὴν ἐκθέτουν, γιὰτὶ παρουσιάζονται ὡς *αὐτόφωτα*, ἐνῶ εἶναι *ἀτερόφωτα*. Τὴν ἐκθέτουν, γιὰτὶ δὲν ἔχουν μέσα τους δυνάμεις δημιουργικὰς, ἀλλὰ δυνάμεις καταστρεπτικὰς. Κάθε ἐνεργεῖα τους κινεῖ τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐμπάθεια. Μικροὶ αὐτοί, δὲν ἔμπορουν ν' ἀνέλθουν στὸ μεγαλεῖον τῶν πραγματικῶν ἀξιών, τίς ὁποῖες προσπαθοῦν νὰ κατεβάσουν στὸ δικό τους ἐπίπεδο καὶ νὰ διασύρουν! Εἶναι οἱ αἰώνιοι Φαρισαῖοι, τοὺς ὁποῖους τόσον αὐστηρά, ἀλλὰ καὶ δίκαια, ἐστηλίτευσεν ὁ Θεὸς Ναζωραῖος. Εἶναι τὰ ἐμπόδια, οἱ τροχοπέδες, τῆς πραγματικῆς κοινωνικῆς προόδου, πού συστηματικὰ ἀποφεύγουν τὸ φῶς, ἀπὸ φόβο μήπως τυφλωθοῦν τ' ἄρρωστα μάτια τους. *«Τὸ ἀγαθὸν θὰ ἐβάδιζεν ἀνετώτερα τὸ δρόμο του, ἂν οἱ ἀνίκανοι νὰ τὸ ἀκολουθήσουν δὲν τοῦ ἔφραζαν τὸ δρόμον»*, γράφει ὁ Σοπενχάουερ. Ζητοῦν οἱ ἀνίκανοι νὰ στολισθοῦν μὲ τιμὰς καὶ νὰ κρύψουν μὲ τὴν αἴγλη τοῦ ἀξιώματος, τὴν ἔλλειψι προσωπικότητος, λησμονοῦντες, ὅτι, ἔτσι, γίνονται *αἰδῶλα ἐπαίσχυντα*. Ὁ Σόλων ἀναφέρει, ὅτι κάποτε ὁ Κροῖσος, ἀφοῦ ἐστολίσθηκε μὲ κάθε εἶδους στολίδια, ἐκάθισε στὸ θρόνον του καὶ τὸν ἐρώτησε, ἂν εἶχε ἴδεῖ ἄλλο θῆαμα ὠραιότερο. Καὶ ὁ Σόλων τοῦ ἔδωσε τὴν ἀπάντησι: «Ἀλεκτρούνας καὶ φασιανούς καὶ ταῶς» φυσικῶ γὰρ ἀνθεὶ κεκόσμηται».

Ἡ ἄνοδος πρὸς τὰ ἀξιώματα ἀπαιτεῖ, ὅπως, ὅσοι ἐπιθυμοῦν αὐτήν, γνωρίζουν, πρῶτα πολὺ καλὰ μάλιστα, τὰ δικά τους προβλήματα. Ἐπειτα εἶναι ὑποχρεωμένοι νὰ γνωρίζουν τὰ προβλήματα τῶν συνανθρώπων τους, τοὺς ὁποίους φιλοδοξοῦν νὰ διοικοῦν κατὰ κάποιον τρόπο. Πολλὰ προβλήματα πρέπει νὰ λύσουν καὶ σὲ πολλὰ ἐρωτηματικά πρέπει νὰ ἀπαντήσουν, ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ τιμοῦν τὴν θέσι. Διαφορετικά, θὰ εἶναι *ἀδδηγοὶ τυφλοὶ*, οἱ ὁποῖοι θὰ ἀξιοῦν νὰ εἶναι *ἄλλων λατροί, αὐτοὶ ἔλκεσι βρύνοντες*.

Μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ναοὺς τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων ὑπῆρχε, δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἐνὸς διαδρόμου, ἓνα κλῆθος ἀπὸ *σφίγγες*. Ἀνάμεσα ἀπ' αὐτὲς ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὁ προσκυνητής, γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν εἴσοδο τοῦ ναοῦ. Ἡ ἐπαξία κατοχὴ μιᾶς κοινωνικῆς θέσεως *εἶναι εἴσοδος εἰς ναόν*, μέσα στὸν ὁποῖον λατρεύεται ἡ προσωπικὴ ἀξία καὶ προσφέρεται θυμίαμα στὴν ἀξία *ἄνθρωπος*. Ἡ εἴσοδος στὸν ναὸν αὐτὸν ἀπαιτεῖ τὸ πέρασμα *ἀπὸ τῆς σφίγγος τῆς αὐτοκαθάρσεως, τοῦ αὐτοελέγχου, τῆς αὐτογνωσίας* !...

Οἱ κισσοὶ ἀνέρχονται μὲ τὴ βοήθεια ὑποστηρίγμάτων. Ἀλλὰ οἱ κισσοὶ εἶναι τὰ παράσιτα στὸ βασίλειο τῶν φυτῶν !...

«Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε», εἶπεν ὁ Κύριος πρὸς τοὺς μαθητὰς Του, τοὺς υἱοὺς Ζεβεδαίου, ὅταν ὠραματίζοντο θρόνους, ἐνῶ Ἐκεῖνος ἀντίκρυε Σταυρόν ! *«Οὐκ οἶδατε τί αἰτεῖσθε»* εἶναι ἡ αἰωνία ἀπάντησις πρὸς ὅλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι, μύω-
πες καθὼς εἶναι, δὲν βλέπουν—ἢ κάνουν πὼς δὲν βλέπουν !—τὴν ἀξία τῶν ἄλλων καὶ τὴ δική τους ἀναξίότητα.

Ὅταν ὁ Νομικὸς ἐκεῖνος ἀπεκάλεσεν «ἀγαθόν» τὸν ὄντως ἀγαθόν, δὲν ἐδέχθηκεν ὁ Ἰησοῦς τὴν προσαγόρευσι. Δὲν παρέλειψε δὲ νὰ τονίσῃ στοὺς μαθητὰς Του νὰ μὴ δέχωνται νὰ ὀνομάζωνται «καθηγηταί», γιὰτὶ Ἔνας εἶναι «ὁ καθηγητής», ὁ Χριστός.

Μόνον ἡ προσωπικὴ ἀξία, ἡ *ὁποία νοεῖται σὲ συνάρεση πάντοτε πρὸς τὴν ἀρετὴν, μόνον αὕτη* πρέπει νὰ εἶναι τὸ μέτρον κρίσεως τῶν ἀνθρώπων. Οἱ θέσεις καὶ οἱ τίτλοι θὰ ἐρχονται, χωρὶς τὰ ἐπιζητοῦνται, μόνον, ὡς ἀμοιβή, ὡς ἀναγνώρισις, ὡς γέρας. Ἡ νόμιμη ἀθλήσις δικαιολογεῖ «τὸν στέφανον». Οὐδεὶς πρέπει νὰ «στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ».

Εἶναι ἀλήθεια ἀναφισβήτητα, ὅτι στὴ σημερινὴ κοινωνία τῶν ἀνθρώπων δὲν στεφανοῦνται, συνήθως, «οἱ νομίμως ἀθλοῦντες». Συχνά, μάλιστα, συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ! Δὲν εἶναι, ὅμως, ἀπαραίτητος ὁ στέφανος καὶ ἡ ἀναγνώρισις. Ἡ ἐσωτερικὴ ἀγαλλίασις, πρὸς δίνει ἡ συνείδησις τῆς ἐκτελέσεως τοῦ καθήκοντος, *ἀποτελεῖ τὴν ὡραιότερην ἱκανοποίησιν* ! Καὶ ἡ προσδοκία αὕτη τῆς ἱκανοποιήσεως τῆς ἐσωτερικῆς θὰ δυναμώνῃ στὸν ἀνηφορικὸν δρόμον αὐτὸν ὅλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι ἠθέλησαν νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Ἀλλωστε, γνωρίζουν, ὅτι ὁ Καύκασος, τὸ κώνειον καὶ ὁ Σταυρὸς ὑπῆρξεν ἡ ἀμοιβὴ τῆς Μεγίστης Προσφορᾶς !... Γνωρίζουν ἀκόμη, ὅτι ἡ ζωὴ τους ἡ ὑποδειγματικὴ εἶναι «κάρφος» γιὰ τοὺς φαύλους, γιὰτὶ γίνεται αὕτη *τὸ μέτρον τῆς*

συγκρίσεως τοῦ κηλιδωμένου βλου τους. Τὸ ἐτόνισεν αὐτὸ ὁ Σολομών : *«...Καὶ ἐνεδρεῦσωμεν τὸν δίκαιον, διὲν δύσχετος ἡμῖν ἐστί, καὶ ἐναντισθῇ τοῖς ἔργοις ἡμῶν, καὶ ἐπιφημίξει ἡμῖν ἁμαρτήματα παιδείας ἡμῶν»* (Προφ. Σολ. Κεφ. δ-, 41).

Πῶς θὰ διορθωθῇ τὸ κακόν ; Πῶς θὰ πληθυνθοῦν οἱ «ὄντως ἄνθρωποι», οἱ ὁποῖοι στὴν ἐποχὴ τῶν «δορυφόρων», εἶναι τόσον σπάνιοι, ὥστε νὰ χρειάζεται, ὅχι τὸ φανάρι τοῦ μεγάλου κυνικοῦ, ἀλλὰ ἰσχυρὸς ἠλεκτρικὸς προβολεὺς, γιὰ τὴν ἀνακάλυψίν τους ; Ἡ γνώμη τοῦ γραφόντος εἶναι, ὅτι ἡ ἐμμονὴ τῶν ἀνωτέρων ἀνθρώπων, τῶν ἀφωσιωμένων εἰς τὸ ἔργον τους στὴ *«γγραμμὴ πλεύσεως»*, πρὸς ἐχάραξαν στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους, ἡ ἀδιαφορία τους γιὰ τὴν «παρ' ἀξίαν» ἄνοδο τῶν ἄλλων, ὁ ἀδιάκοπος ἀγὼν τους πρὸς τὴν τελειοποίησιν, πρὸς τὴν ἠθικὴν ὁλοκλήρωσιν, τὸ φωτεινόν, τέλος, ὑπόδειγμα τῆς ἐνάρετης ζωῆς τους, θὰ ἐλκύσουν καὶ ἄλλους, ὡς «ἡ χρυσαλλὶς περὶ τὸ φῶς». *«Σοφίας οὐ κατισχύσει ποτὲ κακία»*, ἀλλοίμονον δὲ ἐὰν ἡ ἄνοδος τῶν ἀναξίων σὲ ὑψηλὴς κοινωνικὴς θέσεις γίνῃ ἀφορμὴ νὰ σκανδαλισθοῦν οἱ ἐνάρετοι ! Εἶναι ἀνάγκη νὰ τονισθῇ καὶ πάλι : *Ἡ πραγματικὴ ἀξία καλεῖται στὴν θέσιν, δὲν προσφέρεται. Ἀναγνωρίζεται, δὲν αὐτοδιαφημίζεται* !.

Ὁ ἄνθρωπος, μὲ ἀξία προσωπικὴ, *σὲ ὁποιοδήποτε τομέα τῆς κοινωνικῆς ζωῆς καὶ ἂν ὑπηρετῇ*, ἐπιβάλλεται, χωρὶς ἀπειλές, καὶ ἀκτινοβολεῖ ἀπὸ τὸ δικό του πηγαῖο φῶς. Ἡ ὑπεροχὴ του ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἐνῶ αὐτός, ἂν καὶ ἔχη ἀνέλθει σὲ ὑψηλὴς βαθμίδες τῆς κλίμακος τῆς τελειότητος, ἐπαναλαμβάνει τὸ *«οὐκ οἶδα»* τοῦ Σωκράτους, γιὰτὶ βλέπει τὸ ὑπολειπόμενον, πρὸς πλήρη τελείωσίν του, ἀνέφικτον διάστημα ! Τὸ *«ἴσως ἴσθι πᾶσι κἂν προύχης βίω»* ἀποτελεῖ τὸν πολιτικὸν ἀστέρα, πρὸς ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ ἀληθινὴ ὄντοτητα καὶ πραγματικὴ προσωπικὴ ἀξία !

Ἐκεῖνος, πρὸς ἔχει κατορθώσει σὲ κάθε στιγμὴ τῆς ζωῆς του νὰ ἐνεργῇ—ἡ πράξις εἶναι δυσκολώτερη ἀπὸ τὴν γνῶσιν—κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἡ ἐνέργειά του νὰ ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ σύνολον, ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς *ῥῆ* πραγματικὰ καὶ ἀφήνει ἐποχὴ. *«Εἶσαι ἐνοχος ἀπέναντι τοῦ Θεοῦ, τονίζει ὁ Γκαῖτε στὸ Φάουστ, ὅταν δὲν κατορθώσης, σὲ κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ νὰ ὑπάρχῃς. Θαρρεῖς, διὲν ἡ ὑπαρξίς σου ἐξαεῖται ἀπὸ τὸ χρόνον ; Οἱ πράξεις μας εἶναι ἡ ἐποχὴ μας»*. Μήπως καὶ ἡ Γραφὴ δὲν τονίζει τὸ *«γῆρας τίμιον οὐ τὸ πολυχρόνιον, οὐδ' ἀριθμῶ ἐτῶν μεμέτρηται ;»*.

Ἡ σημερινὴ ἐποχὴ, ἐποχὴ μεγάλων τεχνικῶν προόδων, ὑστερεῖ καταπληκτικὰ σὲ ἐσωτερικότητα, δηλαδὴ σὲ οὐσιαστικὴν ἄνοδο τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀνθρώπου, σὲ πνευματικότητα. Δὲν κατῳρθώσεν ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος, παρὰ τὰ τεράστια τεχνικὰ ἐπιτεύγματά του, νὰ διώξῃ ἀπὸ τὴ γῆ τὸ μῖσος, τὴν ἀγωνία, τὴν κακία, τὸ φόβο, τὰ δάκρυα, τοὺς πολέμους, τὰ αἵματα. Μεθυσμένος ἀπὸ τῆς ἐπιτυχίας του, αὐτοηδονιζόμενος, δὲν βλέπει, σὰν τὴ γάτα τοῦ Αἰσώπου, ὅτι ὁδηγεῖται στὴ βέβαιη καταστροφὴ !

Μεγίστη εἶναι ἡ εὐθύνη τῶν ἡγετῶν (ἐκκλησιαστικῶν, πολιτικῶν, πνευματικῶν) γιὰ τὴν κατάστα-

ΛΑΪΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ

1. Ὁ ἥλιος πορφύρωνε τίς γύρω κορφές τῆς Χρυσοπηγῆς μας⁽¹⁾. Οἱ ἀγωγιάντες ξεπέζεψαν στήν πηγὴ. Καιρὸς νὰ ξεκουρασθοῦν. Εἶναι δύσκολη ἡ δουλειὰ τους. Κόβουν ξύλα, τὰ κατεβάζουν στίς Σέρρες καὶ τὰ πωλοῦν. Χρόνια τώρα γίνεται αὐτὴ ἡ δουλειὰ. Οἱ μεγάλοι μαθαίνουν στοὺς μικροὺς τὴν τέχνη τοῦ ξυλοκόπου. Κι' ἐκεῖνοι ἀργότερα θὰ κάνουν τὸ ἴδιο στὰ παιδιὰ τους. Μέσα ἀπ' αὐτὸ τὸ καραβάνι τῶν «βουνίσιων ἀνθρώπων» ξεχωρίζουν οἱ γέροι. Φιγοῦρες πραγματικῆς τῶν παραμυθιῶν. Κι' ἀπ' ἄλλους ἕνας ξεχωρίζει ποὺ παρὰ τὰ 95 του χρόνια συνεχίζει τὴ δουλειὰ. Ἐχει πάντα κέφι

1. Τοποθεσία 12 χιλ. ἔξω ἀπ' τὴν πόλη τῶν Σερρῶν.

σιν αὐτήν. Πρέπει πρῶτοι αὐτοὶ νὰ ἀντιληφθοῦν, ὅτι ἡ προσπάθεια κατακτήσεως τοῦ διαστήματος πρέπει νὰ ἀκολουθήσῃ *τὴν ἐξάλειψιν τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας ἀπὸ τὸν πλανήτη μας*. Ἀνήκει, βέβαια, κάθε τιμὴ στὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα, γιὰ τὴν προσπάθεια καὶ τὰ ἀρχικὰ του ἐπιτεύγματα. Πρέπει ὅμως, νὰ γίνῃ ἀντιληπτόν, ὅτι προέχει ἡ τακτοποίησις τῶν γῆινων πραγμάτων !...

Ἡ διδασκαλία τοῦ Ναζωραίου, διδασκαλία, κατ' ἐξοχὴν, τῆς ἀγάπης, πρέπει νὰ ἀρχίσῃ νὰ γίνεται ὁ ρυθμιστὴς τῶν σχέσεων τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν λαῶν. Εἶναι θλιβερόν, ὅτι «οἱ ἰσχυροὶ» τῶν λαῶν μὲ πείσμα ἐστάθησαν μακριὰ ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ Μεγάλου Εἰρηνοποιῦ !

Μέχρι τὴν ἡμέρα, ποὺ θὰ τὸ ἀντιληφθοῦν—καὶ εὐχόμεθα νὰ μὴν εἶναι μακριὰ αὐτὴ—πρέπει, ὅσοι ἐνδιαφέρονται πραγματικὰ γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσοι πιστεύουν *ὅχι ὅ,τι τοὺς συμφέρει ἀλλ' ὅ,τι εἶναι ἀληθινό*, ὅσοι πιστεύουν στὴν ἀξία «ἀνθρώπου», νὰ σκέπτονται, νὰ κινοῦνται καὶ νὰ ἐνεργοῦν γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Συνόλου. Ὅταν δὲ οἱ ἀνώτεροι σὲ ἦθος καὶ σὲ πνευματικότητα ἀνθρώποι ἀνέρχονται σὲ ἀξιώματα ἀντάξια—ποῖα εὐτυχὴς σύμπτωσης!—ἄς μὴ λησμονοῦν ποτὲ τὴ σοφὴ ρῆσιν τῶν ἀρχαίων προγόνων μας: *«Εἰς ἀρχὴν κατασταθεῖς, μηδενὶ χρεὼ πονηρῶ τὰς διοικήσεις»* ὧν γὰρ ἀνέκεινος ἀμάρτη, σοὶ τὰς αἰτίας ἀναθήσουσιν» (Ἰσοκρ. πρὸς Δημόκ.).

Δὲν παραγνωρίζει, βέβαια, κανεὶς, ὅτι *«πεφυκάμεν καὶ ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ ἀμαρτάνειν»*, ὅτι ἡ ἀτέλεια εἶναι σύμφυτη πρὸς τὸν ἀνθρώπον ἰδιότης. Κανεὶς ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονῇ, ὅτι ὁ συνεχὴς καὶ ἀδιάκοπος ἀγὼν πρὸς τίς κατώτερες ὁρμές, πρὸς τὰ ἐγωϊστικὰ ἐνστικτα τοῦ ἀνθρώπου ἐπιφέρει ἀποτελέσματα ἀξιοθαύμαστα καὶ ἀποτελεῖ τὸ ἀποτελεσματικώτερον ὅπλον ἐναντίον τῆς μικρότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀσχημιῶν τῆς ζωῆς. Ἀποτελεῖ, ὁ ἀγὼν αὐτός, πρὸς αὐτοτελείωσιν, τὸν πιστότερον σύμμαχον τῆς ἀρετῆς, τῆς ὁποίας *«ἀπας ὁ ὑπὸ γῆν καὶ ὑπὲρ γῆν χρυσὸς οὐκ ἀντάξιός»*.

ΑΝΔΡ. Β. ΤΣΙΜΠΟΥΛΗΣ

γιὰ κουβέντα. Στὰ νεανικά του χρόνια ἦταν ναυτικός. Ξέρει πολλὰς ἱστορίας. Γνωρίζει τὸν τόπο σπιθαμὴ πρὸς σπιθαμὴ. Γερωντάκι ἀγαθό. Σὰν ἄλλους τοὺς Ἑλληνες χωρικοὺς καὶ ψαράδες. Τὸν λένε Μπάρμπα Βάγκο... Τὸν καλησπερίζω. Κάθομαι κοντά του. Πιάνομε τὴν κουβέντα γύρω ἀπ' τὴ δουλειὰ του, ἀπ' τὸ-χωριό του, ἀπ' τὴν Χρυσοπηγὴ... Μονάχα γιὰ τὴ θαλασσί-νὴ ζωὴ δὲν ἀναφέρει τίποτε. Τὸν πίκρανε πολὺ. Δὲν θέλει πιά οὔτε λέξη νὰ πῇ γιὰ τὴν πρώτη του ζωὴ...

...Κι' ὁ μπάρμπα Βάγκος ἀρχίζει νὰ λήθῃ τὴν ἱστορίαν τῆς Χρυσοπηγῆς.

—Λοιπόν, ποὺ λές; ἦταν ἕνας καιρὸς ποὺ ἐδῶ πάνω δὲν ὑπῆρχε τίποτε. Πουρνάρια. Ἀγριότοπος. Καὶ στὴ θέσῃ τούτῃ λίγο νερὸ ποὺ ἐφθανε ἐδῶ ἀπὸ κάποια νερομάνα καὶ ἐπαίρνε τὸν κατήφορο γιὰ τὴ χαράδρα. Οὔτε ζωντανὰ μποροῦσαν νὰ ποτισθοῦν, οὔτε καὶ ἀνθρώποι νὰ ξεδιψάσουν...

—Βρέθηκε, ποὺ λές, ἕνας χριστιανὸς ἀπ' τίς Σέρρες. Περνοῦσε τακτικὰ ἀπ' ἐδῶ ἀνεβαίνοντας στὸν Ἀἰλιά. Χρυσόχοο τὸν λέγανε. Ἐβαλε λοιπόν ἕνα μαστορὴ. Μάζεψε τὸ νερὸ. Ἐκτίσε τὴ βρύση. Τακτοποίησε τὴν πεζούλα τούτῃ. Ἐβαλε κι ἕνα τάσι γιὰ νὰ πίνουν νερὸ οἱ διαβάτες. Λένε πῶς τὸ τάσι ἦταν ἀσημένιο. Κι' οἱ πατέρες μας ξεπέζεψαν ἐδῶ. Ξεδιψοῦσαν. Κι' εὐλογοῦσαν τὸ Χρυσόχοο. Κι' ἡ πηγὴ κι' ὁ τόπος τοῦτος πῆρε τ' ὄνομα «Κουγιουμτζή-Σουτ» ποὺ θὰ πῇ «νερὸ τοῦ Χρυσόχου».

—Ὅλα αὐτὰ, ὅπως καταλαβαίνεις, γινόνταν ἐπὶ τουρκοκρατίας.

Αὐτὰ μοῦπε ἐκεῖνο τ' ἀπόγευμα ὁ μπάρμπα Βάγγος...

2. Οἱ τοποθεσίες, τὰ αἰωνόβια δέντρα, τὰ γεφύρια, οἱ γκρεμισμένες ἐκκλησίαι, τὰ ξωκκλήσια, τὰ μοναστήρια, τ' ἀρχοντόσπιτα, οἱ καθαρὲς πηγές, οἱ βρυσοὺλες, ὅλα σχεδὸν ἔξω στὸ ὕπαιθρο ἔχουν τὴν ἱστορίαν τους. Τ' ὄνομά τους συνδιάζεται μὲ μιὰ παράδοση.

Πλούσιο ὕλικό μας δίνουν οἱ λαϊκὲς μας παραδόσεις.

Ἐνας φωτισμένος δάσκαλος θὰ τίς προσέξῃ ὅσο πρέπει. Τὸ Νέο Σχολεῖο μὲ τὴν Ἑνίαία διδασκαλία καὶ μὲ τὰ Κέντρα ἐνδιαφέροντος δίδει εὐκαιρίες νὰ σταματήσουμε καὶ εὐκαιριακὰ νὰ ξεδιψάσουμε τὴν ἀχόρταγὴ ψυχὴ τῶν μαθητῶν μας γιὰ «γνώση» κι' ἀπ' τίς κρυστάλλινες πηγές ποὺ λέγονται «ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ».

Ἄς προσέξουμε τὰ παρακάτω σημεῖα :

α) Ὅταν ἐπεξεργαζώμαστε μιὰ «Πατριδογνωστικὴ ἐνότητα» νὰ σταματοῦμε στὰ ἀντικείμενα ποῦναι δεμένα μὲ τὴν παράδοση καὶ τὸ θρόλο. Ὅμορφο εἶναι τὰ παιδιὰ ν' ἀκοῦν τίς

ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Παιδαγωγικού Συνεδρίου Δημίων Περιφέρειας Ήλειας συγκροτηθέντος ἐν Πύργῳ ἀπὸ 13-17 Ἰουνίου 1957

Ἀπὸ τῆς 13ης μέχρι τῆς 17ης Ἰουνίου 1957 ἔλαβε χώραν Παιδαγωγικὸν Συνέδριον τῶν Δημοδιδασκάλων τῆς Ἑκπαιδευτικῆς περιφέρειας Ήλειας ἐν Πύργῳ καὶ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων Ήλειας κ. Κων. Κολοβοῦ.

Κατὰ τὴν πρώτην ἡμέραν (13-6-1957) τὸ συνέδριον ἀπασχολήθη μὲ τὰ κάτωθι θέματα:

1) *Σχολικαὶ ἑορταί*, ὑπὸ Κων. Κολοβοῦ, Ἐπιθεωρητοῦ Δημοτικῶν Σχολείων.

2) *Ὁ διδάσκαλος ὡς μορφωτικὸς καὶ ἐκπολιτιστικὸς παράγων*, ὑπὸ τῶν δημίων Κων. Σπηλιοπούλου καὶ Ἀσπασίας Διαμαντοπούλου.

Κατὰ τὴν δευτέραν ἡμέραν (14-6-57) τὸ συνέδριον ἀπασχολήθη μὲ διδασκαλίαν εἰς τὰς Α', Β' καὶ Γ' τάξεις τοῦ Β' (προτύπου) ἑξατάξιου Δημοτικοῦ Σχολείου Πύργου ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ συστήματος τῆς Ἑνιαίας Συγκεντρωτικῆς Διδασκαλίας ἀντιστοίχως ὑπὸ τῶν διδασκαλιστῶν α) Χαρίκλειας Γεωργίου, β) Λουίζας Μπαξιβάνη καὶ ὑπὸ τοῦ δημίου Παναγιώτου Παναγιωτοπούλου.

Κατὰ τὴν τρίτην ἡμέραν (15-6-57) τὸ συνέδριον

σχετικὲς διηγήσεις ἀπὸ γέροντος, κτηνοτρόφου, βοσκούς, μοναχοὺς κ. ἄ. Τότε ἡ παράδοση καὶ ὁ θρύλος μεταγγίζονται μὲ τὸν ζεστό λόγον ποὺ βγαίνει κατ' εὐθείαν ἀπ' τὴν ἀπλοϊκὴ λαϊκὴ καρδιά...

β) Νὰ πλουτίζωμε τὴν Μαθητικὴν μας βιβλιοθήκην μὲ βιβλία λαογραφικοῦ περιεχομένου. (Σπανίζουν τέτοιες παιδικὲς ἐκδόσεις γιὰ νὰ μὴ πῶ εἶναι ἀνύπαρκτες). Καὶ ἀποκόμματα σχετικὰ ἀκόμη ἀπὸ παιδικὰ περιοδικὰ μποροῦν νὰ συγκεντρώνωνται σ' ἓνα φάκελλο ντισσιέ.

γ) Στὰ προγράμματα τῶν ἡμερησίων ἀλλὰ καὶ πολυήμερων ἐκδρομῶν νὰ ἐξετάζουμε μαζὺ μὲ τοὺς μαθητὲς μας τὰ λαογραφικὰ στοιχεῖα, τοπωνυμίες κ.λ.π.

δ) Νὰ ζητοῦμε πληροφορίες διὰ τῶν μαθητῶν μας (ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ) γιὰ ἓνα φρούριον, μιὰ γέφυρα ἢ μιὰ σπηλιά ποὺ ὑπάρχει στὴ στενότερη πατρίδα μας.

ε) Ν' ἀλληλογραφοῦν οἱ μαθητὲς μας μὲ ἄλλους μαθητὲς τῶν γύρω χωριῶν, κωμοπόλεων καὶ πόλεων τοῦ Νομοῦ τῶν, ἀνταλλάσσοντας σχετικὲς πληροφορίες καὶ φωτογραφίες ἀπὸ τὶς παραδόσεις τῆς «στενότερης πατρίδας».

* *

Θὰ σταματήσω ἐδῶ γιατί πιστεύω πὺς κάθε δάσκαλος εἶναι σὲ θέσιν νὰ βρῇ καὶ ἄλλα μέσα συγγενικά μὲ τὰ παραπάνω.

Τὸ κέρδος θάναί μεγάλο.

Τὰ ἦθη, τὰ ἔθιμα καὶ γενικὰ τίς παραδόσεις τοῦ λαοῦ μας πρέπει νὰ τίς γνωρίζῃ ὁ καθένας ἀπὸ μικρὸς. Γιατὶ ἀποτελοῦν τοὺς χρυσοὺς κρίκους τῆς ΔΙΑΡΚΕΙΑΣ τοῦ ἔθνους μας, μέσα στὸ διάβα τοῦ χρόνου...

Μ. ΜΑΝΤΖΟΥΡΙΑΔΗΣ

ἀπασχολήθη μὲ διδασκαλίαν Ἀναγνώσεως, Γεωγραφίας καὶ Φύσ, Ἱστορίας εἰς τὰς Δ', Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις τοῦ αὐτοῦ σχολείου ἀντιστοίχως ὑπὸ τῶν δημίων α) Λουκᾶ Παπαδάτου, β) Ὀδυσσεὺς Κωνταντοπούλου καὶ γ) Ἀναστασίου Πιέρρου.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 15ης ἐδόθη σχολικὴ ἑορτὴ ὑπὸ τῶν μαθητῶν τοῦ αὐτοῦ ὡς ἀνω σχολείου ὡς ἐφαρμογὴ τῶν ὑπὸ τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Κων. Κολοβοῦ εἰσηγηθέντων περὶ Σχολικῶν ἑορτῶν.

Τὴν 17ην Ἰουνίου οἱ σύνεδροι ἐπεσκέφθησαν τὴν Χειροτεχνικὴν Ἐκθεσιν πάντων τῶν σχολείων τῆς Περιφέρειας.

Θέμα 1ον. Σχολικαὶ ἑορταί. (Σπουδαιότης, σκοπός, ἔννοια καὶ θέσις τῶν ἑορτῶν ἐν τῷ συγχρόνῳ σχολείῳ). Ὑπὸ Κων. Κολοβοῦ, Ἐπιθεωρητοῦ Δημ. Σχολείων.

Α' Σημασία—Σκοπός—Ἐννοια

1) Ἡ σχολικὴ ἑορτὴ εἶναι καὶ πρέπει νὰ θεωρεῖται μία ἀπὸ τὰς 4 θεμελιώδεις μορφὰς τῆς ἀγωγῆς (παιγνίδι - ἐργασία - λόγος - ἑορτὴ) καὶ ὡς τοιαύτην πρέπει νὰ τὴν βλέπῃ τὸ σχολεῖον.

2) Ἡ ἑορτὴ καλλιεργεῖ τὴν ἀγωγὴν τοῦ προφορικοῦ λόγου, διότι τὰ παιδιὰ μανθάνουν νὰ ὁμιλοῦν ὀρθῶς καὶ εὐχερῶς.

3) Δίδει εὐκαιρίαν δι' αὐθόρμητον καὶ δημιουργικὴν ἐργασίαν τῶν μαθητῶν, ὧν καὶ τὴν αὐτενέργειαν ἀσκεῖ.

4) Ἀναπτύσσει τὸ συναίσθημα καὶ τὴν βούλησιν τῶν μαθητῶν καὶ ἔλκει αὐτοὺς εἰς τὸ σχολεῖον, ἀναπτύσσουσα τὴν ἀγάπην αὐτῶν πρὸς αὐτό.

5) Δημιουργεῖ ἀτμόσφαιραν χαρᾶς καὶ συγκινήσεως εἰς τὴν ψυχὴν τῶν μαθητῶν, ἱκανοποιεῖ τὴν τάσιν τούτων πρὸς τὴν κοινωνικότητα καὶ καλλιεργεῖ τὴν ἀγάπην, ἀλληλεγγύην καὶ εὐγενὴ μεταξὺ τῶν ἁμιλλαν.

6) Προάγει τὸ Θρησκευτικὸν καὶ Ἐθνικὸν ἰδεῶδες, ἀλλὰ καὶ τὸ πολιτιστικὸν τοιοῦτόν, γενικῶς δὲ τιθεμένη ὡς βάσις εἰς τὸ ὅλον ἔργον τοῦ σχολείου, συντελεῖ εἰς τὴν μορφοποίησιν τῶν ὑψίστων ἀξιών καὶ ἰδανικῶν τῆς κοινωνίας.

7) Ἐξυπηρετεῖ τὴν ὕλην τῶν κατωτέρων τάξεων ἐν τῷ πλαίσιῳ τῆς Ε.Σ.Δ. δταν αὕτη ἀποτελεῖ εὐρεῖαν ταύτης ἐνότητα καὶ θεραπεύει τὴν παιδαγωγικὴν ἀρχὴν «Ξεκινᾶτε ἀπὸ τὸ παιδί».

8) Ἀποτελεῖ ἀδιαίρετον σύνολον εἰς τὴν ζωντανὴν πολυμορφίαν τῆς ἀγωγῆς καὶ ἀναπόσπαστον τμήμα τῆς σχολικῆς ζωῆς, διότι θέτει εἰς ἐπαφὴν τὸν μαθητὴν μὲ τὰς ρεοῦσας ζωντανὰς δυνάμεις τῆς Ἐθνικολαϊκῆς μορφώσεως καὶ ἀποτελεῖ ἀπαραίτητον συμπλήρωμα τοῦ διδακτικοῦ καὶ παιδαγωγικοῦ ἔργου τοῦ σχολείου.

9) Ἐπιτυγχάνει τὴν στενωτέραν ἐπαφὴν σχολείου, οἰκογενείας καὶ κοινωνίας καὶ παρέχει εὐκαιρίας παρακολουθήσεως ὑπ' αὐτῆς τῆς ἐν τῷ σχολείῳ συντελουμένης ἐργασίας.

Β' Φύσις καὶ θέσις ἐν τῷ σχολείῳ

1) Ἡ σχολικὴ ἐφορτὴ καθορίζεται ἀπὸ τὸν σχολικὸν βίον εἰς σχολικὰς, θρησκευτικὰς, Ἐθνικὰς, λαϊκὰς, τοπικὰς, ψυχαγωγικὰς.

2. Τὸ περιεχόμενον τῶν ἐφορτῶν θὰ ἀποτελεῖται :

α) ἐξ ἀναπαραστάσεων, δραματοποιήσεων σκηνῶν ἐκ τῆς διδ(λ)ίας πεζῶν, ποιημάτων, μύθων αἰνιγμάτων, παιγνιδίων καὶ ἀνασκοπήσεως διδαχθείσης ὕλης καὶ περιεχομένου γενικῆς κοινωνικῆς ζωῆς. β) Ἐξ αὐτοερευνῆς τῶν μαθητῶν δι' εὗρεσιν καταλλήλου ὕλης καὶ γ) διὰ τῆς προσθήκης συμπληρωματικῆς ὕλης ὑπὸ τοῦ διδ(λ)ου κατ' ἐξαίρεσιν καὶ ὅταν ἔχουν ἐξαντληθῇ αἱ δύο προηγούμεναι πηγαί.

3) Αἱ ἐφορταὶ ἀνάγονται ἀναλόγως τοῦ περιεχομένου τῶν εἰς τοιαύτας διὰ τοὺς μαθητὰς, τοὺς γονεῖς καὶ τὸ κοινόν, μὲ προοπτικὴν πάντοτε τὴν διαπαιδαγώγησιν καὶ τέρψιν πρῶτον τῶν ἀνηλίκων, κατὰ δεύτερον δὲ λόγον τῶν ἐνηλίκων.

4) Ἡ ἐφορτὴ θὰ εἶναι κατὰ τὸ δυνατόν καρπὸς τῆς καθημερινῆς ἐργασίας καὶ κίνητρον διὰ νέαν τοιαύτην καὶ θὰ ἀποβῇ κέντρον ἐργασίας καὶ πηγὴ σχολικῆς δράσεως.

Γ'. Ὁργάνωσις καὶ ἐκτέλεσις

1) Ἡ οὐσία τῆς γνησίας ἐφορτῆς εἶναι χαλάρωσις τῆς ἐντάσεως, ἐπικράτησις σιγῆς καὶ συγχρόνως ἀνοιγμα τῆς ψυχῆς διὰ τὰς πηγὰς τοῦ βάθους δηλ. συγκινητικὴ κατάνυξις.

2) Ἡ ὁρθὴ προπαρασκευὴ καὶ ὁργάνωσις τῆς ἐφορτῆς καὶ ὅχι μόνον ἡ ἀρτία ἐκτέλεσις ἐξασφαλίζει τὴν παιδαγωγικὴν αὐτῆς ἐπιτυχίαν.

3) Εἰς τὴν αὐτενεργὸν δρᾶσιν καὶ πρωτοβουλίαν τῶν μαθητῶν δέον νὰ ἀφήνεται ἡ διακόςμησις τῆς αἰθούσης, ὁ καταρτισμὸς προγράμματος, ἡ ἐκλογὴ ὕλης ἐφορταστικῆς, ἡ γραφὴ πινακίδων, ρητῶν, ἐκλογὴ προσώπων κ.λ.π. μὲ τὴν συμβουλευτικὴν μόνον συνεργασίαν τοῦ διδ(λ)ου.

4) Τὸ σχολεῖον ἀναλόγως τοῦ τύπου του θὰ ἐφορτάζῃ, κατὰ τάξεις, μῆματα καὶ ὡς σύνολον καὶ θὰ μετέχουν τῆς ἐφορτῆς εἰ δυνατόν ὅλοι οἱ μαθηταί.

5) Ὁ ἐφορταστικὸς χῶρος, ἰδίᾳ κατὰ τὰς ἐθνικο-θρησκευτικὰς ἐφορτὰς πρέπει νὰ ἐμπνέῃ ἐπιβλητικότητα μὲ τὴν μυσταγωγίαν τῆς ἐφορτῆς καὶ σεβασμοῦ καὶ γεννᾷ ἀνάλογα συναισθήματα διὰ τοῦ στολισμοῦ του.

Δ'. Εἶδη καὶ ἀριθμὸς σχολικῶν ἐφορτῶν

1) **Αἱ ὑπὸ τῆς Πολιτείας θεσπιζόμεναι ἐφορταί :** Σημαίας, 28η Ὀκτωβρίου, Τριῶν Ἱεραρχῶν, Μητέρας, 25η Μαρτίου.

2) **Σχολικαί :** Ἐνάρξεως καὶ λήξεως μαθημάτων, Χριστουγέννων, Ἀπόκριεω, πανηγυρικῶν γυμναστικῶν ἐπιδειξεων, συμμετοχῆς εἰς ἐκτάκτους ἐφορτασμούς, δοξολογίας, τελετὰς κλπ.

3) **Λαϊκαί :** Ἐκθέσεις ἔργων τέχνης, ἐργοχείρων καὶ χειροτεχνημάτων τῶν μαθητῶν.

4) **Εὐκαιριακαί :** Διὰ τὰς δύο κατωτέρας τάξεις.

Θέμα 2ον. Ὁ διδάσκαλος ὡς μορφωτικὸς καὶ ἐκπολιτιστικὸς παράγων.

Εἰσηγηταί : 1) **Κων. Σπηλιόπουλος**, 2/ταξίου Δημ. Σχολείου Λαστείων. 2) **Ἀσπασ. Δια-**

μαντοπούλου, 2/ταξίου Δημ. Σχολείου Χελιδονίου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ ὑψηλοῦ αὐτοῦ ἔργου, ὁ διδάσκαλος δέον ὅπως :

1) Κέκτηται ἀρτίαν ἐπιστημονικὴν, παιδαγωγικὴν καὶ ἐγκυκλοπαιδικὴν μόρφωσιν τὴν ὁποίαν νὰ ἐπανεξάνῃ διὰ τῆς συνεχοῦς μελέτης.

2) Μεταδίδῃ εἰς τοὺς μαθητὰς του ἀπηκριβωμένας γνώσεις καὶ καλλιεργῇ τὰς δεξιότητας κατὰ τρῶπον μεθοδικὸν καὶ συντελῇ εἰς τὴν ἐμπέδωσιν καὶ ἀξιοποίησιν τῶν διδασκομένων.

3) Ἀναπτύξῃ τὴν χαράν, τὸν ἐνθουσιασμόν, ἐργατικότητα καὶ ἐμπνεύσῃ αἰσιοδοξίαν εἰς τοὺς μαθητὰς του.

4) Ἐχῃ ἥθος καὶ χαρακτῆρα διὰ νὰ παραδειγματίζῃ τοὺς τροφίμους του καὶ τὴν κοινωνίαν γενικώτερον.

5) Ἐχῃ ἐνθεον ζῆλον καὶ ἀναπτύσῃ δραστηριότητα ἀνεξάντλητον ἐν τῇ ἐκτελέσει τοῦ ἔργου του.

6) Πιστεύῃ εἰς τὸ ἔργον του καὶ τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ νὰ αἰσθάνεται ἀγάπην πρὸς τὸ παιδί καὶ τὴν κοινωνίαν γενικῶς.

7) Εἶναι λάτρεως τῶν Ἑλληνοχριστιανικῶν ἰδεωδῶν καὶ νὰ ἐνεργῇ πάντοτε διὰ τὴν διάδοσιν, ἐδραίωσιν καὶ διατήρησιν τούτων.

8) Συνεργάζεται στενῶς μετὰ τῶν ἀρμοδίων παραγόντων διὰ τὴν ἀγωγήν καὶ τῆς ἐξωσχολικῆς νεολαίας, φροντίζων διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀναλφάβητισμοῦ καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ βιοτικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ.

9) Ἡγῆται ἢ μετέχῃ εἰς κοινωφελῇ σωματεῖα καὶ συλλόγους.

10) Εἶναι ἐμπνευστὴς καὶ πρωτοπόρος κάθε συνεταιριστικῆς κινήσεως, διότι αὕτη ἐξυψώνει τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον τοῦ λαοῦ καὶ ἀξιοποιεῖ τὸν μόχθον του.

11) Φροντίζῃ διὰ τὴν ἴδρυσιν μικρῶν καὶ ὑποδειγματικῶν ἀγροτικῆς οἰκονομίας ἐπιχειρήσεων διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ προαγωγήν τῆς οἰκονομικῆς δραστηριότητος τοῦ τόπου.

12) Ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων καὶ τὴν περιφρούρησιν τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων δι' ὧν ἐμεγαλύνθησεν ἡ φυλή μας.

13) Μεριμνᾷ διὰ τὴν συγκέντρωσιν καὶ διαφύλαξιν λαογραφικοῦ ὕλικου, θεραπείῃ τὴν Ἐθνικὴν μουσικὴν, καλλιεργῇ τὴν λαϊκὴν τέχνην καὶ διδασκῇ Ἐθνικοὺς χοροὺς καὶ ἄσματα.

14) Ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν διατήρησιν τῶν ἀρχαιολογικῶν, Βυζαντινῶν καὶ λοιπῶν μνημείων.

15) Συντελῇ εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ πρασίνου καὶ 16) Ἰδρύσῃ ἐξωσχολικοὺς συλλόγους, ἐντευκτήρια, ἀθλητικὰ σωματεῖα κλπ. πρὸς τὸν σκοπὸν τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῆς ἐξωσχολικῆς νεολαίας.

Τέλος τὸ Συνέδριον ἐκφράζει τὴν εὐχὴν, ὅπως ἡ φοίτησις εἰς τὸ δημοτικὸν σχολεῖον αὐξήθῃ κατὰ δύο (2) ἔτη πρὸς πληρεστέραν διαπαιδαγώγησιν καὶ μόρφωσιν τῆς Ἑλληνικῆς νεολαίας, λαμβανομένων πρὸς τοῦτο πάντων τῶν ἀναγκασιούτων μέτρων ὡς πρὸς τὴν αὐξήσιν καὶ κατάρτισιν τοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ καὶ θεραπείαν τῶν λοιπῶν ἀναγκῶν.

(Συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον τεῦχος)

ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

«ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΩΝ ΣΙΩΠΗΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΜΑΣ ΣΧΟΛΕΙΑ» Παν. Γ. Κασσιμάτη, 'Επιθεωρητοῦ Δημ. Σχολείων

Ἐκυκλοφόρησεν εἰς δευτέραν—βελτιωμένην ἔκδοσιν, ἐν ἀπαραίτητον δι' ἡμᾶς τοὺς διδύλους ὡραίον βιβλίον «Τὸ πρόβλημα τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν εἰς τὰ Δημοτικά μας Σχολεῖα» τοῦ κ. Παν. Κασσιμάτη, Ἐπιθ)τοῦ Δημ. Σχολείων Γορτυνίας. Οἱ ἑκδόται τοῦ βιβλίου αὐτοῦ, οἱ ἀδελφοὶ Δουκόπουλοι (Στοᾶ Νικολοῦδῃ 10 Ἀθῆναι) ἐπεμελήθησαν ἰδιαίτερος τῆς καλῆς ἐμφανίσεως τοῦ βιβλίου τούτου, τῶν 90 σελίδων, σχήματος ὀγδόου, καὶ ἀνέλαβον τὴν κυκλοφορίαν του.

Δι' ὅσους ὑπηρετήσαν ἢ ὑπηρετοῦν εἰς 1]τάξια ἢ 2]τάξια Σχολεῖα, εἶναι γνωστὰ αἱ δυσκολίαι τὰς ὁποίας συναντοῦν καθημερινῶς, προκειμένου νὰ καθορίσουν τὰς ἐργασίας, τὰς ὁποίας ὀφείλουν νὰ ἐκτελέσουν οἱ μαθηταὶ μίας ἢ δυὸ τάξεων ἢ ἐνὸς ἢ δύο τμημάτων τοῦ Σχολείου των, ὅταν οἱ ἴδιοι ἐπὶ μίαν ἢ καὶ περισσοτέρας ὥρας θὰ ἀπασχολοῦνται μὲ μίαν ὠρισμένην τάξιν ἢ ὁμάδα μαθητῶν των. Ὁμολογοῦνται κατὰ τρόπον παραστατικὸν ἀπὸ τοὺς συναδέλφους μας εἰς τὰς σελίδας 14-28 τοῦ βιβλίου!

Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἡ νέα αὕτῃ μορφή τῆς διδακτικῆς ἐνεργείας τῶν δλλων μας εἶναι καὶ ἡ πλέον δυσχερὴς καὶ ὀρθῶς ἐτέθη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ὡς πρόβλημα, δεόμενον ἰδιαίτερας προσοχῆς καὶ ἀντιμετωπίσεως.

Λύσιν εἰς αὐτὸ ἔρχεται νὰ δώσῃ ὁ συγγραφεὺς, δι' ὅσων εἰς τὰς 90 σελίδας τοῦ βιβλίου του παραθέτει καὶ εἰς τὰ ὅποια τὸν ὠδήγησε μακρὰ πείρα δλλου καὶ ἐπιθ)τοῦ.

Ἀπὸ τὸ 1949—γράφει ὁ κ. Κασσιμάτης—ἀρχισα νὰ καταπιάνομαι μὲ τὸ ζήτημα αὐτό, νὰ τὸ συζητῶ καὶ νὰ τὸ ἐρευνῶ μὲ τοὺς συναδέλφους δλλους τῆς ὑπαίθρου, μέσα στὰ Σχολεῖα μας, κοντὰ στὰ παιδιὰ μας, γιατί θέλω ν' ἀρχίσωμε κι ἐμεῖς, ἐδὼ κάτω; στὰ φωτισμένα καὶ χαρούμενα τοῦ τόπου μας κλίματα, μὲ τίς γνωστὲς συνθήκας τῆς ζωῆς μας, τῆς ζωῆς τῶν παιδιῶν μας καὶ τῆς ζωῆς τῶν γυρῶν μας, νὰ δημιουργήσωμε δικὰ μας συστήματα καὶ δικούς μας θεσμούς, νὰ μὴν ἀντιγράψωμε συστήματα καὶ καλούπια ποὺ ἔρχονται ἀπὸ σκοτεινὰ καὶ μελαγχολικὰ κλίματα, γιατί αὐτὰ ὀδηγοῦν σὲ ἐλαφρότητες καὶ ζημιώνουν τὸ σκοπὸ μας».

Μὲ σύστημα καὶ σαφήνειαν ὁ συγγραφεὺς διακρίνει, ἐξετάζει καὶ ἀναλύει τὰ ἐπὶ μέρους στοιχεῖα τοῦ προβλήματος, οἷα ἡ ἀξία, ἡ ἐννοια, τὰ εἶδη, ἡ μέθοδος καὶ ὁ ἔλεγχος τῶν Σιωπηρῶν Ἐργασιῶν. Καὶ δὲν σταματᾷ, ἀλλὰ προχωρεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἔχων ὡς ὁδηγὸν του τὰς ἀρχὰς τοῦ Νέου Σχολείου, εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν εἰδικῶν περιπτώσεων, τῶν *Βοηθῶν* τῶν Σιωπηρῶν *Ἀκροάσεων*, τὰς ὁποίας ὀρθῶς θεωρεῖ ὡς ἐν ἀκόμῃ εἶδος Σιωπηρᾶς Ἐργασίας.

Θέλων δὲ νὰ δώσῃ συγκεκριμένην καὶ λιτὴν βοήθειαν εἰς τὸν δλλον, προσθέτει καὶ ἀναλύει καὶ ἄλλα κεφάλαια ὡς π.χ. τὸ περὶ *Μέσων* καὶ περὶ *Ὑλης* ὡς καὶ τὸ περὶ *Ἰδιαίτερας αἰθερόσης*—*Ἐργαστηρίον* τῶν Σιωπηρῶν Ἐργασιῶν.

Τὰ ὅρια τοῦ παρόντος δὲν ἐπιτρέπουν μεγαλυτέραν ἐκτασιν τῆς ἀναλύσεως καὶ κριτικῆς τοῦ βιβλίου. Θὰ ἦτο ὅμως, κατὰ τὴν γνώμην μας, παράλειψις, ἂν δὲν ἐτονίζετο ἡ συμβολὴ τοῦ κ. Κασσιμάτη εἰς τὴν καλυτέραν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου τοῦ δλλου, ὅσον ἀφορᾷ τοῦτο εἰς τὰ ζητήματα τῆς ἐφαρμοσμένης διδακτικῆς εἰς τὸν τόπον μας, διὰ τῆς

ἐκδόσεως τοῦ ὡραίου τούτου βιβλίου. Ἄλλως τε ἐκ τῶν, ἐν τῇ προλόγῳ τῆς Β' ἐκδόσεως, λίαν εὐστόχων παραθέσεων κρίσεων καὶ γνώμῶν δλλων, παιδαγωγῶν καὶ ἄλλων, ἀποδεικνύεται ἡ μεγάλη ἀξία τοῦ βιβλίου καὶ ἡ ὀφέλεια τὴν ὁποίαν θὰ λάβῃ ὁ στοχαστικὸς μελετητὴς του, ἰδίᾳ ὅταν οὗτος συμβαίνει νὰ ὑπηρετῇ εἰς 1]τάξιον ἢ 2]τάξιον Δημ. Σχολεῖον.

II. Τζαβάρας

▼▼

«Η ΝΑΞΟΣ» τοῦ κ. Γεωργ. Μελισσηνοῦ

Ὁ γνωστὸς ἀνὰ τὸ Πανελλήνιον δημοδιδάσκαλος κ. Γεώργιος Μελισσηνὸς ἐκυκλοφόρησεν εἰς δευτέραν βελτιωμένην ἔκδοσιν τὴν μελέτην του «Ἡ Νάξος» μὲ τὸν σεμνὸν ὑπότιτλον—σὲ ἀπλὴ γεωγραφικὴ ἱστορικὴ καὶ γεωλογικὴν ἐπισκόπησιν.—Σκοπὸς τοῦ συγγραφέως κατὰ τὸν πρόλογον τῆς πρώτης ἐκδόσεως, ἦτο νὰ διευκολύνῃ τοὺς μαθητὰς τῶν τριῶν ἀνωτέρων τάξεων τῶν δημοτικῶν σχολείων τῆς Νάξου εἰς τὴν αὐτενεργὸν ἐξέτασιν καὶ γνώσιν τοῦ τόπου των μὲ πατριδογνωστικὴν βάσιν, ἀποτέλεσμα δὲ τῆς προσπάθειάς του, ὅπως παρετήρησε διακεκριμένος Ἀκαδημαϊκὸς (ὁ Νίκος Βέης), ἦτο ὅτι «οὔτε τὸ μεγάλο κουράζει, οὔτε τὸ μικρὸ δυσκολεύει, ἐνῶ ὅλους εὐχαριστεῖ».

Ἡ δευτέρα ἔκδοσις τῆς «Νάξου» ἐνεφάνισε μιν διὰ τῆς ὕλης, πολλὰ κλισέ μὲ ὡραίας εἰκόνας βαθυτυπίας, ἀξιολόγους προσθήκας νεωτέρων στοιχείων καὶ ἀγτι προλόγου, τὸ ἄρθρον τοῦ Ἑλβετοῦ δημοσιογράφου Ε. Γκάσερ, ποὺ ἐδημοσίευσεν ἡ Γερμανικὴ ἐφημερίς τῆς Γενεύης τὸ 1954, εἰς ἐλευθέραν λογοτεχνικὴν μετάφρασιν. Εἰς τὰς 200 σελίδας τοῦ καλοτυπωμένου αὐτοῦ βιβλίου κατοπτρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸ ἔργον του καὶ πρὸς τὸν τόπον του. Περιγραφή ἀνετος, καλαισθητος ἐκφρασις, ἰσορροπία τῶν ἐπὶ μέρους τμημάτων, φυσικότης καὶ ἀνεπιτήδευτον ὕφους, σύνδεσις ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτησία τῶν διαφορῶν κεφαλαίων, ἀτμόσφαιρα, τέλος, πνευματικῆς διαυγείας, χαρακτηρίζουν τὸ βιβλίον εἰς τὸ ὁποῖον περιγράφεται ἡ φύσις καὶ ἐξιστορεῖται ἡ ζωὴ τῆς Νάξου.

Τὸ ψηλὸ βουνὸ δ Ζᾶς, δείχνει ἀκόμῃ μὲ τὸ τοπωνύμιό του ὅτι ὁ Ζεὺς ἦτο ὁ μεγάλος θεὸς τοῦ νησιοῦ, ἀλλὰ καὶ τ' ἄλλο τοπωνύμιον ὁ «Ἀπόλλωνας» στὸ βορειότερον ὄριον, ἀπέναντι στὴς Δῆλες, σὲ μιά κατάλευκῇ ἀπὸ τὰ μάγαρα περιοχῇ, πλημμυρισμένη ἀπὸ ἥλιοφῶς δειχνη τὸν ἄλλο μεγάλο Θεό, ἐνῶ τὸ νησάκι τοῦ Διονύσου ὑπενθυμίζει τὸ μῦθον τῆς Ἀριάδνης. Ἀπὸ τοὺς χώρους τῆς ἀρχαίας Μυθολογίας, ὁ συγγραφεὺς μεταβαίνει στὴς ἱστορικὰς πηγὰς καὶ παρακολουθεῖ Θράκες, Κᾶρες, Κρήτες, Ἴωνες, Πέρσες, Ἀθηναίους, Σπαρτιᾶτες, Μακεδόνες, Ροδίους, Ρωμαίους, Βυζαντινοὺς, Βανδάλους, Σαρακηνοὺς, Τούρκους καθὼς ἔρχονται καὶ παρέρχονται ὡς κύματα καὶ χαλοῦν ἢ κτίζουν, ἀρπάζουν ἢ δημιουργοῦν, ριζώνουν καὶ ξεριζώνονται. Βαρὺ τίμημα πλήρωσε τὸ νησί σὲ κάθε λεηλασία, ἰδιαίτερος ὅμως ἐδοκιμάσθη κατὰ τὴν μικρὰν περίοδον τῆς Φραγκικῆς κατοχῆς καὶ τοῦ Δουκάτου τῆς «Ναξίας», καθὼς καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκοκρατίας, χωρὶς νὰ ὑποτιμηθοῦν τὰ δεινὰ τῆς πρόσφατης Ἰταλο—Γερμανικῆς κατοχῆς, χωρὶς νὰ κλονισθῇ εἰς τὸ ἐλάχιστον ἡ ἐθνικὴ συνείδησις τῶν Ἀξιωτῶν.

Περαιτέρω περιγράφει μισογκρεμισμένα ἢ ἐρειπωμένα παλαιὰ Παλάτια τὸν μισοτελειωμένον ἄλλ' ἐξάσιον «Κοῦρον» τοῦ Ἀπόλλωνος, κάστρα μεσαιωνικὰ καὶ Πύργους ἀπόρθητους, νησιώτικα κυβικὰ κατάλευκα σπιτάκια μὲ τοξωνοὺς ἐξώστες «τὰ χιονόσπιτα» τοῦ Γκάσερ, ἑκατοντάδες ἐκκλησίαι καὶ πάλαικα ταπεινὰ ξωκκλήσια, μύλους πα-

λαιούς που εξακολουθούν ακόμη ν' αλέσουν τὸ σμιγάδι καὶ τὸ κριθάρι, μπιστάνια καὶ περιβόλια πού ἀποδίδουν τοὺς ἐξαίρετους καρπούς τῆς Ναξιακῆς γῆς, χωρικούς με χαρακτηριστικὴ νησιώτικη βράχα, ἀνθρώπους ξωτέρηδες τοῦ καθημερινοῦ μόχθου τυρανισμένους σμυριδεργάτες πού ἀγωνίζονται μέσα στὶς μίνες με δυνάμεις ν' ἀποσπᾶσιν τὸ σκληρὸ ὀρυκτὸ ἀπὸ τὴν καρδιά τοῦ γρανίτου, θαλασσομάχους ναυτικούς, γυμνὲς σειρὲς λόφων πού κλείνουν στὶς ἀγκάλες των καταπράσινες κοιλάδες, τὰ βραχῶδη βουνά τοῦ Ζᾶ καὶ τῆς Κορώνου καθὼς παραστέκουν στὸν ἐλαῖωνα τῆς Τραγέας καὶ τοὺς ἀμπελόκηπους τῆς Κομμακῆς, ἐναλλασόμενους γαλήνιους ὁρους καὶ ἄγριες ἀκτές, ὅλα, ὅλα αὐτὰ δεμένα σ' ἓνα ἁρμονικὸ σύνολο, πού ἄλλοτε κυριαρχεῖται ἀπὸ τὸ αἶσθημα τῆς ἀγωνίας, ἄλλοτε κατηγορεῖται σ' ἀδιατάρακτη γαλήνη, πάντοτε δὲ χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν προσπάθεια τῆς προκοπῆς καὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ ἀναγνώστης καὶ μάλιστα ὁ ξένος ἐπισκέπτης ἱκανοποιεῖ τὴν κάθε περιέργειά του μετὰ τὸ ἀνὰ χεῖρας πρωτότυπον τουριστικὸν ὁδηγόν, ὁ μαθητὴς διαφωτίζεται ἀπὸ τὸ ἐλκυστικὸν ἀνάγνωσμα, ὁ Νάξιος καὶ γενικώτερον ὁ Κυκλαδίτης χαίρεται τὴν ἀποθησαύριον τόσο ὕλικον εἰς ἓνα τόμον, ὁ δὲ Ἕλλην δημοδιδάσκαλος εὐρίσκει ἐπὶ τέλος ἓναν ὁδηγὸν καὶ καταλαβαίνει τι εἶναι εἰς τὴν πρᾶξιν ἡ λεγομένη *Ἑγναία Διδασκαλία*.

Ἄς προσέξουν τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μελισσηνοῦ οἱ διδάσκαλοι ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἀπὸ ἐτῶν ἀγωνίζονται νὰ μεταφέρουν εἰς τὴν πρᾶξιν τὰς νέας θεωρίας περὶ συγκεντρωτικῆς καὶ ἐνιαυτοῦ διδασκαλίας, διότι εἰς τὴν μελέτην αὐτὴν τοῦ ἐκλεκτοῦ συναδέλφου των θὰ εὕρουν ἐν ὑπόδειγμα συνενώσεως ἱστορικῶν, γεωγραφικῶν, φυσιογνωστικῶν, πλουτοπαραγωγικῶν καὶ κοινωνικῶν γνώσεων πατριδογνωστικῆς προελεύσεως.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον ἂν εἰς κάθε γεωγραφικὸν διαμέρισμα τῆς πατρίδος μας παρουσιάζοτο παρομοίᾳ ἐργασία διδασκάλου, ὅποτε πολλὰ κενὰ θεωρίαι θὰ ἀπέκτων πρακτικὴν βάσιν καὶ πολλὰ ἐμπόδια τοῦ προγράμματος θὰ ὑπερνικῶντο, ἐπ' ἀγαθῶ των μαθητῶν μας.

Α. Πετρίδης

ἈΠρακτικὸς ὁδηγὸς ὀρθογραφίας, στίξεως καὶ συντάξεως. Ἀλέκου Παπαγεωργίου—Νικολάου Ἀσωνίτη. (Ἐκδόσεις 2α, 1958, σελίδες 144).

Εἶναι κοινὸς παραδεδομένον, ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ὀρθογραφίας ἀποτελεῖ ἐν ἑκ τῶν πλέον δυσκόλων προβλημάτων, τὸ ὅποion ἔχουν νὰ ἀντιμετωπίσουν οἱ ἐκπαιδευτικοὶ ὅλων τῶν βαθμίδων τῆς παιδείας, ὡς καὶ πᾶς ὅστις γράφει τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Πράγματι ἡ ὀρθογραφία εἶναι φοβερὸς ἐφιάλτης, ὁ ὅποιος καταβασανίζει διδάσκοντας καὶ διδασκόμενους.

Κύριον στίγμα πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ὀρθογραφίας εἶναι ἡ συστηματικὴ καὶ ἀκριβὴς γνῶσις τῆς Γραμματικῆς. Ἡ τελεία ὅμως ἀφομοίωσις καὶ ἐμπέδωσις αὐτῆς προσκρούει εἰς πλείστα ὅσα ἐμπόδια. Διότι ἡ ὀρθογραφία τῆς γλώσσας μας εἶναι ἱστορικὴ καὶ συνεπῶς, δυσκολωτάτη ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα παρουσιάζει ἀρκετὰ μεγάλον ἀριθμὸν γραμματικῶν κανόνων, πολυπλόκων, μετὰ πλείστας ὅσας ἐξαιρέσεις, ὥστε πολλάκις νὰ προκαλεῖται πραγματικὴ σύγχυσις. Ὑπάρχει ἐπίσης γλωσσικὴ ἀναρχία, ἀφ' ἑνὸς μὲν λόγῳ τῶν τριῶν γλωσσῶν τὰς ὁποίας διδάσκεται ὁ Ἕλλην σπουδαστὴς εἰς τὰ σχολεῖα εἰς τὰ ὅποια φοιτᾷ (δημοτικὴ, καθαρύουσα, ἀρχαία), ἀφ' ἑτέρου δὲ λόγῳ τῆς επικρατοῦσης

διγλωσσίας ἡ ὁποία ἐπαυξάνει τὰς δυσκολίας καὶ ἐπιτείνει τὴν σύγχυσιν· ὁ τρόπος κατ' ὃν διδάσκεται ἡ Γραμματικὴ εἶναι ἀνεπαρκὴς καὶ ἀνευ μεθόδου καὶ συστήματος. Τέλος ὑπάρχει ἑλλειψις καταλλήλων βοηθημάτων τόσο διὰ τὸν διδάσκοντα ὥσον καὶ διὰ τὸν μαθητὴν.

Τὸ πρόβλημα τῆς ταχείας καὶ εὐχεροῦς ἐκμάθησεως τῆς ὀρθογραφίας δὲν ἐπιλύεται μόνον μετὰ τὴν ξηρὰν θεωρητικὴν διδασκαλίαν τῆς Γραμματικῆς, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν πρακτικὴν ἐφαρμογὴν καὶ ἀσκήσιν, βάσει γενικῶν ὀρθογραφικῶν κανόνων ἀπλουστευμένων ἐπαγωγικῶς καὶ μετὰ μεθοδικὴν κλιμάκωσιν τοῦ ὕλικου.

Τὸ ἀκανθώδες τοῦτο πρόβλημα ἐπιλύεται κατὰ τὸν πλέον ἐπιτυχὴ τρόπον εἰς τὸ εἰς δευτέραν ἐκδοσιν κυκλοφορήσαν βιβλίον τῶν συναδέλφων κ. κ. Ἀλέκου Παπαγεωργίου—Νικ. Ἀσωνίτη.

Οἱ συγγραφεῖς κατορθώνουν νὰ μᾶς προσφέρουν ἐν πολύτιμον βοήθημα, τὸ ὅποιον συγκεντρώνει καὶ κατατάσσει εἰς συνοπτικούς, εὐληπτοὺς καὶ εὐμνημονεύτους κανόνες, μετὰ παράλληλον παράθεσιν πληθώρας παραδειγμάτων, ὅλα τὰ οὐσιώδη ἐκεῖνα στοιχεῖα, τὰ ὅποια θὰ βοηθήσουν ἐπαρκῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς τὸν σπουδάζοντα τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν.

Εἰς τὸ βιβλίον συμπεριλαμβάνονται εἰς δύο αὐτοτελὴ κεφάλαια, ἡ στίξις καὶ στοιχεῖα τοῦ συντακτικοῦ. Εἰς τὸ πρόβλημα τῆς στίξεως, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν σπονδυλικὴν στήλην τοῦ γραπτοῦ λόγου, δυστυχῶς δὲν δίδεται ἡ δέουσα προσοχή. Οἱ συγγραφεῖς κωδικοποιοῦν καὶ κατατάσσουν μεθοδικῶς τὴν χρῆσιν τῶν σημείων στίξεως, μετὰ ἀφθονα παραδείγματα εἰλημμένα ἐκ κειμένων δοκίμων συγγραφέων, ἐπιλύοντες οὕτω ἐπιτυχῶς ἐν βασικὸν πρόβλημα.

Εἴμεθα βέβαιοι, ὅτι τὸ ὡς ἄνω βιβλίον θὰ ἀποτελέσῃ πολύτιμον βοήθημα τόσο διὰ τοὺς διδασκάλους, ὥσον καὶ διὰ τοὺς μαθητάς. Τὸ συνιστῶμεν ἐκθύμως.

Μ. Ζ.

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΦΙΛΟΚΤΗΤΗΣ, Ι. Μ. Ἀρβανίτη, ἐκπαιδευτικοῦ.

Περιλαμβάνει Προλεγόμενα, Εἰσαγωγὴν, Ἑμμετρον ἀπόδοσιν καὶ Σχόλια (Ἑρμηνευτικά—Πραγματικά—Ἀναλυτικά [Σχ. 8ον σελ. 144]).

Ὁ συγγραφεὺς ὡς ἐκπαιδευτικὸς ἐκτὸς τῆς μεταφραστικῆς του προσπάθειας ἐπιχειρεῖ νὰ ἐμβαθύνῃ εἰς τὰ κοινωνικοπαιδαγωγικά κυρίως προβλήματα τῆς τραγωδίας, νὰ συλλάβῃ αὐτὰ καὶ νὰ τὰ παρουσιάσῃ διὰ τὸ ὅσον γίνεται εὐρύτερον κοινόν. Προτάσσει μάλιστα αὐτὰ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐξωφύλλου:

1. Ὁ ἀδικημένος πολίτης εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς πατρίδος.
2. Ὁ ἀνῳρισμός νέος ὑπὸ τὴν ἐπὶ φρενὶν σοφιστικῶν διδασκαλιῶν.

Καὶ πρῶτον εἰς τὰ Προλεγόμενα τοῦ μᾶς ἐξομολογεῖται τὸν παιδαγωγικὸν του ἔρωτα, ὁ ὅποιος καὶ τὸν παρότρυνε νὰ καταγινῇ μετὰ τὴν τραγωδίαν τῆς τραγικῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας.

Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ δευτέρου, ἐκτὸς τῆς συνήθους ἐρμηνευτικῆς ἀναλύσεως, προβάλλει, καὶ μάλιστα μετὰ μαθηματικὸς συλλογισμούς, τὴν σπουδὴν τῶν κλασσικῶν Ἑλληνικῶν κειμένων ὡς ἀπερογαζομένην τὰ μέγιστα τὴν ολοκληρωμένην προσωπικότητα, τὴν ὁποίαν καὶ παραδέχεται ὡς τὴν μόνην ἀντίρροπον δύναμιν τῆς ἀλόγου διασπάσεως τοῦ ἀτόμου, ὡς καὶ τῆς τυφλῆς κινήσεως τῆς ψυχρᾶς μηχανῆς. Ἀκόμη, μᾶς λέγει, πῶς ἡλικιωμένος πλέον ὁ Ποιητὴς συνέταξε καὶ τὴν διαθέτην του πρὸς τὴν νεότητα, εἰς ὅψον ἀπλῶς καὶ ἀπερίττον γλῶσσαν, δίχως ὡς τόσο νὰ μετριάξεται αἰσθητῶς καὶ ἡ ποιητικὴ χάρις τοῦ δράματος.

Καὶ τέλος εἰς τὰ Σχόλιά του τὰ Ἑρμηνευτικά κυρίως, ἐκφράζει τὸν θαυμασμόν του πρὸς τὸν ὑπερχρονικόν καὶ ὑπερθεϊκόν διδάσκαλον Σοφοκλέα, διακηρύσσοντα πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον μετὰ διαλεκτικὴν δύναμιν καὶ μάλιστα διὰ τοῦ στόματος τοῦ μόλις ἀνανήφοντος ἐφήβου τὴν ὑπέροχον διὰ τὴν ἀλήθειάν της παιδαγωγικὴν ἀρχήν:

«Ἄπαντα δυσχερεῖα, τὴν αὐτοῦ φύσιν

ὅταν λιπὼν τις δρᾷ τὰ μὴ προσεικότα».

Π. Ν.

ΜΙΚΤΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΙ ΧΑΡΤΑΙ

Ἡ σοβαρωτέρα καινοτομία
τῶν τελευταίων χρόνων

Ενα θαῦμα καλλιτεχνίας, πλουσίων χρωμάτων καὶ πρωτοτύπου συνθέσεως. Ἡ τελευταία λέξις τῆς Παιδαγωγικῆς, ἡ τελευταία λέξις τῆς τέχνης προσφέρονται ἀπὸ τὸν Οἶκον μας ὡς πολύτιμο δῶρο καὶ βοήθημα στὸ Ἑλληνόπουλο. Σὲ δώδεκα ὑπέροχες ἀποχρώσεις, μεγάλο σχῆμα μὲ πρακτικὸ δίπλωμα, πολυτελέστατο χαρτὶ καὶ πολύχρωμο ἐξώφυλλο, κυκλοφοροῦν:

Χάρτης Ὀκεανίας

ΟΙ
ΜΙΚΤΟΙ
ΧΑΡΤΑΙ
ΕΙΣΑΓΟΥΝ
ΤΗΝ ΠΡΟΟΔΟ
ΣΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΣΧΟΛΕΙΟ

Δ Ε Κ Α Χ Ρ Ω Μ Ο Ι

Ἀριθ. Διπλώματος Ἑνθεοτεχνίας 18165/21-9-1957. Copyright δι' ὅλο τὸν κόσμον Ἑκδοτικοῦ Οἴκου «Ἰω. Καμπανά» Ο. Ε.

Τὰ καλύτερα ΒΟΗΘΗΤΙΚΑ ΤΩΝ ΜΙΚΡΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

1. Ἀριθμητικὴ Α' τάξεως	δρχ. 10	9. Φυσικὴ Γ' τάξεως	δρχ. 10
2. Πατριδογνωσία Α' τάξεως	> 10	10. Κ. Διαθήκη Δ. τάξεως	> 8
3. Ἀριθμητικὴ Β' τάξεως	> 10	11. Ἱστορία Δ' τάξεως	> 8
4. Πατριδογνωσία Β' τάξεως	> 10	12. Ἀριθμητικὴ Α' τάξεως	> 7
5. Γράφω καὶ μιῶ τῇ γλῶσσά μου	> 8	13. Γεωγραφία Ἑλλάδος Γ-Δ τάξεως	> 12
6. Π. Διαθήκη Γ' τάξεως	> 7	14. Γραμματικὴ Δημοτικῆς Γ-Δ τάξεως	> 10
7. Ἱστορία Γ' τάξεως	> 7	15. Φυσικὴ Δ' τάξεως	> 10
8. Ἀριθμητικὴ Γ' τάξεως	> 7	16. Παιδικὴ Ἑκθέσεις Δ-Ε καὶ ΣΤ'	> 9

ΕΠΙΣΗΣ: Ἱχνογραφία (Νο 1-6 γιὰ ὅλες τὰς τάξεις) τὸ τεῦχος δρχ. 1
Καλλιγραφία (Νο 1-6 γιὰ ὅλες τὰς τάξεις) > > > 1
Δελτίον ἀτομικότητος (γιὰ ὅλες τὰς τάξεις) > > > 4

Τὸ Χριστουγεννιάτικο
δῶρο μας
γιὰ τὰ Ἑλληνόπουλα:

ΠΥΡΡΟΥ ΣΤΑΡΑ
"ΔΙΔΑΚΤΙΚΑ
ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ"

Κυκλοφοροῦν ἄδετα δρχ. 12, δεμένα δρχ. 20

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ
ΟΙΚΟΣ

ΙΩ. ΚΑΜΠΑΝΑ